TOPLUM İNŞASINDA MEDYA VE SİYASET:
2017 REFERANDUMUNUN ANALİZİ

Volkan ALTINBAŞ

(Yüksek Lisans Tezi)

Eskişehir, 2023

TOPLUM İNŞASINDA MEDYA VE SİYASET:

2017 REFERANDUMUNUN ANALİZİ

Volkan ALTINBAŞ

T.C

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Eskişehir, 2023

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Toplum İnşasında Medya ve Siyaset: 2017 Referandumunun Analizi başlıklı tezin bizzat tarafımca hazırlanan, özgün bir çalışma olduğunu; bu çalışmanın tüm aşamalarında (hazırlık, veri toplama, analiz, bilgilerin sunumu ve raporlaştırma vb.) bilimsel etik ilke ve kurallara uygun olarak hareket ettiğimi; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri, bilgi vb. için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara çalışmanın kaynakçasında yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Osmangazi Üniversitesi tarafından kullanılan "Bilimsel İntihal Tespit Programı"yla tarandığını ve hiçbir "intihal içermediğini" beyan ederim. Herhangi bir zamanda, herhangi bir biçimde bu çalışmamla ilgili yukarıdaki beyanıma aykırı bir durumun saptanması halinde, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçların sorumluluğunu kabul ettiğimi bildiririm.

.. / .. / 20..
Adı SOYADI

ÖZ

TOPLUM İNŞASINDA MEDYA VE SİYASET: 2017 REFERANDUMUNUN ANALİZİ

ALTINBAŞ, Volkan

YÜKSEK LİSANS, 2023

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Talha Köseoğlu

Siyaset ve toplum, bir devinim halindedir. Siyaset tarafından ötelenen herhangi bir kavram toplum tarafından benimsenmiştir. Bu doğrultuda köklü bir geçmişe sahip olan medya, siyaset ve toplum arasındaki devinimde önemli bir araç olmuştur. Medyanın toplumu etkilemesinin yanında siyaset kurumunu da denetlediği ortadadır. Medya faktörü, siyaset ve toplum arasındaki etkileşimi sağlarken algı yönetiminin de bir adresi olmuştur. Siyasi figürlerin, toplumu inşa ederken kullandığı ifadeler tek tek bireylerin siyasete olan bakış açısını da şekillendirmiştir. Bu çalışmada, 2017 yılında Türkiye'de yaşanan sistem değişikliği sırasında, siyasi figürlerin toplumu nasıl inşa ettikleri araştırılmıştır. Parlamenter sistemden Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş aşamasında siyasi figürlerin toplum inşası adına kullandıkları dil incelenmiş, referandum sürecinde hayır destekçilerinin sığ bir görüntü çizdikleri sonucuna varılmıştır. Muhalefetin süreçteki başarısız algı yönetimi seyrini açığa çıkarmaktan yola çıkan çalışmada 20 Ocak 2017-16 Nisan 2017 tarihleri arasında, doğrudan algı yönetimi arzusuna dayanan toplam 157 haber incelenmiş, siyasi figürler sistem değişikliği sırasında yapılan bu haberlerde toplam 14 kategoride vurgu yapmıştır. Sistem değişikliğinden yana olan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi savunucuları, Millet, Terör, Sistem ve Güç vurgularıyla mesajlarını iletirken parlamenter sistemden yana olan hayır savunucuları ise Otoriterleşme vurgusuyla ön plana çıkmıştır. 'Evet' savunucuları çoğunlukla hayırcıları terörist olmakla suçlamış, yeni sistemin Türkiye'yi daha da güçlendireceğine vurgu yaparak seçmenin oy rengini değiştirmeyi amaçlamışlardır. 'Hayır' savunucuları ise otoriterleşmeye dikkat çekmiş, bu tehlikeye

karşı halka uyarılarda bulunmuş ve seçmenin kararını değiştirmeye çalışmışlardır. Gerek Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi savunucuları gerekse mevcut parlamenter sistemden yana olan hayır savunucuları olsun, her iki kanat da toplumu ikna etmek için çaba sarf etmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Algı, Medya, 2017 Referandumu, Toplum İnşası, Siyasi Söylem

ABSTRACT

MEDIA AND POLITICS IN SOCIETY BUILDING: ANALYSIS OF THE 2017 REFERENDUM

ALTINBAŞ, Volkan

Master - 2023

DEPARTMENT OF POLITICAL SCIENCE AND PUBLIC ADMINISTRATION

Advisor: Dr. Öğr. Üyesi Talha KÖSEOĞLU

Politics and society are in a state of motion. Any concept that is postponed by politics is adopted by society. In this regard, the media, which has a deep-rooted history, has become an important tool in the movement between politics and society. It is obvious that the media not only affects society but also controls the political institution. While the media factor provides the interaction between politics and society, it has also become an address for perception management. The expressions used by political figures while building society have also shaped individual individuals' perspective on politics. In this study, it was investigated how political figures built society during the system change in Turkey in 2017. The language used by political figures in the name of society building during the transition from the parliamentary system to the Presidential Government System was examined, and it was concluded that the charity supporters portrayed a shallow image during the referendum process. In the study, which aims to reveal the unsuccessful perception management course of the opposition in the process, a total of 157 news based on the desire for direct perception management were examined between January 20, 2017 and April 16, 2017, and political figures emphasized a total of 14 categories in these news made during the system change. While the advocates of the presidential government system, who are in favor of system change, conveyed their messages with the emphasis on Nation, Terror, System and Power, the advocates of charity, who are in favor of the parliamentary system, came to the fore with their emphasis on Authoritarianism. 'Yes'

advocates mostly accused the no-voters of being terrorists and aimed to change the voting color of the voters by emphasizing that the new system would make Turkey even stronger. 'No' advocates, on the other hand, drew attention to authoritarianism, warned the public against this danger, and tried to change the voters' decision. Both wings, whether advocates of the presidential government system or advocates of charity in favor of the current parliamentary system, have made efforts to convince the society.

Keywords: Perception, Media, 2017 Referendum, Community Building, Political Discourse

Teşekkür

Öncelikle ‘Toplum İnşasında Medya ve Siyaset: 2017 Referandumunun Analizi’ adlı bu tez çalışmasının uygulama aşamasında bana desteklerini esirgemeyen, değerli görüş ve önerileriyle yol gösteren danışmanım sayın Dr. Öğretim Üyesi Talha KÖSEOĞLU’na teşekkür ederim. Tez çalışmamın ilk ortaya çıkış aşamasında bölüm başkanımız sayın Prof. Dr. Alper ÖZMEN’e değerli yorumlarından dolayı, bana güvendiği; medya ve algı yönetimi üzerine bir çalışma gerçekleştirmem konusunda ilk ufuk açan kişi olması sebebiyle tez savunması jüri üyelerimden Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Dekan Yardımcısı sayın Doç. Dr. İzlem VURAL’a, tez savunma diğer jüri üyem sayın Doç. Dr. Rukiye TINAS’a ve çalışmamın ilk yarısındaki katkılarından dolayı Dr. Öğr. Üyesi Gülen Göktürk BALTAS’a şükranlarımı sunuyorum.

İçindekiler

ÖZ iv
ABSTRACT vi
Teşekkür viii
TABLOLAR 12
GİRİŞ 13
BİRİNCİ BÖLÜM 23
1.LİTERATÜR TARAMASI 23
İKİNCİ BÖLÜM 38
2. SÖYLEM ANALİZİ: MİCHEL FOUCAULT VE VAN DİJK 38
2.1 Michel Foucault 38
2.1.1 Söylem 38
2.1.2 İktidar 39
2.1.3 Özne-İktidar İlişkisi 39
2.1.4 Söylem-İktidar İlişkisi 42
2.2 Van Dijk ile Eleştirel Söylem Analizi 43
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 47
3. ANTHONY GİDDENS: KONUMLANDIRMA VE TOPLUM İNŞASI 47
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 51
4. MEDYA VE SİYASET İLİŞKİSİ 51
4.1 Liberal Yaklaşım 52
4.2 Otoriter Yaklaşım 53
4.3 Sosyalist Yaklaşım 53
4.4 Eleştirel Yaklaşım 53
4.5 Medyanın İdeolojik ve Hegemonik bir Aygıt olarak Kullanımı 54
4.5.1 Hegemonik Aygıt Olarak Medya 54
4.5.2 İdeolojik Medya 55
4.6 Medya Etkileri 56
4.6.1 Propaganda 56
4.6.2 Gündem belirleme 58
4.6.3 Post-Truth Söylem 58
4.6.4 Kamuoyu Oluşumu 59
4.6.5 Ahlaki Panik 60
4.6.6 Algı Yönetimi 61
4.6.7 Siyasal İletişim 61
4.6.8 Siyasal İletişim ve Algı Yönetimi İlişkisi 62
4.6.9 Araç İletinin Kendisidir 62
4.7 Toplum Ve Siyaset Arasında Bir Araç: Liderlik Ve Algı Yönetimi 62
4.8 Medya ve Siyaset İlişkisinde Türkiye Penceresi 63
4.8.1 1980 Darbesi Öncesi Dönem 64

4.8.2 1980 Darbesi Sonrası Dönem 65
4.9 Türk Siyasetinde Politik Dil Kullanımı 66
BEŞİNCİ BÖLÜM 68
5. SİSTEM DEĞİŞİKLİĞİ: 2017 REFERANDUMU 68
5.1 Sistem Değişikliğinin Tarihçesi 69
5.1.1 Turgut Özal'ın Başkanlık Sistemi Arzusu 69
5.1.2 Süleyman Demirel'in Başkanlık Sistemi Arzusu 70
5.1.3 367 Krizi'nin Sonucu Olarak: 2007 Referandumu 70
5.1.4 21 Ekim 2007 Referandumu: "Cumhurbaşkanını Halk Seçsin!" 71
5.2 Sistem Değişikliği: Siyasi Figürlerin Söylem Analizi 72
5.2.1 Sistem Değişikliği Sürecinde Algısal Analizler 73
5.3 Sistem Değişikliğinden Yana Olmak: 'EVET!' 74
5.3.1 Millet Vurgusu 75
5.3.2 Terör Vurgusu 77
5.3.3 Demokrasi Vurgusu 79
5.3.4 Sistem Vurgusu 79
5.3.6 Beka Vurgusu 81
5.3.7 Milliyetçilik Vurgusu 82
5.3.8 Güç Vurgusu 82
5.3.9 İstikrar Vurgusu 83
5.3.10 Birleştirici Vurgu 83
5.3.12 Tehdit 84
5.3.13 Sadece Evet 84
5.4 Sistem Değişikliğine Karşı Olmak: 'HAYIR!' 85
5.4.1 Millet Vurgusu 87
5.4.2 Terör Vurgusu 88
5.4.3 Demokrasi Vurgusu 88
5.4.4 Sistem Vurgusu 89
5.4.5 Otoriterleşme Vurgusu 90
5.4.6 Beka Vurgusu 92
5.4.7 Milliyetçilik Vurgusu 92
5.4.8 Güç ve İstikrar Vurgusu 92
5.4.9 Birleştirici Vurgu 93
5.4.10 Ekonomi Vurgusu 93
5.4.11 Tehdit 93
5.4.12 Sadece Hayır 94
5.5 Lider Fonksiyonları ve Genel Değerlendirme 96
5.5.1 Lider Fonksiyonu: 'EVET!' 97
5.5.1.1 Recep Tayyip Erdoğan 97
5.5.1.2 Binali Yıldırım 97
5.5.1.3 Devlet Bahçeli 97
5.5.2 Lider Fonksiyonu: 'HAYIR' 97
5.5.2.1 Kemal Kılıçdaroğlu 97

SONUÇ 99
KAYNAKÇA 102

TABLOLAR

Tablo 1: ‘Evet!’ Vurguları 74
Tablo 2: ‘Hayır!’ Vurguları 85

GİRİŞ

2022 yılında bu çalışma ortaya çıkmadan önce Türkiye Cumhuriyeti'nin içinde bulunduğu konjonktür, doğal olarak psikolojinin ve algısal tekniklerin medyada oldukça fazla kullanıldığı bir süreçti ve böyle bir süreçte medya dikkatle takip edilirken, sürekli olarak bir kavram ön plana çıkartılıyordu. Bu kavram, mevcut iktidar ve bu iktidarın başındaki isim olarak Recep Tayyip Erdoğan'a atfedilerek kullanılan 'Cumhurbaşkanımızın talimatıyla' kavramıydı. Örneğin 4 Ağustos 2022, Balıklı Rum Hastanesi'nde çıkan yangınla ilgili olarak, Cumhurbaşkanlığı sözcüsü İbrahim Kalın, "Yangın cumhurbaşkanımızın talimatıyla söndürüldü!" ifadesini kullanmıştı.[1] Bu çalışmada, devlet yetkilileri tarafından sıklıkla kullanılan "cumhurbaşkanının talimatıyla" ifadesinin toplumsal inşa sürecinin bir parçası olabileceği düşüncesinden hareket edilmiştir.

Türkiye'de bir sistem değişikliği yaşanmıştı ve bu değişikliğin ortaya çıkardığı, yaratılmış ya da yaratılan bazı algılar vardı. 'Cumhurbaşkanımızın Talimatıyla' kavramı da bu toplumsal inşa algılarından bir tanesiydi. Bu yeni süreçte, toplum yeni kavramlara ve bu kavramların doğurduğu yeni algısal yaratılara maruz kalmaktaydı. Parlamenter sistemden Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçişle; kısacası yeni sistemle birlikte bazı toplumsal değişimler yaşanmıştı. Bu noktada siyasi figürlerin toplumu inşa etmek için bir uğraşa girip girmediği incelendiğinde, kullandıkları söylemlerin toplum üzerinde etkili olduğu sonucuna varılabiliyor. Dolayısıyla siyasi figürler, sistem değişikliği sırasında, referandum gerçekleştirmezden de önce bazı siyasi, algısal, inşa barındıran tekniklere başvurmuşlar ve bu başvurmanın sonrasında ortaya çıkan yeni konjonktürde, sistem değişikliği yapılmadan önce toplum, değişecek sisteme hazır hale getirilmiştir. Bu çıkarımı kuvvetlendirmek adına, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş süreci ile ilgili çalışmalar incelenmiş, bu çalışmalardan süreçle ilgili bölümlerde yararlanılmıştır. Örneğin Hakan Özdemir (2020) tarafından yapılan ve Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'nde yayınlanan 'Türkiye'nin Parlamenter Hükümet Sistemi Tecrübesine Kısa Bir Bakış' adlı çalışmada, Türkiye'nin 1876 Kanuni Esasi'ye kadar uzanan demokratikleşme süreci incelenmiş, sistem değişikliğine giden süreçte nasıl bir süreç izlediği açıklanmıştır. Gerek Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine gerekse parlamenter sisteme getirilen eleştirilere yer verilirken her iki sistemin bir karşılaştırması yapılmıştır. Bu

[1] 6 Ağustos 2022 tarihli Yeniçağ Gazetesi'nde yayınlanan haberden alınmıştır.

karşılaştırmalarda Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin artı ve eksi yönleri, parlamenter sistemle bir mukayese çerçevesinde ele alınmıştır.

A. Menaf Turan'ın (2018) Social Sciences Research Journal adlı dergide yayınlanan 'Türkiye'nin Yeni Yönetim Düzeni: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi' adlı çalışmasında, Türkiye'nin yeni yönetim sistemi olan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçiş süreci tarihsel, yasal ve yönetsel açılardan çeşitli boyutlarıyla değerlendirilmiştir. 16 Nisan 2017 anayasa değişikliğinden günümüze Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine giden yolda ortaya konulan düzenlemeler, yürütmeyle ilgili bu düzenlemelerin yasama ve yargıya etkileri ve bu güçlerle olan ilişkileri ele alınmıştır. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi özellikle devletin yürütme gücünü yeniden şekillendirdiği için çalışmada yürütme üzerine odaklanılmıştır. Bu doğrultuda, Cumhurbaşkanı adaylığı ve seçimi, Cumhurbaşkanı'nın görev, yetki ve nitelikleri, Cumhurbaşkanlığı teşkilatı ve Cumhurbaşkanlığı kabinesi bütün yeni unsurları ile ele alınmış ve mevcut durum ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın 'Toplum İnşasında Medya ve Siyaset: 2017 Referandumunun Analizi' adlı çalışmaya katkısı, yalnızca değişikliğe gidilen Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin nitelikleri boyutunda olmuştur.

Sinan Yazıcı, (2018) 'Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Toplumsal Algısının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi' adlı bir çalışma gerçekleştirmiştir. Turkish Studies'de yayınlanan bu çalışmada, Türkiye genelinde 63 il ve ilçede 881 seçmen ile anket uygulaması gerçekleştirilmiş ve Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi toplumsal algısı ve desteği ölçülmüştür. Verilerin analizi sonucunda, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi toplumsal algısının güçlü ancak, gelecekte doğru kişinin cumhurbaşkanı seçilmemesi halinde sistemin otoriter bir yönetime dönüşeceği endişesi tespit edilmiştir. Bu tespitten hareketle yeni sistem sakıncalı bulunabilir. Her zaman doğru kişinin hükümette bulunacağı garanti edilemez. Bu anlamda sistemin kişi etkisini yadsıyan bir gerçeklikte inşa edilmiş olması gerekir.

Zeynep Çağlıyan İçener (2015) 'Türkiye'de Başkanlık Sistemi Tartışmalarının Yakın Tarihi: Özal ve Demirel'in Siyasi Mülahazaları' adlı çalışmasını Bilig Dergisi'nde yayınlamıştır. Bu çalışmada, Türkiye'de yaşanan sistem değişikliğinin geçmişine inerek, sistem değişikliği ile ilgili ilk tartışmaların ne zaman başladığını açıklamıştır. Turgut Özal ve Süleyman Demirel'in başkanlık sistemine geçişle ilgili ulaşmak

istedikleri temel amaçlara değinilmiştir. Turgut Özal, açıklamalarında ve amaçladıklarında temel olarak partisine olan hüküm duygusunu sürdürme ve kararların hızlı alınmasına odaklanmıştır. Süleyman Demirel ise daha çok oluşan yürütme krizlerinde başkanlık sistemi tartışmalarına girmiş ve daha çok krizleri çözmeye yönelik adımlar atmaya çalışmıştır. Dolayısıyla her iki liderin de önceliğinde devletin olmadığını görebilmekteyiz. Özal, partisinin bekasını öncelerken, Demirel, sadece anlık olarak ortaya çıkan krizlerden kurtulmaya odaklanmıştır.

Cem Eroğul (2007) '2007 Cumhurbaşkanı Seçimi Bunalımından Çıkarılabilecek Dersler' adlı çalışmasını SBF Dergisi'nde yayınlamıştır. Bu çalışmada, 2007 yılında Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'den boşalacak koltuğa Abdullah Gül'ün seçilmesi sırasında mecliste yaşanan 367 Krizi olarak bilinen krizin yaşanması olayından çıkarılabilecek derslere odaklanmıştır. Bu çalışmada krizin yarattığı boşluktan çıkmak için iktidarın cumhurbaşkanını halkın seçmesi yönünde bir kanunla halkın karşısına çıktığı vurgulanmıştır. Halk oylamasından çıkan onayın ardından aslında sistem değişikliğinin temellerinin atıldığının altı çizilmiştir. Dolayısıyla 367 krizi, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin temellerinin atılmasına vesile olmuş bir krizdir. Şayet bu kriz olmasaydı, cumhurbaşkanını halkın seçmesi gibi bir gerçeklikle karşılaşılamayacaktı. Bu kriz sayesinde Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin ilk aşaması olan cumhurbaşkanını meclisin değil halkın seçmesi eylemi gerçekleşmiş, sistem değişikliği adına ilk adım atılmıştır. Bu anlamda bu çalışma, 'Toplum İnşasında Medya ve Siyaset: 2017 Referandumunun Analizi' adlı çalışmaya tarihsel bir katkı sunmuştur. Bu katkıyla, yaşanan sistem değişikliğinin siyasal geçmişi irdelenmiştir.

Hatem Ete'nin (2018) Muhafazakâr Düşünce dergisinde yayınlanan, '24 Haziran Seçimleri: Yeni Sistemin Siyaseti ve Sosyoloji' adlı çalışmasında, 2007: 367 Krizi ya da diğer ismiyle Cumhurbaşkanlığı Krizinden 24 Haziran seçimlerine kadar geçen sürede siyasetin yaşadığı kritik süreçleri ve bu süreçlerin sistem değişikliği üzerindeki etkileri tartışılmış, seçimlerin siyasi ve toplumsal sonuçlarına değinilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi hakkında şu ana kadar yapılan çalışmalar incelendiğinde ortaya birtakım sonuçlar çıkmaktadır. Bu sonuçlar, çoğunlukla yeni sistemin irdelenmesi, yeni sistemin yürütme gücünün yasamadan ayrılışı veyahut da 1876 Kanuni Esasiden beri süregelen parlamenter sistemden farklarının incelenmesi şeklindedir. Bu çalışmalarda gidilen uç noktalardan bazıları ise yeni sitemin siyasal

sonuçlarıdır. Fakat Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi üzerine yapılmış bir toplumsal inşa çalışması göze çarpmamaktadır. 'Toplum İnşasında Medya ve Siyaset: 2017 Referandumunun Analizi' adlı çalışmada doğrudan doğruya bir toplum inşasından söz edilmektedir. Yani Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi yine algısal olarak da irdelenebilirdi ama bu çalışma doğrudan bir algı yönetimi analizi, dolayısıyla yeni sistemin topluma nasıl kabul ettirildiği sorusunun cevabıdır. Bu yüzden Türkiye'de var olan medyanın ve medya söz konusu olduğunda dallarından birisi olan gazeteciliğin de sürece etkisi göz ardı edilmemiştir. Kısacası medya-toplum-siyaset üçgeninde Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi incelenmiş, yeni sisteme geçiş sürecinde toplumsal inşa konusu üzerinde durulmuştur. Bu aşamada, bu sürece etki eden başat aktörler olan Türk siyasi figür söylemlerinin, yine figürlerin kullandıkları politik dilin, üslubun ve ikna faktörlerinin incelenmesi de çalışmaya dâhil edilmiştir. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş süreci ile ilgili analizlerin yapıldığı bu çalışmaların 'Toplum İnşasında Medya ve Siyaset: 2017 Referandumunun Analizi' adlı çalışmaya sunduğu en önemli katkı sistemin sunduğu yeni rolleri anlamak ve bu sürece geçişi sağlayan aşamaların ayrıntılı bir şekilde irdelenmesi olmuştur. Ancak bu tez çalışması bu kıyaslamanın ötesine geçerek, yeni sisteme geçiş sürecindeki toplum inşasına odaklanmıştır. Bu odağın da bir gereği olarak süreçteki medya faktörü ele alınmış, siyasi figürlerin söylemleri analiz edilmiştir.

Temel Araştırma Soruları

Bu çalışmanın en temel araştırma sorusu, medyada son dönemde çokça yer bulan 'talimatıyla' kavramından yola çıkmış ve kavramın parlamenter sistemde var olup olmadığı sorunsalından hareket edilmiştir. Bu soru, "Vatandaşlar, siyasi erklerce, yönetim sisteminin değişimi öncesi sistemin değişimine hazırlanmış mıdır?" sorusudur. Bu sorudan hareketle sistem değişikliği süreci, öncesi, anı ve sonrasıyla irdelenmiş, aşağıdaki soruların yanıtları araştırılmıştır.

- Devlet yetkililerinin görev ve yetki alanları daraltılmış mıydı?
- Her şey artık talimatlarla mı ilerleyecekti; yani parlamenter sistemin her görevliyi donattığı yetki ve sorumluluklar artık ortadan kalkmış mıydı?
- Neden medyada 'cumhurbaşkanımızın talimatıyla' kavramı ön plana çıkartılıyordu?

- Niçin medya sürekli olarak bu kavramı vurguluyordu ve parlamenter sistemde böyle bir kavram var mıydı?
- Devleti yönetmekte olan mevcut iktidarın ve bu iktidarın atanmış görevlileri olan bakanlar, valiler ve çeşitli yetkililer, parlamenter sistemde görev ve yetki alanlarını bu denli talimatlara bağlamış mıydı?
- Sistem değişikliği sürecinde, bu değişim sürecine karşı çıkan muhalif kesim nasıl bir propaganda izlemişti?
- Gerek iktidar gerek muhalefet, toplum inşası için ne gibi söylemlere başvurmuştu?
- Toplum, sistem değişikliği yaşanmadan önce siyasi figürlerce bu değişikliğe hazır bir hale mi getirilmişti?

Çalışmanın Hipotezi

Sistem değişikliğine karşı çıkan muhalif siyasi figürlerin, medya, strateji, algı yönetimi, toplum inşası, sosyoloji gibi kavramların içini dolduracak eylemlerde bulunmamış olması bu çalışmanın argümanını oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu çalışmanın temel dayanağı, iktidarın bir sistem değişikliği adına toplum inşası sergilemesinin yanında muhalefetin etkili bir çalışma gerçekleştiremediğini ortaya koymaya çalışmaktır.

Çalışmanın Sorunsalı

Parlamenter sistemden Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sürecini, 2017 referandumu resmiyete kavuşturmuştur. Bu durum, gerek sürecin geçmişi gerekse sürecin sonrasıyla doğal ve kamuoyuna yansıtıldığı ölçüde sürecin akışı içerisinde gerçekleştirildiği ön kabulüyle toplum tarafından onaylanmıştır. Ancak süreç sanılanın aksine, öncesinde sosyal ve kültürel altyapı oluşturulmuş, bir toplum inşası gerçekleştirilerek kolaylaştırılmış, yalnızca resmiyete kavuşturulmuştur. Bu varsayımı topluma anlatmak ve aslında genel kabulün aksi bir durum olduğunun anlaşılmasını sağlamak çalışmanın temel problemidir. Kısacası, aslında süreç doğal bir seyir izlememiş, aksine öncesi ve sonrasıyla yönetilmiştir. Böylece geriye sadece prosedürel bir süreç kalmış, toplum onayı alınmıştır. Bu çalışma bu durumun anlaşılmasını sağlayacaktır.

Çalışmanın Yöntemi

'Toplum İnşasında Medya ve Siyaset: 2017 Referandumunun Analizi' adlı çalışma ilk olarak Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sürecini incelemektedir. Çalışma, özellikle Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi'ne geçiş, yani sistem değişikliği sürecinin başlangıcı olan 20 Ocak 2017 tarihli referandum kararı ile referandumun yapıldığı 16 Nisan 2017 tarihleri arasındaki süreçte gazete manşetlerindeki haberleri kapsamaktadır. Her siyasi figür kullanılmamıştır. Bilindiği üzere sistem değişikliği sırasında propaganda çalışmaları yalnızca siyasi parti liderlerine has değildi. Parti lideri dışındaki siyasi figürler de miting meydanlarında yer almaktaydı. Fakat çalışmada, propagandanın önemli bir adresi olan gazete manşetlerinin, yani ilk sayfalarının etkisi incelendiğinden bütün gazetelerin bu ilk sayfalarında açıklaması yer alan siyasi figürler baz alınmıştır. Siyasi parti lideri olsun veya olmasın, sistem değişikliğinden yana olsun veya sistem değişikliğine karşı çıksın, yalnızca 20 Ocak-16 Nisan 2017 tarihleri arasında, bütün gazetelerin manşetleri incelendiğinde haberi yapılan siyasi figür kim ise çalışmaya o dahil edilmiştir.

20 Ocak 2017'de referandum kararı alınmasıyla başlayıp 16 Nisan 2017'de referandumun gerçekleşmesiyle önemli bir aşamanın kaydedildiği bu tarihsel sistem değişikliği sürecinde sistem değişikliğini savunan siyasi figürler, toplumu mevcut parlamenter sistemden yeni Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine hazırlamak ve sistemi halka benimsetmek için belirli ifadeleri kullanmış ve belli temaları ön plana çıkarmışlardır. Sistem değişikliğine muhalif olan siyasi figürler ise değişikliğe karşı çıktıklarından mevcut parlamenter sistem için kritik öneme sahip söylemlere imza atmışlardır. Bu çalışmada, kullanılan kaynak itibariyle[2] günlük 18 gazete incelenmiş olup, bu gazetelerin 12 tanesi muhaliflerce iktidara yakın olarak nitelendirilen Sabah, Akşam, Star, Vatan, Milliyet, Hürriyet, Posta, Akit, Yeni Şafak, Türkiye, Ortadoğu ve Habertürk gazeteleridir. 6 tanesi ise iktidar destekçilerince muhalif olarak nitelendirilen Evrensel, Birgün, Sözcü, Cumhuriyet, Yurt ve Yeniçağ gazeteleridir. Bu gazetelerin 20 Ocak 2017 ile 16 Nisan 2017 tarihleri arasındaki manşetlerinde sistem değişikliği doğrudan siyasi figür söylemine ve bu figürlerin algı yönetimi arzusuna dayanan, toplamda 157 haber yapıldığına ulaşılmış, bu haberlerin 95 tanesi sistem değişikliğinden yana olan siyasi figürlerce dile getirilmiş, 62 tanesinin de sistem

[2] Örn: https://www.cnnturk.com/guncel/gazete-mansetleri/8-nisan-2017-gazete-mansetleri

değişikliğine muhalifler tarafından söylemi dile getirilmiştir. Aynı haberin farklı gazetelerdeki aynı başlıklı örnekleri araştırmaya dâhil edilmemiştir.

Sistem değişikliğinden yana olan siyasi figürler ile parlamenter sistemde kalmaktan yana olan siyasi figürler arasındaki söylem farklılıklarının incelendiği bu çalışmada, medya faktörü göz ardı edilmemiştir. Gazetelerin ilk sayfalarında yer alan haberler arasındaki sistem değişikliğini konu alan haberler incelenmiş, bu haberlerde siyasi figürlerin kullandıkları üslup ve söylemler analiz edilmiştir. Bu yolla, sistem değişikliği yaşanmadan önce siyasi figürlerin söylemleriyle toplumsal bir inşaya nasıl imza attıklarını tespit etmek amaçlanmıştır. Çalışmada, Michel Foucault'nun söylem analizi ve Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi yöntemleri kullanılmıştır. Bu yöntemler aracılığıyla, siyasi figürlerin, yeni sistemin inşasından önce toplumu nasıl ikna etmeye çalıştıkları, hangi algı yönetimi tekniklerini kullandıkları, üsluplarını nasıl belirledikleri araştırılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda özellikle bilginin nasıl üretildiği iktidar ve sistem değişikliğine karşı olan siyasi figürlerin gazete manşetlerindeki söylemleri incelenerek bilgi üretimleri çözümlenmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın Önemi

Türk Toplumunun, siyasi figürlerin söylediği ifadeler karşısında, bu ifadeleri nasıl benimsedikleri, siyasetçilerin de bu benimseme eylemini nasıl hızlandırdıkları incelenmeye çalışılmıştır. Bu çalışma, medyadaki gazete haberlerinin toplumsal pratikleri oluşturma noktasındaki rolünü açıkladığı için önemlidir. Özellikle medyanın gerçekliği oluşturmasıyla alakalı çok fazla çalışma olmasının yanında bu çalışma medyanın söylemsel anına odaklanmaktadır. Özellikle sistem değişikliği sırasındaki iktidar ve sistem değişikliğine muhalif siyasi figür söylemlerini analiz etmek çalışmanın önemini oluşturmaktadır. Bu çalışma, iktidarın ve muhalefetin toplumda nasıl bir tutum değişikliği sağlamaya çalıştığını ortaya koymaya çalışacaktır.

Çalışmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı Türkiye'de yaşanan sistem değişikliği sürecinde, yani parlamenter sistemden Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sürecinde, sistem değişikliği ile ilgili gazete manşetlerindeki haberlerin analizlerini sağlayarak sistem değişikliğinden söz eden siyasi figürlerin, toplumu inşa etme noktasındaki söylemlerini analiz etmektir. Dolaylı olarak toplumun, medyanın inşa etme konusundaki yinelemelerine karşı bilgilendirilmesi ve insanların bu konuda

farkındalık seviyelerinin artırılmasına katkıda bulunacağına inanmaktır. Öte yandan siyasetçilerin, bireylerin davranışlarını şekillendirirken, bu şekillendirmenin toplum yararı gözetip gözetmediğini sorgulamaktır. Gazete manşetleri özelinde incelenecek olan söylemlerin, inşa sırasında nasıl bir evrim geçirdiğini belirterek, Türk Siyasetinin Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sürecinde toplumu şekillendirmede medyanın etkisi ve siyasi figürlerin kullanmış olduğu ifadelerin bireyleri ne ölçüde etkilediğinin araştırılması, siyasal sistemin kalıcılığını sağlarken medyanın nasıl bir araç olarak kullanıldığının ortaya konulması amaçlanmaktadır.

Bu tez çalışmasında varılmak istenen temel nokta salt iktidar ve sistem değişikliği adına ittifak kurduğu ortaklarına olumsuz eleştiriler getirmek değildir. Hem iktidar hem muhalefet aynı şekilde eleştirel analize tabi tutulacaktır. Çalışmaya başlamadan önce gözlemlenen argümanlar, çalışmaya başladıktan sonra da kendisini göstermiş ve sistem değişikliğine karşı olan muhalif siyasi figürler sistem değişikliği sırasında varlık göstermekte zorlanmıştır. Bu çalışmanın argümanı, sistem değişikliğine karşı çıkan muhalif siyasi figürlerin, medya, strateji, algı yönetimi, toplum inşası, sosyoloji gibi kavramların içini dolduracak eylemlerde bulunmamış olmasıdır. Dolayısıyla bu çalışmanın temel dayanağı, iktidarın bir sistem değişikliği adına toplum inşası sergilemesinin yanında muhalefetin ne denli etkisiz bir çalışma gerçekleştirdiğinin ya da gerçekleştiremediğinin sonucuna varmaktır. Türkiye'de yaşanan sistem değişikliği sırasında muhalefetin ortaya koyduğu siyasi eylemler ve davranışlara ve referandum sonucuna bakıldığında bu eylemlerin ve davranışların ne kadar yetersiz olduğu, referandum sonucunun ortaya çıkardığı bir gerçektir. Ayrıca YSK tarafından "Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun"un "Sandığın açılması ve zarfların sayımı" ile ilgili olan 98'inci maddesindeki hükümlerin aksine mühürsüz oyların geçerli olduğunun açıklanmasının da sürece katkı sağladığı görülmektedir. Ayrıca burada dikkat edilmesi gereken diğer husus, muhalefetin yasalardan aldığı gücü dahi kullanmakta yetersiz kaldığı gerçeğidir.

Çalışmanın Planı

Çalışmada öncelikle çalışmanın nasıl ortaya çıktığına, amacına, önemine ve tanıtımına değinilmiştir. Çalışmanın literatür taraması bölümünde çalışmada kullanılan kaynaklar irdelenmiştir. Bu tez çalışmasının Michel Foucault'nun söylem analizinin ve Van Dijk'ın eleştirel söylem analizinin incelendiği ikinci ve üçüncü bölümlerinde temel alınan 'Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sürecinde

toplumun bakışına nasıl yön verilmiştir?' sorusuna teorik altyapı oluşturulmuştur. Bu anlamda, Michel Foucault'nun söylem analizi, çalışmanın temel sorusunun içeriğinde var olan söylemsel pratiklerin açığa çıkarılmasına katkı sağlamıştır. Bu söylemlerin analiz edilmesine yardımcı olmuştur. Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi ise, temel sorumuzun yine içeriğinde var olan her türlü söylemin sözcük, cümle, başlıklandırma ve sloganlaştırma anlamında incelenmesine dayanak oluşturmuştur.

Medya ve siyaset ilişkisinin irdelendiği 'Medya ve Siyaset İlişkisi' adlı dördüncü bölümde, bu tez çalışmasının 'Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sürecinde toplumsal bakışına nasıl yön verilmiştir?' temel sorusunun alt metninde yer alan faktörlerden medya faktörü ele alınmıştır. Gerek sistem değişikliğine taraf olanlar gerekse bu değişikliğe karşı çıkan kesimler olsun, her iki kesimin de medyayı bu süreçte etkin bir biçimde kullanıp kullanmadıkları sorunsalına netlik kazandırılmıştır. Ayrıca siyasal iletişim ve algı yönetimi alt başlıklarına da değinilerek Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sürecine kazandırılan işlerlik de açığa kavuşturulmuştur. Ayrıca yine bu bölümde toplum inşası kavramının bir gereği olarak Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sürecinde toplumu konumlandırma aracı olarak Anthony Giddens'ın Toplumun İnşası adlı eseri irdelenmiştir. İrdelemeyle, güdülenme, adaptasyon, konumlandırma ve nihayetinde sistem bütünleşmesi kavramlarına değinilmiştir.

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sürecinin irdelendiği beşinci bölümde, ilk olarak sistem değişikliğinin geçmişine inilerek tarihçesi incelenmiştir. Bu incelemede, 'Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sürecinde toplumun yeni sisteme bakış açısı nasıl yönlendirilmiştir?' temel sorusunu aydınlatmak adına sistem değişikliği tarihçesinde ön plana çıkan Turgut Özal ve Süleyman Demirel'in sürecin başlamasına nasıl katkıda bulundukları, 367 Krizinin ve cumhurbaşkanını halkın seçmesi yönündeki referandumun sürece etkileri araştırılmıştır.

Tüm bu süreçlerin incelendiği bölümlerin ardından son olarak analiz bölümüne geçilmiş ve bu bölümde, Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi ve Michel Foucault'nun söylem analizi referans alınarak, söylemleriyle süreçte aktif rol alan siyasi figürlerin haberlere konu olan ifadelerinin başlıkta nasıl yer aldığı, kullanılan sözcükler, başlıkların algılamaya etkisi incelenmiş, süreçle ilgili ortaya konulan vurgular başlık başlık analiz edilmiştir. 'Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sürecinde

toplumsal bakışına nasıl yön verilmiştir?' temel sorusundan hareketle, sistem değişikliği sürecindeki toplum inşasının araçları ortaya konulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.LİTERATÜR TARAMASI

Bu tez çalışması Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş ve bu süreçteki söylemler ve algı/tutum değişikliğine yönelik girişimler üzerine olduğundan çok katmanlı bir yapıya sahiptir. Bu nedenle tek bir literatür içerisinde değerlendirilmesi ya da anlaşılması mümkün değildir. Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde tezin farklı katmanlarını konu edinen çalışmalar tartışılacaktır. Taramanın, çalışmanın esas konusunu oluşturan sistem değişikliği ile ilgili olan bölümü, giriş bölümünde sunulmuştur. Bu bölümde ise iki başlık altında tarama gerçekleştirilecektir: İlki siyaset ve medya ilişkisi, ikincisi ise siyasi figür imajları, söylemleri ve algı olacaktır.

Medya ve Siyaset İlişkisi

John B. Thompson (2008) 'Medya ve Modernite' adlı kitabında, medya çalışmalarının derinlerine inmiş, medyanın ortaya çıkışından bu yana süregelen aşamaları incelemiştir. Medyanın uğradığı değişimleri ve ortaya çıkan gelişimleri aşamalarıyla anlattığı çalışmasında, kitle iletişim araçlarının nasıl bir gelişim gösterdiğine de değinmiştir. Sonucunda bu kitle iletişim araçlarının siyasal yaşam üzerinde bıraktığı etkiyi ortaya çıkarmıştır. Ortaya çıkan bu etkiler, kitle iletişim araçlarının yeni dünya düzeninde ne denli etkili olduğunu ortaya koymuştur. Modern medya çalışmalarının ortaya çıkmasından önce basın, siyaseti bu denli etkileme gücüne sahip değildi fakat modern medya çalışmaları ve kitle iletişim araçlarının gelişmesiyle birlikte siyasetin medyadan etkilenme gücü artmış ve bir toplum inşası gerçeği ortaya çıkmıştır.

Bilal İşli (2018) 'Üçüncü Binyılda Türkiye'de Medya Ve Siyaset' adlı çalışmasında, medya ve siyaset kavramlarına tanım getirmiş, her iki kavramın toplumsal etkilerinden söz etmiştir. Medyanın gelişimine de değinen İşli, medyanın işlevleri ve etkileri üzerinde durarak demokrasi-medya bağlamı üzerinde durmuştur. Medya ve siyaset ilişkisi göz önüne alındığında, sosyopolitik, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik boyutlar da çalışmada tartışma konusu olmuştur. Ayrıca Türkiye'deki medya-siyaset ilişkisini de irdeleyen İşli, medyanın siyasal kurumlarla kurduğu yakın ilişkiyi ve siyasal sürece etkilerini de çözümlemiştir. Burada kast edilen ilişki, siyaset kurumunun iktidar hedefi için medyaya ihtiyaç duyması iken aynı zamanda medyanın da etkinliğini sürdürebilmek için iktidar desteğine ihtiyaç duymasıdır. Medya siyaset

ilişkisi göz önüne alındığında bu karşılıklı bağımlılık her ikisinin de bekasını baki kılmıştır. 'Toplum İnşasında Medya ve Siyaset: 2017 Referandumunun Analizi' adlı çalışmanın ana kaynaklarından birisini oluşturan bu çalışma, tez çalışmasına özellikle siyasi söylemlerin etkisinin araştırılması noktasında katkı sunmuştur. Bu etkilerin incelenmesiyle güçlü medya siyaset ilişkisinin siyasi söylemlerle ne denli bağlantılı olduğu vurgulanmıştır.

Edward S. Herman ve Noam Chomsky (2012) yazmış oldukları 'Rızanın İmalatı' adlı kitapta, medya ve toplum ilişkisinde eleştirel yaklaşımın takındığı tutuma değinmişler, medyanın toplumun çıkarını değil egemen sınıfın çıkarını gözettiğini belirtmişlerdir. Onlara göre medya, egemen gücün propagandasını yapar. Medya, iletileri sıradan insanlara empoze eden bir sistemdir. Medya, empoze ettiği sanallıklar aracılığıyla ortak bir rıza yaratır. Oluşan rıza iktidarın tahakkümünü güçlendirir ve toplum daima medyanın sanallıklarını gerçekmiş gibi algılatarak rızasını inşa etmiş olur.

İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi'nde yayınlanan (2009) 'Haber Söyleminde Medya-Siyaset İlişkisi: 29 Mart 2009 Yerel Seçimleri' adlı çalışmayı yapan Abdülkadir Gölcü bu çalışmasında, seçim öncesi yapılan siyasi haberlerin söylem yapılarını çözümlemiş, siyaset ve medya ilişkisini ortaya koymuştur. Seçim öncesinde ulusal basında yayınlanan siyasal içerikli haberler incelenmiştir. İncelenen haberleri, iktidar partisi AKP ve ana muhalefet partisi CHP hakkında çıkan haberler olarak sınırlandırmıştır. Çalışma kapsamında ulusal çapta yayın yapan dört günlük gazetede takip edilmiş ve 15-27 Mart tarihleri arasında bu gazetelerde yayınlanan haberler eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. 'Toplum İnşasında Medya ve Siyaset: 2017 Referandumunun Analizi' adlı çalışmaya, bu çalışma, söylem çözümlemesi, iktidar ve muhalefet ilişkileri ve özellikle eleştirel söylem analizi çerçevesinde katkı sunmuştur. Sunulan bu katkılar, incelenen alanlar itibariyle çalışmayla yakın benzerlikler taşımaktadır. 'Toplum İnşasında Medya ve Siyaset: 2017 Referandumunun Analizi' adlı çalışmada da eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılmış, iktidar-muhalefet bakış açıları incelenmiş, söylem analizi gerçekleştirilmiştir.

Muhittin Şahin ve Hasan Yurdakul'un (2017) 'Medyanın Evrimleşmesi, Öğrenme Bağlamları Ve Aktörleri' adlı çalışması Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi'nde yayınlanmıştır. Bu çalışma, iki temel amaç taşımaktadır. Bunlar, iletişim alanında

ortaya çıkan devrimlerin, toplumların kültürel yapısına yansıması ve bu yansımada aktörlerin statülerinin ele alınmasıdır. Nitel bir araştırma olan bu çalışma, betimleyici bir model benimsemiştir. İletişimde gerçekleşen devrimlerin öğrenme üzerindeki etkilerine göre dört evrimsel süreç bulunmaktadır. Bunlar; hitap, danışma, kayıt ve diyalogdur.

Fadime Dilber (2020) 'Seçmenler Açısından Siyaset Ve Medya İlişkisinin Önemi' adlı çalışması Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi'nde yayınlanmıştır. Betimsel araştırma yöntemi ve nicel araştırma yöntemlerinden birisi olan anket tekniğinden yararlanılan çalışmada, medya ve siyaset arasındaki ilişki incelenmiş, siyasi figürler ve partilerin, mevcut iktidarlarını sürdürebilmek için kamuoyu desteğine ihtiyaç duydukları ortaya konulmuştur. Aynı zamanda kamuoyunun da siyasi olaylardan haberdar olabilmek için kitle iletişim araçlarına ihtiyaçları olduğu ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla seçmenler, kitle iletişim araçlarından bilgi sağlayarak siyasilerin ortaya koydukları icraattan haberdar olmaktadırlar ve böylece siyasi kanaatlerini belirlerler. Seçmenler ya da toplum, siyasi kanaatlerini belirlerken medyanın etkisinde kalır ve medya kendisine ne sunduysa onu gerçek kabul eder, yönlenir. Bu anlamda siyasi figürler, söylemlerini bu gerçekliğe dayanarak gerçekleştirirler. Bu bilinçle hareket eden siyasiler, toplumu yönlendirmek için çaba harcar ve çıkarlarını sabit kılmanın gayretindedirler.

Mustafa Akdağ'ın (2016) 'Medya ve Siyaset Üzerine' adlı çalışması, 2012-2014 yılları arasında AB Çerçeve Programları Destekli Proje bünyesinde gerçekleştirilen bir çalışmadır. Medya ve siyaset arasındaki ilişkinin açıklanmaya çalışıldığı bu çalışmada, küreselleşmeyle birlikte dönüşen medyaya değinilmiştir. Gelişen kitle iletişim araçlarının oy kanaatleri üzerinde önemli bir rol oynadığı vurgulanmıştır. Medya siyaseti kendisinin bir alt sistemi olarak görürken siyaset de medya için aynı kanaati taşımaktadır. Medya son derece güçlü bir ikna, tanıtım ve propaganda kaynağı olarak değerlendirilmiştir. Post-truth söyleme de değinilen çalışmada, bu söylemin gereği olarak manipülasyon ve kamuoyu oluşturma gibi kavramların topluma karşı kullanıldığı söylenmiştir. Dolayısıyla kitle iletişim araçlarının ortaya çıkmadan önceki aşamasında medya gerçeğinden de söz etmek kolay değildir. Kitle iletişim araçlarının ortaya çıkışıyla birlikte açığa çıkan medya gerçeği, seçmenlerin oy kanaatlerini belirleyen ana erk haline gelmiştir. Bu çerçevede medya ve siyaset arasında karşılıklı

bir bağımlılık oluşmuş, medya bu bağımlılıkta ikna, reklam, propaganda aracına dönüşmüştür.

Savaş Çoban (2013) 'Hegemonya Aracı Ve İdeolojik Aygıt Olarak Medya' adlı çalışmasında, kapitalizmle birlikte gelişen ve dönüşen medyanın hegemonik ve ideolojik açıdan nasıl kullanıldığını anlatmıştır. Kapitalizmin hegemonyasını kurmak ve hegemonik çatlakları onarmak, ayrıca ideolojisini benimsetmek ve yeniden üretmek için medyayı nasıl kullandığını ortaya koymuştur. Hegemonyayı elinde bulunduranların kendi ideolojik görüşlerini sosyolojik olaylar üzerinden topluma dayattıkları bir iletişim alanının öğeleridir. Bu bakımdan habercilik açısından kurgulanan olayların veriliş şekli ve dozunun çok önemli olduğu belirtilmiştir. Bütün dünyada haberi yapıp yayan başat merkezler hegemonyayı elinde bulunduranların egemenliği altındadır. Egemenler, hem iktidarı hem de tüm iletişim kanallarını ellerinde bulundurmaktadır. Gerçeği belirleyen onlardır ve tüm medya onların ideolojisi çerçevesinde yayın hayatını sürdürmekte, onlar da hegemonyalarını sürdürmek ya da yeniden üretmek için bu kanalları kullanmaktadır. Ayrıca Türkiye özelinde yaşanan medyatik süreçlerin de dahil edildiği bu çalışmada, Türkiye medyası çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Ele alınan Türkiye'deki medyatik süreçlerde de aynı etkiler kendini göstermektedir. Egemen bir ideolojik sınıf vardır ve bu sınıf, medya aracılığıyla algıları, görüşleri ve yorumları tasarlamaktadır. Tasarlayarak inşa ettikleri algılar, toplumun çoğunluğuna sirayet etmekte ve oluşan bu algılarla toplum ortak, çoğunlukçu bir kanaat oluşturmaktadır.

Erdal Fırat'ın (2020) 'Medya Siyaset İlişkisi' adlı çalışmasına göre, medyanın siyaseti etkilemek konusunda belli koşulları vardır ve incelenen siyasi gündemin türü, baz alınan medyanın türü ve kapsanan sorunların türü medyanın siyaseti etkilemesindeki kıstaslardır. Siyasi gündemi belirlemekte gazetelerin televizyonlardan daha etkin olduğunu ifade ettiği çalışmada, parlamentoların hükümetten daha fazla medyayı izleme olasılığına sahip olduğunu belirtmiş, aynı zamanda çevre gibi bazı konularda medyanın etkisinin daha çok olduğu gibi çok yönlü etkilerden söz etmiştir. Medya ve siyaset arasındaki ilişkiyi gündem belirleme modeli çerçevesinde ele almıştır. 'Medyanın bize ne düşüneceğimizi söylemede başarılı olmadığı ancak, ne hakkında düşüneceğimizi söylemede oldukça başarılı olduğu' görüşünün, gündem belirleme modelinin temel düşüncesi olduğunu ifade etmiştir. Gündem belirleme modelinde vurgulanması gereken önemli kasıt, medyanın topluma salık verdiği düşünce

kalıplarının varlığıdır. Bu düşünce kalıpları, her şeyden önce belli başlı konular etrafında şekillenir. Siyaset bu belli başlı konular arasında başat konumda olsa da ekonomiden, sosyal yaşama kadar pek çok konuda insanların düşünce kalıplarını dönüştürür, şekillendirir. Toplum, medya ve siyaset arasında sürekli değişen, dönüşen, şekillenen erk konumunda kalmaya devam eder.

Vedat Demir (2007) 'Türkiye'de Medya ve Siyaset İlişkisi' adlı kitabında, ilk önce medya ve siyaset ilişkisi söz konusu olduğunda ortaya çıkan yaklaşımlara değinmiştir. 'Toplum İnşasında Medya ve Siyaset: 2017 Referandumunun Analizi' adlı çalışmada da bu yaklaşımlardan faydalanılmıştır. Devamında, Türkiye'de medya ve siyaset arasındaki ilişkiyi dönemler halinde incelemiştir. Bu dönemlerde, Türkiye'de iktidarda bulunan hükümetlerin medyaya uyguladığı baskı, sansür ve yaklaşımlar irdelenmiştir. Bu irdelenme sonucunda varılmıştır ki; iktidar her daim medyayı kontrol altında tutmaya çalışırken medya da oluşturmak istediği kamuoyu ve belirlemek istediği gündemlerle iktidarı şekillendirmek gayesinde bulunmuştur. Bu karşılıklı ilişki neticesinde iktidar medyaya uyguladığı baskılarla kendi idamesini gerçekleştirmiş, medya yoğun bir etki altında kalmıştır. Medya ya da basın, bu etkiyi kırmak adına gündem belirleyerek ve kamuoyu oluşturarak kendi ömrünü uzatmaya çalışmıştır.

Dan Laughey (2010) 'Medya Çalışmaları' adlı kitabında, medyanın geçirdiği evrimler düşünüldüğünde gerçekleştirilen icatlara ve yaklaşık bir asır önce başlayan modern medya çalışmalarına değinmiştir. Medya ve siyaset ilişkisinde, bu ilişkiyi düzenleyen ve belirleyen çeşitli modelleri incelemiştir. Örneğin yetiştirme modeline göre medya, belirli bir süre sonra hedef kitleyi yetiştirmekte, onun nasıl düşüneceğini belirlemektedir. 'Toplum İnşasında Medya ve Siyaset: 2017 Referandumunun Analizi' adlı çalışmada da bu modellere değinilmiştir. Sonuç olarak medya, toplumun üzerinde bir hegemonya kurmakta ve bu hegemonya aracılığıyla yetiştirici bilgiler, alışkanlıklar, davranışlar salık vermektedir. Dolayısıyla modern medya çalışmalarıyla birlikte ortaya çıkan yetiştirme modeli gibi modeller, toplumun inşa edilmesi noktasında belirleyici olmuştur. Modern olmayan medya ya da basın çalışmalarında bu durum söz konusu değildi ancak modern medya çalışmalarıyla birlikte toplum inşası belirginleşmiş, toplum üzerinde bir hegemonya kurmayı başarmış, toplumu şekillendirme yoluna gitmiştir.

Ahmet Mert Utma (2010) '1980 Sonrası Türkiye'sinde Medya-Siyasi İktidar İlişkisi' adlı tez çalışmasında, Türkiye'de medyanın siyasete olan etkilerini ortaya koyabilmeyi amaçlamıştır. Çalışmada, medya ve siyaset arasındaki ilişki demokrasi çerçevesinde ele alınmıştır. Medya, demokrasi boyutu söz konusu olduğunda bir ikilem doğurmaktadır. Bir taraftan, ifade ve iletişim özgürlüğü demokrasinin başat şartlarından birisi olduğu için medya demokrasinin asli erkleri arasında yer bulurken diğer yandan bu özgürlüklerin sınırlandırılması ve siyasi iktidar ilişkilerine alet edilmesine katkı sunmaktadır. Medya, siyasi iktidarların ekonomik, politik ve sosyolojik cephelerini aynı anda içinde barındırırken, iktidar sorunsalını bütün karmaşıklığı ile aksettirmektedir. Siyasetin kamuoyu desteğine olan ihtiyacı, medyanın ise sahip olduğu kitleleri etkileme gücü, iktidarlar nezdinde medyayı vazgeçilmez bir unsur olarak ortaya çıkarmıştır. Sonuç olarak iktidar, varlığını devam ettirmek için medyaya her daim ihtiyaç duymuştur. Medyanın toplumu inşa eden güçlü yanı iktidarı her daim cezbetmiştir. Onun toplumu inşa gücü sayesinde iktidar medyayı kullanmayı kendisine bir borç bilmiştir.

Sevil Yıldız ve Haluk Hadi Sümer (2010) "Medya Ve Ahlaki Panik" adlı çalışmalarında, öncelikle ahlaki panik kavramının tanımını yapmışlardır. Ahlaki panik kavramı, ortak kıymetlere tehdit olarak görülen, sapkınca davranışlar sergileyen kişilere ya da gruplara karşı verilen toplumsal tepkiler olarak bilinmektedir. Ortaya koydukları bu çalışmada, medya incelemelerinde unutulmaya başlanan, ancak toplumsal ve psikolojik durumlarda hala mevcudiyetini koruyan ahlaki panik kavramı ayrıntılı bir şekilde araştırılmıştır. Kavramla ilgili problemlere de değinilen çalışma, aynı zamanda Türk ve dünya medyalarındaki ahlaki panik oluşturan örneklere de yer vermiştir. Ahlaki panik, sonuç olarak toplumları ve bireyleri, medya aracılığıyla anlık telaşlara ve ahlaki yozlaşmaya sürükleyen bir gerçekliktir. Bu gerçeklik, kendini çoğunlukla sosyal ve siyasal alanlarda gösterir. Toplum eriştiği medyatik olgular aracılığıyla yozlaşmalara ve panik havasına sürüklenir.

Umut Şah (2020) 'Eleştirel Söylem Analizi: Temel Yaklaşımlar' adlı çalışmasını Kültür Araştırmaları Dergisi'nde yayınlamıştır. Bu çalışmada, eleştirel söylem analizi içerisindeki temel yaklaşımları temsil eden Norman Fairclough, Teun A. Van Dijk, Ruth Wodak, Ron Scollon ve Siegfried Jager'in yaklaşımları ele alınmakta ve tartışılmaktadır. Eleştirel söylem analizine dair çeşitli teorisyenler, ESA'nın temel prensiplerini (sosyal problemlere odaklanma, eleştirel olma, özgürleştirici bir bilgi

birikimine hizmet etme, disiplinlerarasılık gibi) paylaşmakla birlikte, teorik ve yöntemsel olarak birbirinden farklı yönleri olan yaklaşımlar ortaya koymuşlardır. Etkileşim ortamında bulunan bireylerin özellikleri hakkındaki zihinsel temsillere bağlam modeli adını veren Van Dijk, bu modelleri, söylem ve sosyal yapı arasındaki bağlantıyı sağlayan ara yüz olarak görür. Böyle bir ara yüz, gerçekte, katılımcıların üretilen söyleme uyumunu ve anlamaları denetler. Sadece öznel temsillere dayanmayan bağlam modelleri sosyal temsilleri de kapsar, yani bireysel ve sosyal biliş aynı anda işlevseldir. Bu da göstermektedir ki; topluma bizzat bağlı olan temsiller sosyal içeriklere de sahiptirler. Bununla birlikte, bağlam modelleri, statik değil dinamiktirler; dil kullanıcıları, karşılıklı anlamaya dayalı bir düzlem üretebilirler. Ancak Van Dijk'a göre, bir eleştirel söylem analizi, sadece bir bağlamsal irdelemeyle sınırlı kalmamalı, söylem yapılarını ve düzeylerini de analize dâhil etmelidir.

'Eleştirel Söylem Çözümlemesi Bağlamında Haber Metinlerinin İncelenmesi: Pippa Bacca Cinayeti Örneği' adlı çalışmayı Erciyes İletişim Dergisi'nde yayınlayan (2018) Gözde Yardım ve Hilal Doğruel, ortaya koydukları bu çalışmada, Türkiye'de öldürülen İtalyan sanatçı Giuseppina Pasqualino (Pippa Bacca) ile ilgili yazılı basında çıkan haberlerin farklı gazetelerde eleştirel söylem çözümlemesi açısından ne şekilde ele alındığını incelemek amacıyla oluşturulmuştur. Çalışma kapsamında Teun A. van Dijk'ın eleştirel söylem çözümlemesi modeli kullanılmıştır. Van Dijk, eleştirel söylem analizinde sosyobilişsel yaklaşımının kurucusudur, bu yaklaşım eleştirel söylem çözümlemesinin sosyo psikolojik yönüne aittir ve sosyal temsil kuramına dayanmaktadır. Van Dijk; biliş, söylem ve toplum arasında etkileşim kurmaktadır ve güce erişim sağlama araçları olarak söylemin kontrolüne odaklanmaktadır. Eleştirel söylemin kontrolü, aynı zamanda toplumu kontrol etme noktasında da belirgin bir etkiye sahiptir. Örneğin iktidar olarak söylemi kontrol ederseniz, toplumu da kontrol edersiniz. Ancak bilinçli söylemler topluma yön vermeye yararlar. Söylemi oluştururken, her kelimeye, her kelimenin algısına, her cümleye, kelimelerin cümledeki yerlerine dikkat etmelisinizdir. Bu dikkat gerçekleşirse topluma yön verme şansınızı artırırsınız. 'Toplum İnşasında Medya ve Siyaset: 2017 Referandumunun Analizi' adlı çalışmada da siyasi figürlerin söylemleri bu açıdan incelenmiş, her kelimeye, her kelimenin algısına, her cümleye, kelimelerin cümledeki yerlerine dikkat edilmiştir.

Nurul Fathia Salma (2004) ‘Exploring Van Dijk: Critical Discourse Analysis’s Aims’ adlı çalışmasında, Van Dijk’a göre eleştirel söylem analizinin nasıl bir kapsamda değerlendirildiği ifade edilmiştir. Van Dijk’a göre eleştirel söylem analizi, özel bir yaklaşımdır. Eleştirel söylem analizi yaparken, sosyolojinin, psikolojinin, kitle iletişim araçlarının, hukuk literatürünün ve siyaset biliminin, bu analizin birer parçası olduğu kabul edilmelidir. Bunlar, eleştirel söylem analizini karakterize eden temel yapı taşlarıdır. Eleştirel söylem analizi, konumu veya konuşma çalışmasının metnini kategorize eder. Söylemin tüm boyutlarına dikkat edebilir. Van Dijk’a göre söylem, tanımı kolay yapılamayacak, çok yönlü bir fenomendir. Fenomenlerden en önemlisi ise dilbilimdir, başka bir deyişle sosyal bağlamlarda yer alan süreçlerin ve uygulamaların bir parçası olan dildir. İşte bu açıdan, özellikle siyasi figürlerin dili nasıl kullandıkları, dili nasıl işlevsel hale getirdikleri önemlidir. ‘Toplum İnşasında Medya ve Siyaset: 2017 Referandumunun Analizi’ adlı çalışmada da siyasi figürlerin dili nasıl kullandıkları, toplumu inşa etme noktasında dili nasıl işlevsel hale getirdikleri araştırılmıştır.

Yasin Şahin (2017) ‘Michel Foucault’da Söylem Analizi’ adlı çalışması, Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi’nde yayınlanmıştır. Bu çalışmanın iki temel hedefi vardır: İlki, Michel Foucault’nun söylem analizinin başat unsurlarını bulmaktır. İkinci olarak, bu söylem analizinin Foucault’nun iktidar, özne, söylem hakkındaki değerlendirmeleriyle ilişkisini ortaya koymaktır. Foucault’nun söylem analizi, iktidar biçimlerinin dönüşümünü açıklamaya ve anlamaya yönelik sosyolojik bir analiz niteliğindedir. Ayrıca söylem olgusunun dil olgusuyla belirli bir bağlam çerçevesinde çözümlenip, ayrı ayrı düşünülmesi gerekmektedir fakat toplumların kültürel değerleri oluşturmakta dil teorilerinin etkisi önem taşımaktadır. Foucault, iktidara sahip olanların uygulamaya koydukları politikalarda, entelektüelin işlevselliğini nasıl bir sosyal sermaye aracına dönüştürdüklerini ve kendi söylemsel pratiklerinde bu aracı nasıl kullandıklarının vurgusunu yapmaktadır. Foucault, entelektüellerin, iktidarın bir parçası olarak politik bir tutum sergilediklerinde, gerçeği söyleme yükümlülüğü almaktan uzak durduklarına dikkat çekmektedir. Foucault, entelektüel sınıfın örtük iktidar ilişkileriyle ürettikleri bilgiyi, kitlelere söylemsel pratikler şeklinde aktarmalarına neden olduğunu belirtmektedir. Bu durum entelektüellerin gerçeği ifade etme rolünü işlevsiz hale dönüştürebilmektedir.

Cevriye Güneş (2013) ‘Michel Foucault'da Söylem ve İktidar’ adlı çalışmasını Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi’nde yayınlamıştır. Çalışma, iki başlıktan oluşmaktadır, ilk bölüm söylem ve söylemin doğasına, ikinci bölüm ise söylemin iktidar ile olan ilişkisine ayrılmıştır. Bu bölümlerde, söylem tanımlamasının yanında söylem çözümlemesi gerçekleştirilmiştir. Söylemsel pratikler çözümlenerek anlaşılır hale getirilmiştir. Söylemsel pratikler, erklerce ortaya çıkan iktidar odaklı söylem kendini açığa vurmaz. Kullanılan herhangi bir ifadenin doğruluğunu veya yanlış olduğunu tespit etmemizi sağlayan kuralların ne olduğunu araştırır. Bu kurallar açığa çıktığında, artık söylemsel yapılarla karşı karşıya kalınmış demektir. Bu yapılar, ne dilbilgisiyle ne mantıki bağlarla ne de psikolojik bir bağla ilgilidir, onlar tamamen ifadelerle, sözel edimlerle ilgilidir. Bu yüzden söylem, hem bilgiyi hem iktidarı ilgilendirir ama aynı zamanda her ikisini de üretendir. Örneğin iktidar, söylem vasıtasıyla ele geçirilmek istenen erktir ve söylem sahibi iktidar ile ilintilidir. İktidar, sadece kendi çıkarlarını sağlamak için birtakım aktörlerce elde edilmeye çalışılan bir yapı, bir kavram değil büsbütün bir karşılıklı iletişim biçimidir. Bu nedenle, Foucault’ya göre iktidar kavramından ziyade, iktidarın ortaya koyduğu uygulamaları belirleyen özne üzerinde durulmalıdır.

Gökmen Kantar ve Sibel Akova (2019) ‘Michel Foucault'nun Bilgi ve Güç Odaklı Söylem Anlayışı Bağlamında Gerçeklik ve İktidar Arasındaki İlişkilerin Tarihsel Çözümlemesi’ adlı çalışmalarında, Foucault’nun klasik epistemoloji ve ontoloji geleneğini; söylem, düzen ve gerçeklik kavramları ekseninde nasıl yeniden şekillendirdiğini ortaya koymuştur. Ayrıca iktidar, gerçeklik ve bilgi arasındaki ilişkiler, Foucault’nun tarihsel analizi ile değerlendirilmiştir. Foucault’nun, söylem analizini incelerken, bilgi üretimi konusunda iktidar üzerine odaklansa da asıl odaklandığı noktanın öznenin kendisi olduğu vurgulanmıştır. Foucault, ‘bilgi iktidarın dışında oluşur’ algısına sorgulayıcı bir şekilde yaklaşarak bilginin yaradılış biçimlerini belirleyen iktidarın kendisi olduğunu ifade eder. O olmadan bilginin oluşması mümkün değildir fakat iktidarın sürmesi için bilgi de şarttır. Bilginin esas işlevi iktidarı meşrulaştırmaktır. Bu noktada iktidar, kendisini meşrulaştırmak için bilgi üretme yoluna gitmiş, toplumu inşa etmek için bilgi üretiminin önemini kavramıştır. Kavradığı bu önemle, toplumu inşa etme gerçekliğini de kolaylaştırmıştır.

Cüneyt Coşkun (2010) ‘Michel Foucault: Özne ve İktidar’ adlı tez çalışmasında, Michel Foucault’nun batı kültüründe bireyin özneye dönüştürülme süreçlerine ilişkin

kritiği ve iktidar gerçeğini modern sorgulama mekanizmalarından farklı olarak bir ilişkiler bütünü içinde değerlendirmeye tabi tutan fikirleri, özne-iktidar ilişkisi bağlamında ele alınmaktadır. Batıdaki kalıp fikir geleneklerinin egemenliğini yerinden eden Foucault'nun, doğrudan kendisinden değil tarihsel oluşundan hareket ederek ele aldığı öznenin hangi söylem veya pratiklerin ürünü olduğuna ilişkin değerlendirmeleri incelenmektedir.

'Michel Foucault'da Bilgi, İktidar Ve Özne İlişkisi' (2013) adlı çalışmasında Vedat Çelebi, Michel Foucault'nun iktidar olgusuna yönelik analizleri özne ve bilgi bağlamında tartışılmıştır. Foucault, iktidar ile özne arasındaki kopmaz ilişkiyi ortaya koymuştur. Foucault'ya göre, iktidar özgür özneler ya da bireyler üzerine uygulanır, yani özgürcesine eylemde bulunmayan insanların, bireylerin ya da öznelerin olmadığı yerde iktidardan söz etmek anlamsızdır. Foucault iktidar kavramını açıklarken bilgi ve iktidar arasındaki ilişkiye vurgu yapar. Foucault'ya göre iktidar bilgiye, bilgi de iktidara sürekli eklemlenir, iktidar ilişkisi sürekli bilgi üretir ve üretilen bilgi de sürekli iktidar etkilerine yol açar. İktidarın kendisi yeni bilgi nesneleri yaratır ve yeni bilgi cisimleri biriktirir. Foucault'ya göre bilgi iktidar araçlarınca şekillendirilerek yayılmaktadır. Bu da göstermektedir ki iktidar, bilgi üreterek toplumu dönüştürür, onu şekillendirir ve neticede ortaya bir inşa çıkarır. Böylece toplumu dönüştürmek için iktidar bilgiyi kullanmış olur. Burada bilgiden kastedilen ise üretilmiş olan gerçeklikler, inşada kullanılan argümanlardır.

Ali Akay (2016) 'Michel Foucault'da İktidar ve Direnme Odakları' adlı çalışmasında, biyopolitika kavramını irdeler. Bu kavrama göre, Michel Foucault, iktidarın biçimsiz olduğunu dile getirir ve mikro-iktidar biçimlerini gösteren ilk düşünürlerden birisidir. Ona göre iktidar tabandan gelir, aslında orada vücut bulur. İktidarın egzersizleri, insanların yönetimini gerçekleştirmektedir. Örneğin siyasi iktidar, insanların daha üretici olmalarını sağlamak için yaşam hareketlerinin iktidar ilişkilerinin odağına yerleştirildiği bir biyopolitika geliştirir. Foucault, biyolojik olan 'insan'dan çok toplumsal olan 'insan'a daha çok önem vermiştir. Biyolojik insan belki de farklı bilim dallarının konusudur fakat toplumsal olan insan, doğrudan sosyal bilimlerin temel yapı taşı olmuştur. Bu 'insan' iktidarın ana erki konumundadır. Bu konumuyla, insan-toplum-iktidar arasındaki sıkı sıkıya bağımlılığı perçinlemektedir. Siyasi iktidar bu karşılıklı bağımlılıktan kendisine daima bir çıkar ve güç çıkarmayı başarmıştır.

Utku Özmakas (2021) ‘Biyopolitika: İktidar ve Direniş’ adlı kitabında, Biyopolitika kavramının yakın dönem sosyal teorinin ve siyaset biliminin anahtar kavramlarından birisi olduğunu söyler. Bu kavram, hayatla ilgili düzenlemelere analitik ve politik bir bakış için pencere açmaktadır. Özmakas bu çalışmasında, her şeyden önce biyopolitikayı moda kavram sıfatından ayırmaya çalışmıştır. Kavramın gelişme seyrini, değişik stratejik kullanımlarını ve bunlar arasındaki bağlantıları incelemiştir. Biyopolitika, başta siyasi yapılar olmak üzere pek çok yapıyla yakından ilintilidir. Bu ilintiler, onu yekvücut bir varsıllığa eriştirir. Tabandan gelen bu varsıllık, onu bu sebepten ötürü güçlü kılar ve ona süreklilik kazandırır.

Siyaset ve medya ilişkisi üzerine literatür taramasının gerçekleştirildiği bu bölümde, ortaya konulan ilgili çalışmalar incelendiğinde, üzerinde durulan çalışma olan ‘Toplum İnşasında Medya ve Siyaset: 2017 Referandumunun Analizi’ adlı çalışmaya çeşitli açılardan katkılar sunduğu söylenebilir. İlk olarak medyanın geçirdiği süreçle birlikte, siyasetle ilişkisi irdelenmiştir. İkincisi doğan bu ilişki neticesine etkisi göz ardı edilemez bir role kavuşan siyasi söylemlerin siyasete, medyaya ve toplum inşası sürecinde topluma nasıl bir etki ettiği incelenmiştir. Ancak bu tez çalışması tüm bu çalışmalardaki öz yapıyı kapsamakla birlikte yalnızca belirli bir süreç aralığına odaklanarak, bu kapsamı genişletmiş ve detaylandırmıştır. Dolayısıyla yalnızca parlamenter sistemden Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş süreci incelenmiş ve medya ve siyaset ilişkisi üzerine yapılan diğer çalışmalarda ortaya konulan analizler bu incelemenin iskeletini oluşturmuştur.

Siyasi Figür İmajları, Söylemleri ve Algı

Ahmet Tunç ve Ali Atılgan’ın (2017) International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies’de yayınlanan, ‘Algı Üzerine Kurulu Yönetsel Bir Anlayış: Algı’nın Yönetimi’ adlı çalışmasında, algı kavramı tanımlanmış, algının süreci, algıya etki eden etmenler ele alınmış, algı yönetiminin kavramsal ve tarihsel süreç açısından geçmişine yer verilmiştir. Algı, her şeyden önce bir insanın herhangi bir olaya maruz kalışı sırasında zihninde canlanan ilk çağrışımdır. Bu çağrışım için çeşitli bilinçaltı gerçeklikler etkili olsa da insanın arzuları, hayalleri ve korkuları da algısını ve bu algının boyutunu etkilemektedir. Algı, bu anlamda ilk ve en etkili ikna edilmesi gereken, siyaset açısından dikkate alınması gereken ilk etmen olarak kendini gösterir. Bu açıdan siyaset bilimi söz konusu olduğunda, siyasi figürler bu etmene çok saygı duymuşlar, ona hitap etmek istemişler ve toplumu belirli bir

konuda inşa etme noktasında algıya ve algı gerçekliğine özen göstermişlerdir. 'Toplum İnşasında Medya ve Siyaset: 2017 Referandumunun Analizi' adlı çalışmada, algı yönetimi bu açıdan ele alınmış, toplumu Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sürecinde inşa etme noktasında algı gerçeği göz ardı edilmemiştir.

Rukiye Saygılı (2012) 'Siyasi Parti Liderlerinin Mitinglerde Rakipleri Hakkında Kullandıkları Söylemlerin Liderlerin İmajlarına Olası Etkileri' adlı bir tez çalışması gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada, 2011 Genel seçimlerinde parti liderlerinin birbirlerine yönelik kullandıkları söylemlerin liderlerin imajlarına etkileri incelenmiştir. Bu noktada, "lider imajını etkileyen faktörler nelerdir?" ve "lider imajlarının seçmene etkisi nedir?" tartışmalarından hareketle siyasi liderlerin imajlarının oluşumunda etkili olan dinamikleri ortaya koymak, siyasi söylemlerin imajları üzerine etkisini araştırmak amaçlanmıştır. 'Toplum İnşasında Medya ve Siyaset: 2017 Referandumunun Analizi' adlı çalışmada ise bu çalışmadaki söylem çözümlemesinden yararlanılmış, söylem ve bu söylemi dile getiren siyasi figür arasındaki ilişki incelenmiştir. 'Siyasi Parti Liderlerinin Mitinglerde Rakipleri Hakkında Kullandıkları Söylemlerin Liderlerin İmajlarına Olası Etkileri' adlı tez çalışması siyasi liderlerin imajlarına odaklanırken, 'Toplum İnşasında Medya ve Siyaset: 2017 Referandumunun Analizi' adlı çalışma daha ziyade bir sürece, söylemi gerçekleştiren siyasi figürlerin Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sürecine etkileri araştırılmıştır.

Mehmet Fidan ve Havva Nur Tarakçı (2019) 'İletişimde Algı Yönetimi' adlı çalışmalarında, karizmatik bir liderin algıları nasıl yönettiği konusu üzerinde durmuşlardır. Algıları yöneten bu karizmatik lideri, diğer lider türlerinden ayıran temel özelliklerin neler olduğu vurgulanmıştır. İnsanlar bir lidere baktıklarında, onda görmeyi bekledikleri şeyi görürler. Psikologların ön yargının onayı adını verdikleri bu durum, lidere dair ilk izlenimle şekillenmektedir. Yani insanların bir lider hakkında edindiği ilk izlenim, onu nasıl yorumlayacaklarının belirleyicisidir. Bu doğrultuda 'Toplum İnşasında Medya ve Siyaset: 2017 Referandumunun Analizi' adlı çalışmada da bir sürece, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sürecine siyasi figürlerin ortaya koydukları söylemlerle nasıl yön verdikleri incelenmiştir.

Murat Başarır'ın (2016) 'Politik Konuşmalardaki İkna Ve Üslup Faktörlerinin Seçmenlerin Sosyo-demografik Özellikleri İle Siyasi Tercihlerine Göre

Karşılaştırılması' adlı çalışması Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi'nde yayınlanmıştır. Bu çalışmada, siyasi lider söylemlerindeki ikna ve üslup faktörlerinin, seçmenlerin siyasi düşüncelerini oluşturmalarına bağlı olarak nasıl değiştiğini tespit etmiştir. Gerçekleştirilen analiz sonucunda, üslup boyutları sosyo-demografik değişkenlere göre farklılaşma sergilerken; ikna boyutları değişkenlerden sadece eğitim ve siyasi kanaatle farklılaşma göstermektedir. Açığa çıkartılan farklılaşmalar bir değerlendirmeye tabi tutulduğunda, siyasi kanaate bağlı olarak, seçmenlerin ikna edilebilmesi değişmektedir. Öte yandan üslup boyutlarıyla değişkenler arasındaki farklılaşmalar irdelendiğinde, söylemlerdeki çatışmacı üsluba ilişkin konuşmalara seçmenlerce desteğin, eğitim ve gelir seviyesi yükseldikçe azalacağını ortaya koyan bulgulara erişilmiştir. İkna ve üslup faktörleri, 'Toplum İnşasında Medya ve Siyaset: 2017 Referandumunun Analizi' adlı çalışmada da incelenen iki temel argüman olarak ön plana çıkmaktadır. Sadece siyasi liderlerin değil, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine Geçiş Sürecine geçiş sürecinde etkin olan bütün siyasi figürlerin toplumu inşa etme noktasında nasıl ön aldıklarını ve bu ön alışlar sırasında hangi üslubu kullandıkları ve nasıl bir iknaya giriştikleri araştırılmıştır.

Gökmen Kantar (2016) 'Türk Siyasetinde Politik Dil Kullanımı: Recep Tayyip Erdoğan'ın Miting Konuşmalarının Söylem Dilinin İçerik Analiziyle İncelenmesi' adlı çalışmasında, Erdoğan'ın 3 Kasım 2002 seçimlerinden başlayarak, 2007 ve 2011 genel seçimlerindeki mitinglerde ortaya koyduğu söylemlerden hareketle, kullandığı politik dilin özelliklerini tespit edebilmek için söylem ve içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Bunun için Erdoğan'ın seçim dönemlerindeki miting konuşma metinleri; doğal dil kullanımı, retorik unsurları ve ele aldığı gündem konuları açısından incelenmiştir. Ortaya çıkan siyasal söylem analizi ile "Türk Politik Dilinin" değişim ve dönüşümleri belirlenmiştir. 'Toplum İnşasında Medya ve Siyaset: 2017 Referandumunun Analizi' adlı çalışmada da benzer bir analiz söz konusudur. Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine Geçiş Sürecinde siyasi figürlerce kullanılan politik dil kullanımı önemlidir. Sürece ilişkin etkili bir dil kullanma gayreti tüm siyasi figürlerce belirgindir. Burada ön plana yine doğallık, gündeme yakınlık ve retorik unsurlar çıkmaktadır.

Makbule Evrim Gülsünler (2020) 'Siyasal İletişim ve Algı Yönetimi İlişkisinin İdeolojik Açıdan Değerlendirilmesi: Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Örneği' adlı çalışmasında, siyasal iletişim ve algı yönetimi ilişkisine değinmiş, bu ilişkinin temel kaynağını ikna olarak nitelemiştir. Her iki disiplin de hedeflediği kitleyi belirli

bir düşünce ışığında yönlendirmek ve ikna etmek üzerine çalışmalar yürütmektedir. Bu bağlamda hem algı yönetimi hem de siyasal iletişim davranış şekilleri oluşturmak ve temel amaçlara ulaşmak için kullanılan araç konumundadırlar. Söz konusu durumu siyasal iletişim çerçevesinde düşündüğümüzde, hedef kitlenin siyasal aktör veya organ tarafından ikna edilebilmesi için hedef kitlenin mevcut algısını bilmek gerekmektedir. Algıların bilinmesi gerekliliği siyasal iletişimi, algıları yönetmek için kullanılan en önemli araçlardan biri yapmaktadır. Siyasal iletişimin temel amacının, seçmenin desteğini alarak iktidar olma arzusudur. Bu durumu gerçekleştirmek için ise hedef kitlesini ikna etmek ve onlarda istenilen davranışı yaratmak gerekliliğinden siyasal iletişim çalışmaları algı yönetimine ihtiyaç duymaktadır. 'Toplum İnşasında Medya ve Siyaset: 2017 Referandumunun Analizi' adlı çalışmada da siyasi figürler algı yönetimine ihtiyaç duymuşlardır. Temel gayesi sistemi değiştirmek olan siyasi figürler ile parlamenter sistemde kalınmasını destekleyen siyasi figürler bir karşılıklılık oluşturmuş, her iki kanat da algı yönetimine ve ikna faktörlerine başvurmuştur. Fakat burada temel argüman iktidar olmak olmamıştır: Temel dayanak noktası sistemin değişmesi veya değişmemesidir. Bu dayanak noktasından hareketle siyasi figürler algı yönetimine daha ziyade bir süreci ele alarak başvurmuşlardır.

İsmail Bakan ve İlker Kefe (2012) 'Kurumsal Açıdan Algı Ve Algı Yönetimi' adlı çalışmaları ile algının ve algı yönetimin tanımını yapmışlar, algı yönetiminin gerçekleştirilmesini ve algı yönetimine yardımcı araçlar nelerdir bunları açıklamışlardır. Ayrıca, algı yönetiminin kullanıldığı yerler ve konuya ilişkin gerçekleştirilmiş uygulamalara da yer verilmiştir. Bu çalışmadan, 'Toplum İnşasında Medya ve Siyaset: 2017 Referandumunun Analizi' adlı çalışmada yalnızca algı yönetimine genel bir bakış açısı oluşturmak için yararlanılmıştır.

Eda Nur Sönmez (2021) 'Liderlerin Üslubuna Yönelik Algıların Oy Verme Davranışı Üzerindeki Etkisinde Dindarlığın Düzenleyici Rolü: Adana Ve Nevşehir İli Örneği' adlı bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmada, siyasal iletişimde liderlerin kullandığı üslup ve oy verme arasındaki ilişki, dindarlığın oy verme davranışındaki rolü incelenmiştir. Bu doğrultuda, Adana ve Nevşehir illerinde bulunan üniversitelerde öğrenim gören ön lisans, lisans ve lisansüstü öğrencileri ile anket çalışması yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, liderlerin uzlaşmacı ve çatışmacı üsluplarına ilişkin algılamalara dair değişkenlerin, rasyonel, sosyolojik ve psikolojik oy verme ile

beklendiği yönde anlamlı ilişkiler gösterdiği tespit edilmiştir. Ancak bu ilişkilerin hiçbirinde dindarlığın düzenleyici bir rolünün olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Siyasi figür imajları, söylemleri ve algı adlı bu bölümde yapılan çalışmalar incelendiğinde daha çok algı yönetimi üzerinde durulmuştur. Siyasi figürlerin ortaya koymuş oldukları söylemler, bu söylemlerin üslupları ve sonucunda yönetmek istedikleri algılar üzerinden bir inşa süreci analiz edilmiştir. Analizlerden 'Toplum İnşasında Medya ve Siyaset: 2017 Referandumunun Analizi' adlı çalışma için bu bağlamda faydalanılmıştır. Bu tez çalışması, siyasi figür imajları, söylemleri ve algı üzerine yapılmış diğer çalışmalardan farklı olarak sadece algı yönetimine değil, bu algı yönetiminin etkilerine, gerek sistem değişikliğinden taraf olan gerekse bu değişikliğe karşı olan kesimler olsun her iki taraf için de odaklanmıştır. Sözünü ettiğimiz çalışmalar sadece belirli ve sınırlı konular üzerinde yoğunlaşmıştır. Ancak bu çalışma mikro bir analiz içermemektedir. Daha genellenebilir bir süreci, yani Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sürecini incelemektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. SÖYLEM ANALİZİ: MİCHEL FOUCAULT VE VAN DİJK

2.1 Michel Foucault

2.1.1 Söylem

Söylem, insanın dünyayla ilgili ortaya koyduğu ifade içeren davranışların nasıl çözümleneceğini inceleyen bir yaklaşımdır. Özellikle dilin nasıl, kim tarafından kullanıldığını ve öznenin kullanımı sonucunda ortaya çıkan sonuçları inceler. Sözcüklerin, tümcelerin, kısacası bütün metinsel ifadelerin birer alt metin bilgisi taşıdığı gerçeğinden hareket ederek çıkarımda bulunabilecek içerikleri içinde barındırır (Kantar, 2016: 184). Söylem, 'dile getirme' eylemini gerçekleştiren öznenin irdelenmiş halinden daha çok öznenin kutsanarak nesneler üzerine nasıl dağıldığını kanıtlayan bir bütündür (Foucault, 1999: 32). Temelde, mantıksal tutarlılığa dayalı bir çözümleme biçimi olarak yazılı veya sözlü bir şekilde ortaya konulan ifade edişlerin ve yazıların bütünüdür. Zamanından önce oluşturulmuş nesnelerin basit bir kaydetme biçimi ve üst üste yerleştirildikleri konumdan büsbütün başka bir şeydir (Foucault, 1999: 26).

Soybilimsel süreçler içinde irdelenen söylem, yalnızca ortaya konulan ifadeyi çözümleyerek değil aynı zamanda o ifadeyi söylem haline getiren özne ile birlikte değerlendirilir. Söylem ile öznenin birliği öylesine çözümlenmelidir ki; öznenin gerçek niyeti ve ifade edişinin ötesinde kendiliğinden beliren bilinçdışı gerçeklik anlaşılmaya çalışılsın. Bu oyunu açığa çıkaran temel faktör, yığınlara göre soru soran, betimlenebilir bir tipe göre imgesellik yaratan, uygun algılanabilir bir aralıkta sınırlarını kuran öznedir. Özne, dolaylı ya da doğrudan algı seviyesine göre yer değiştiren, yüzeyselden derine doğru temel geçişi sağlayan belge niteliğinde aracılar kullanır. Alt metin olarak algısal yoğunluktan ortaya çıkarılan dışlanmış ifadelerle, bu ifadelerin aksine benimsenmesi mümkün kılınan başka ifadeler arasında bir bütünlük bulunmaktadır (Foucault, 1999: 18-41).

Foucault'ya göre, söylemsel pratiklerin bütünlük kazandırdığı nesneler alanı iktidar kavramıyla anlam kazanır. Bu bağlamda Türkiye'de yaşanan sistem değişikliği sürecinde, yani parlamenter sistemden Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş aşamasında siyasi figürlerce ortaya konulan söylemler de iktidar kavramıyla anlam kazanmıştır. Fakat burada iktidar yalnızca siyasi iktidar olarak değerlendirilmemeli,

aynı zamanda muhalif sesler arasında da bir iktidar yaratıldığı gerçeğinden hareketle geniş bir alana yayıldığı kabul edilmelidir. Bu ön kabul ile bu süreçte siyasi figürlerin söylemi nasıl kullandıkları, dilin ve öznenin bağlantısı ve sonucunda ortaya konulan çıkarımlar iktidarların sistem değişikliği sürecini nasıl değerlendirdiklerini göstermektedir.

2.1.2 İktidar

Söylemsel pratiklerin çözümlenerek anlaşılır hale getirilmesi, ona ömür vererek süreklilik kazandıran iktidarla mümkün kılınır. Erklerce ortaya çıkan iktidar odaklı söylem kendini açığa vurmaz. Kullanılan herhangi bir ifadenin doğruluğunu veya yanlış olduğunu tespit etmemizi sağlayan kuralların ne olduğunu araştırır. Bu kurallar açığa çıktığında, artık söylemsel yapılarla karşı karşıya kalınmış demektir. Bu yapılar, ne dilbilgisiyle ne mantıki bağlarla ne de psikolojik bir bağla ilgilidir, onlar tamamen ifadelerle, sözel edimlerle ilgilidir. Bu yüzden söylem, hem bilgiyi hem iktidarı ilgilendirir ama aynı zamanda her ikisini de üretendir. Örneğin iktidar, söylem vasıtasıyla ele geçirilmek istenen erktir ve söylem sahibi iktidar ile ilintilidir. İktidar, sadece kendi çıkarlarını sağlamak için birtakım aktörlerce elde edilmeye çalışılan bir yapı, bir kavram değil büsbütün bir karşılıklı iletişim biçimidir. Bu nedenle, Foucault'ya göre iktidar kavramından ziyade, iktidarın ortaya koyduğu uygulamaları belirleyen özne üzerinde durulmalıdır (Güneş, 2013: 56-61). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sürecinde de iktidar kavramından ziyade bu kavramın içini dolduran siyasi figürler üzerinde durularak iktidarın söylem ve bilgileriyle topluma nasıl nüfuz ettiği incelenmiş, özne üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Çünkü özne, yani somut olan siyasi figürlerin ortaya koyduğu söylemler, süreci açığa çıkarmak açısından soyut iktidar kavramından daha önemlidir.

2.1.3 Özne-İktidar İlişkisi

Michel Foucault, iktidarın biçimsiz olduğunu dile getirir ve mikro-iktidar biçimlerini gösteren ilk düşünürlerden birisidir. Ona göre iktidar tabandan gelir, aslında orada vücut bulur. İktidarın egzersizleri, insanların yönetimini gerçekleştirmektedir. Örneğin siyasi iktidar, insanların daha üretici olmalarını sağlamak için yaşam hareketlerinin iktidar ilişkilerinin odağına yerleştirildiği bir biyopolitika geliştirir (Akay, 2016: 26-44).

Foucault'nun öznesi, gelenekselci bir yaklaşımı benimseyen insandan modern topluma geçiş yapan insandır. Ona göre insan, gerek bedeni gerekse kimliğiyle inşa edilmiş bir varlıktır. Foucault, Marksizm'de ortaya konulduğu gibi siyasi iktidarın sadece ideolojik olarak değil, bedenler üzerinde fiziksel olarak işlediğini söyler. Çünkü bedensel dönüşümler sanılanın aksine ruhsal dönüşümlerden ayrı değildir. Beden biyopolitik bir gerçekliktir. Bu noktada biyopolitika, kapitalizmin beden üzerinde yürüttüğü edinim ve kontrol stratejisi olarak ortaya çıkmaktadır. Toplumun bireyler üzerindeki tahakkümü, yalnızca bilinç veya ideoloji aracılığıyla değil hem beden içerisinde hem bedenle birlikte gerçekleşir. Kapitalist toplum için her şeyden önemli olan biyopolitikadır. Daha ziyade nüfusu temel alarak, yaşam içinde belirleyici karaktere sahip olan bir dizi sürece ilişkin bilginin kontrol edilmesine ve düzenleyici tedbirler alınmasına dayanan müdahale tekniklerinin genel adıdır. Thomas Lemke, biyopolitikayı üç biçimde değerlendirir. Foucault'ya göre, ilk olarak, biyopolitika, egemen gücün yeni bir ifadesiyle nitelenmiş olan politik düşünüş ve pratikteki tarihsel kopuş anlamına gelir. Sonra, biyopolitik mekanizmalara, modern ırkçılığın yükselişinde merkezi bir rol verir. Son olaraksa, tarihsel açıdan bireyin kendi kendini idare etmesinin ve sosyolojik yapıyı düzenlemenin liberal anlayışla ortaya çıkan farklı bir idare etme kültürüne gönderme yapar. Egemen yönetim sınıfının bir zamanlar simgelediği öldürme gücü, yerini artık ivedilikle bedenlerin yönetimine ve hayatın hesapçı bir biçimde işletilmesine bırakmıştır ve bu durum, biyoiktidar çağını başlatmıştır. Sonuç olarak Foucault, biyopolitika ve biyoiktidar arasında net bir ayrım çizmemiştir. Söz konusu iki kavram arasında hiçbir ayrım yapmazken, zaman zaman da eşanlamlı bir biçimde kullanır. O halde denilebilir ki; biyopolitika, biyotarihle sonuçlanan olaylar ve süreçler yaratmak için biyoiktidarı harekete geçiren mekanizmadır (Özmakas, 2021: 58-126).

Foucault, biyolojik olan 'insan'dan çok toplumsal olan 'insan'a önem vermiştir (Akay, 2016: 27). Bu önemden kastedilen, iktidarın bireyi denetim altında tutmasıdır ve özne, yani insan, içinde yaşadığı toplumdan bağımsız değerlendirilemez. Özne, özellikle söylemlerin üzerine inşa edilen, aynı zamanda kendini biçimlendiren iktidar ilişkilerinin bir nesnesidir. Onu doğru inceleyebilmek için, iktidarı doğru analiz etmek gerekir. Foucault, modern toplumlarda insanın özne olarak nasıl yaratıldığının çözümlemesini yapar, onu dönüştüren yapıları açığa çıkarır. Ona göre özne, iktidarın denetim ağları neticesinde bireyselleşir. Geleneksel model, iktidarı itaat sistemini

barındıran bir hüküm sürme alanı olarak görür. Foucault'nun ifade ettiği iktidar ise, modern dönemle birlikte insanın yaşamına ilişkin söylemlerin ortaya çıkardığı bir dış iktidardır. İktidar denildiğinde akla gelen ilk şeyler olan siyasal yapı, hükümet, egemen sınıf gibi kavramları yeterli görmez ve bu kavramlardan daha çok iktidar ilişkileri terimini kullanmayı tercih eder (Çelebi, 2013: 518).

Foucault'ya göre özne, iktidarca şekillendirilen, toplumsal ilişkiler içerisinde oluşturulan öznedir. Bu nedenle, bireyin inşa edilmesinde iktidar anahtar bir ögedir. Foucault'da iktidar açısından önemli olan; 'Özne söylemsel düzende, hangi şartlarda ortaya çıkar?' sorusudur. Özne ile toplum arasında bir ayrım yoktur. Toplum, meşrulaştırmanın en temel argümanıdır ve aynı zamanda meşrulaştırılanı yüceltmeye de yarar. Bu açıdan düşünüldüğünde, bütün toplumlar, anlamlarla dolu bir fabrikaya benzetilebilir. Bu uğurda özne, iktidarın bilinciyle donatılmaktadır (Çelebi, 2013: 519). Türkiye'de yaşanan sistem değişikliği sırasında da özne yani Foucault'nun ifade ettiği gibi meşrulaştırılan toplum kazanma odaklı bir bilinçle donatılmış, siyasi figürler bu bilinçle toplum inşasını sağlamış; iktidarı ele geçirmişçesine bir kurguyu sürece yaymışlardır.

Foucault, söylem analizini incelerken, bilgi üretimi konusunda iktidar üzerine odaklansa da asıl odaklandığı nokta öznenin kendisidir (Kantar ve Akova, 2019: 867). Foucault, modern felsefe içerisinde öznenin öncül bir konuma sahip olduğunu vurgular. Fakat asıl ortaya konulması gereken davranış biçimi, öznenin modern-felsefi tartışmalar içinde öncül bir konuma sahip olup olmadığı konusundaki tartışmaları bir kenara bırakıp, bizzat öznenin incelenmesine odaklanmaktır. Bu yüzden öznenin, nerede, nasıl ve hangi koşullarda konumlandığını araştırarak 'konuşan' özneyi kendine konu edinir. Özne, kurucu bir erk olarak değil söylem sayesinde inşa edilen bir unsur olarak vardır. Tarihsel ve kültürel imgeleri, sözcüklerin alt metninde yer alan nesneleri, olayları ve olguları içinde barındıran söylem, Foucault'nun arkeolojik metodunun da yapıtaşlarındandır (Coşkun, 2010: 18). İktidar, özne gerçekliğini dile getirmekte ve bunun nasıl ortaya konulabildiğinin anlaşılmasında bir analiz ilkesi olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla Foucault'da insanın kendisiyle ilgili gerçekliği iktidar ilişkilerinden geçer ve bir özne olarak oluşturulduğuna işaret eder. Foucault özneyi, birisine bağlı olan ve 'ben' bilgisi yoluyla kurulan bağlar olarak görmektedir. Özne, bir söylem ifade ettiğinde çeşitli statüler kazanabilir veya çeşitli vaziyetler alabilir (Foucault, 1999: 32).

İktidarın sunduğu bilginin karşısında güç, değişken bir yapıya sahiptir. Söylemi anlaşılır kılmak için, onu üreten iktidarın da dikkate alınması gerekir. Foucault'ya göre, iktidar kavramı devlet ile eşdeğer değildir. O, devlete odaklanmayıp iktidarın şekilsiz bir kavram olduğunu öne sürerken devletin önemsiz olduğunu da iddia etmez. İktidar, lokal şekilde işlev kazanan bir güç olarak konumlandırılamaz. Çünkü yayılmacı bir güç olarak iktidar, güce dayalı karmaşık ilişkileri düzenler. İktidar, bireyi sınıflandırarak, ona hem kendisinin hem başkalarının onda tanımak zorunda olduğu bir gerçeklik sunarak onun gündelik yaşamını etkiler. Bu bireyi özne yapan iktidar biçimidir: İktidar biçimi, devlet iktidarının pastoral bir iktidar biçimi olarak bireyi özne haline getirir. Bu iktidarı karakterize eden özellik, bireyler üzerindeki ilişki yapılarını ön plana çıkarmasıdır (Foucault, 2014: 63-69). Böyle bir iktidardan söz ediyorsak, bunu sadece belirli bir zümrenin başkaları üzerinde iktidar uyguladığını varsaydığımız ölçüde yaparız. Sadece birilerinin başkalarına uyguladığı iktidar vardır ve iktidar bunu rızasıyla yapmaz. Yani iktidarın temel amacı olası sonuçları doğru değerlendirmektir. İktidar uygulaması bu şekilde tanımlanıp, eylemler bireylerin başka bireylerce yönetilmesiyle karakterize edildiğinde, özgürlük sorunsalı iktidar uygulama alanına dâhil edilmiş olur (Foucault, 2014: 70-75).

Foucault, 'bilgi iktidarın dışında oluşur' algısına sorgulayıcı bir şekilde yaklaşarak bilginin yaradılış biçimlerini belirleyen iktidarın kendisi olduğunu ifade eder. O olmadan bilginin oluşması mümkün değildir fakat iktidarın sürmesi için bilgi de şarttır. Bilginin esas işlevi iktidarı meşrulaştırmaktır (Kantar ve Akova, 2019: 868- 870). Öte yandan devletler, söylemsel odaklanma ve pratiklerini, kamu kurumları aracılığıyla sosyolojik unsurlar üzerinde uygulama tarzlarını oluşturmaktadırlar. Bu kurumlar, hükümetlere verilen yetki çerçevesinde siyasi birtakım etkilerle dönüşüme uğratılabilir. Kişiler üzerinden sosyal medya araçları, anket vb. şekillerle toplumun asgari düzeyde kültürleri doğrultusunda algı yönetimi sağlanarak söylemsel denetimler oluşturulabilmektedir. Bu sosyolojik denetim iki taraflıdır. Bir tarafıyla iktidar topluma yön verirken diğer tarafta toplum iktidara nasıl söylem oluşturacağını da öğretir (Şahin, 2017: 133).

2.1.4 Söylem-İktidar İlişkisi

Söylem, özneyi ve bilgi nesnelerini belirleyecek kuralları konumlandırır. Bu, kendi sınırlarının dışına çıkmasının ne ölçüde mümkün olacağını işaret etmesi açısından önemlidir. Söylem, konuşma tarzını inceler ve bu açıdan inanılabilirliği

artırıcı işlevsel boyutlara sahiptir. Söylem, bu bağlamda, bilgiyi ve iktidarı içinde barındıran sosyal bir pratik olarak kabul edilebilir. İktidar ve bilgi, ancak söylem aracılığıyla birbirine eklemlenmiştir. Bu nedenle söylemi, egemen olan ve egemenlik altında yer alan söylem olarak ayrıştırmak değil her ikisini de içinde taşıyan çoğul bir öge olarak düşünmek gerekir. Fakat onu, sadece çoğul anlamlar üreten bir bilgi yığını olarak görmek de yeterli değildir. Aynı zamanda ilkeler ışığında ortaya konulan eylemlerin nitel dışavurumu açısından da değerlendirmek gerekir (Coşkun, 2010: 73). Sonuç olarak söylem-iktidar ilişkisini eylemlerin nitel dışavurumu açısından değerlendirirken, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sürecinde siyasi figürlerin söylemlerini çoğul anlamlar üreten bir bilgiler yığını olarak görmek de mümkün değildir. Süreç bu söylemleri ayıklamış, sonuca odaklı birer nesne haline getirmiştir.

2.2 Van Dijk ile Eleştirel Söylem Analizi

1970'li yıllar, güç ilişkilerinin yeniden yapılandırılmasında dilin rolünü ön plana çıkartan söylem ve metin çözümlemesinin ortaya çıkışına sahne oldu. Metinlere özen gösterilmesi, bunların yorumlanması ve toplumsal dürtülerle ilişkisi çok farklı bir ilgi türüydü. Diğer eleştirel dil kuramcıları gibi Van Dijk da cümlelerden daha büyük dil birimlerinde, dilbilimsel ilginin kökenlerinde ve metinlerin bağlamlarında anlamlar aradı. Metindilbilim ve söylem çözümlemesi alanlarında çalışmalar yapan Hollandalı dilbilimci Teun A. van Dijk, bireylerde var olan ama yavaş yavaş bilişsel modellere dönüşen anlamın inşasını toplumsal düzeyde açıkladı (Van Dijk, 2001: 33). Van Dijk, eleştirel söylem analizi içerisindeki en önemli düşünürlerden birisidir, kitle iletişim araçları vasıtasıyla oluşturulan iletişim üzerine bir yorum getirmek için 1980 sonrası medya söylemi üzerine çalışmalar yapmıştır. 1980'li yıllardaki çalışmaları iki temel alanla ilgiliydi. Bunlardan birincisi, basındaki haberlerin hazırlanışı ve bu haberlerin algılanışındaki yapıların incelenmesiydi. İkincisi ise farklı ifade ediş biçimlerindeki peşin hükümlerin analizi. Daha sonraki çalışmalarında, yazılı veya sözlü ifade edişteki güç ve ideolojiyi toplumda var olan sosyopolitik inançlara ait daha genel bir çerçeve içinde ele almıştır (Van Dijk, 2001: 33).

Sosyo-bilişsel söylem analizi olarak betimlediği özgün yaklaşımına göre, Van Dijk, ilgi odağını temelde söylem, biliş ve toplum olmak üzere üç etmen olarak belirlemiştir. Bu belirlemeyle aslında toplum kadar bilişin de analize dahil edilmesi gerektiğini vurgular. Bilişe bu şekilde bir ilgi duyması, bilişin söylem ve toplum arasındaki

ilişkide bir geçişkenlik sağladığı varsayımından ileri gelir. Van Dijk, geçişkenlik varsayımını açıklarken söylem ve toplum arasında bir bağ kurmaktadır ve güce erişenlerce kullanılan araçları söylemle açıklamaktadır. Söylemler güç kullandıkları için kendileri aynı zamanda bir güç faktörüdürler. Davranışları ve söylemleri teşvik etmeye yatkındırlar. Böylece bir toplumdaki güç ilişkilerinin yapılanmasına katkıda bulunurlar. Söylem, sosyal ve bilişsel analizlerle veya bazı kombinasyonlarla sınırlıdır ama temelde sözel doğa göz önüne alındığında, tartışmaya çok az konu açıktır. Eleştirel söylem analizinin, diğer boyutları ne olursa olsun, sağlam bir dilsel temele ihtiyacı vardır (Van Dijk, 2001: 33).

Ona göre eleştirel söylem analizi, özel bir yaklaşımdır. Eleştirel söylem analizi yaparken, sosyolojinin, psikolojinin, kitle iletişim araçlarının, hukuk literatürünün ve siyaset biliminin, bu analizin birer parçası olduğu kabul edilmelidir. Bunlar, eleştirel söylem analizini karakterize eden temel yapı taşlarıdır. Eleştirel söylem analizi, konumu veya konuşma çalışmasının metnini kategorize eder. Söylemin tüm boyutlarına dikkat edebilir. Örneğin: dilbilgisi, şematik organizasyon, stratejiler, pragmatik söz edimleri, etkileşim vb. Eleştirel söylem analizi, öncelikle araştırmaları inceleyen bir söylem analizi türüdür (Salma, 2004: 2).

Van Dijk'a göre söylem, tanımı kolay yapılamayacak, çok yönlü bir fenomendir. Fenomenlerden en önemlisi ise dil bilimdir, başka bir deyişle sosyal bağlamlarda yer alan süreçlerin ve uygulamaların bir parçası olan dildir (Salma, 2004: 2). Dilin özde yer aldığı bu fenomene göre, söylem, bir cümle, bir konuşma, bir anlam veya tüm bunların içinde yer aldığı bir haber olarak karşımıza çıkabilir. Basında, bazı metinler belirginleştirilirken, sönükleştirilmesi istenen ifadeler manşet diye ifade edebileceğimiz sayfanın dışındaki bir iç sayfada sunulabilir. Basında yer bulan herhangi bir haberin konumlandığı sayfanın yerleşimi, görsellerle resmedilişi gibi görünümsel tüm etmenlerden de ötedir (Şah, 2020: 216). Dolayısıyla Türkiye'de yaşanan sistem değişikliği sürecinde de söylemler bu çerçevede incelenmiştir. Her şeyden önce dilin nasıl kullanıldığına odaklanarak başlanılan söylem çözümlemesinde analiz haberlerden konuşmalara, konuşmalardan cümlelere, cümlelerden anlamlara indirgenmiştir.

Van Dijk, haber söylemine şekil veren bağlamsal etmenleri göz önünde bulundurarak inceleme yapmanın altını önemle çizer. Van Dijk'ın söylem çözümlemesi genel olarak

makro ve mikro olmak üzere iki temel yapıya dayanır. Makro yapı incelemesinde, haber başlıkları, ana olay, kaynaklar, fotoğraflar ve ardalan bilgisi çözümlenmektedir. İşte bu noktada ardalan bilgisi onun için önemli bir yer tutar: Ardalan bilgisi, olayların sosyal ve politik yönünü vurgulaması nedeniyle önemlidir. Bu açıdan olayı anlaşılır kılar ve olay içerisinde sebep-sonuç ilişkisi kurarak haberin alt metninde yer alan ideolojinin anlamlandırılmasını sağlar. Mikro yapı incelemesinde ise özellikle sözcük seçimleri üzerinde durur. Sözcük seçimleri incelemesinin dahil olduğu dilsel incelemeyi sentaktik ve semantik olmak üzere iki türde ele alır. Sentaks, tümcelerin dil bilgisi yapısını incelerken, semantik, söylemin bütününe odaklanır. Van Dijk'ın analiz modelinde sentaktik ayrıştırma yapılırken tümcelerin uzun-kısa, basit-karmaşık, aktif-pasif bağlamları irdelenmektedir (Yardım ve Doğruel, 2018: 141-146). Van Dijk'a göre, bu bağlamlar nesnel değil özneldir. Etkileşim ortamında bulunan bireylerin özellikleri hakkındaki zihinsel temsillere bağlam modeli adını veren Van Dijk, bu modelleri, söylem ve sosyal yapı arasındaki bağlantıyı sağlayan ara yüz olarak görür. Böyle bir ara yüz, gerçekte, katılımcıların üretilen söyleme uyumunu ve anlamaları denetler. Sadece öznel temsillere dayanmayan bağlam modelleri sosyal temsilleri de kapsar, yani bireysel ve sosyal biliş aynı anda işlevseldir. Bu da göstermektedir ki; topluma bizzat bağlı olan temsiller sosyal içeriklere de sahiptirler. Bununla birlikte, bağlam modelleri, statik değil dinamiktirler; dil kullanıcıları, karşılıklı anlamaya dayalı bir düzlem üretebilirler. Ancak Van Dijk'a göre, bir eleştirel söylem analizi, yalnızca bir bağlamsal incelemeyle yetinmez, söylem yapılarını ve düzeylerini de analize dâhil eder (Şah, 2020: 217). Bu çerçevede, Türkiye'de yaşanan sistem değişikliği sürecindeki söylemler incelenirken söylem yapıları ve düzeyleri de analize dahil edilmiştir.

Van Dijk'a göre eleştirel söylem analizi, söylemin alt metninden doğan kötüye kullanımın ifade ediliş boyutuyla ilgilenmelidir. İfade edilen metnin bir bölümüyle sunulmak istenen anlamları ortaya çıkarmak gerekir. Söylem düzeyi, sadece sözcükler ve tümcelerle değil bunlardan da öte bir analiz gerektirir. Yani, sistem değişikliği sürecinde siyasi figürlerce ortaya konulan söylemlerin alt metinlerinde kötüye kullanılmış ifadeler varsayımından hareket ederek analize eleştirel bir gözle bakılmalıdır. Bu açıdan Van Dijk, bir analizcinin üzerinde durması gereken belirlenimlerin bir listesini sunar. Bu listede, siyasi figür söylemlerinin gazete manşetlerindeki sunumlarıyla ilgili olan belirleyiciler, tutarlılık, başlık seçimi, şematik

organizasyon ve retorik biçimleri olarak sıralanabilir. Bunlar, kısmen ifadeyi üreten kısmen de üretilmiş ifadeyi inceleyen etkileşim yapıları olarak görülebilir. Van Dijk'a göre eleştirel analizin bir çerçevesi vardır: Birincisi, incelenen metin başlıklarının analizidir (Şah, 2020: 218). Başlıklar, genellikle konuları ifade etmek için ve bir metnin en önemli bilgisini belirtmek için kullanılır. Tam tersi, çok alakalı olaylar veya durumlar hakkında söylemlerle vatandaşlar için olumsuzluğu vurgulayan manşetlerden kaçınabilir (Van Dijk, 2006: 373). Böylece, bir olayla ilgili zihinsel temsiliyetin yeniden biçimlenmesine ve anlamaların denetlenmesine yardımcı olan stratejik gereçler olarak kullanılabilirler. Böyle diyerek Van Dijk, başlığın önemine vurgu yapar. İkincisi, sözcüklerin içerdiği önermeler arası ilişkilere bakılır. Sözü geçen önermeler, alıcıların tutumlarına etki eder. Analizde, gizemli anlamların açığa çıkarılması, metnin amacına uygun olarak alıcıların tutumlarını harekete geçirmeleri açısından önemlidir. Üçüncüsü, söylem yapılarının incelenmesidir. Buna göre, sözcük düzeni, tutarlılık, önerme yapıları gibi yapıların analizleri gerçekleştirilir. Bunlar, doğrudan olmasa da söylemde bulunanların faydacı özelliklerine ilişkin sinyaller verir (Şah, 2020: 218).

Söylemde bulunanlar, anlamların içerisinden olumlu olanları seçip başlıklandırarak, iyi yönleri ön plana çıkartırlar. Pasif tümceleri abartılı metaforlar aracılığıyla olumsuz eylemlerdeki rollerinin önemini azaltırlar. Ötekileştirilen toplumsal kesim içinse tam tersi bir yol izlenir. Bu yol, hegemonyayı ifade etmekle kalmaz, arzulanan toplum inşasını da etkiler ki bu, zihinlerin denetlenmesi anlamına gelir (Şah, 2020: 219). Alıcıların ortaya koyduğu eylemlerin denetimi, yanıltılmış inanışlara tekabül eder. Bununla birlikte, başkaları üzerinde bu tür bir sosyal kontrol uygulayabilmek için, sosyal aktörlerin kendilerini etkilemelerini sağlayan kişisel ve sosyal kriterleri karşılaması, dolayısıyla yanıltılmış denetimin sosyal koşullarının formüle edilmesi gerekir (Van Dijk, 2006: 362). Bu tür bir denetim, eylem ve bilişle ilgili olabilir. Denetim eylemi, 'modern' ve etkili güç çoğunlukla bilişseldir; ikna ve gizleme yoluyla canlandırılır. Rutin, günlük metin ve konuşma biçimleriyle yeniden üretilir. Bu, 'doğal' ve oldukça 'kabul edilebilir' görünür (Van Dijk, 1993: 254). Burada kastedilen kabul görme, gücün kötüye kullanılması olarak tanımlanan toplumsal kontrolün ve onun gündelik pratiklerde yeniden üretiminin söylemidir (Van Dijk, 2006: 362).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ANTHONY GİDDENS: KONUMLANDIRMA VE TOPLUM İNŞASI

Bireyin toplum içerisinde rol almasıyla benlik olgusu oluşurken toplumsal düzen de bir şekilde bir oluşum içerisindedir. Kısaca bu gerçekliği savunan toplum inşası kavramı, birey algısının toplum içerisinde yeniden üretilmesi ve konumlandırılmasını ifade eder. Bu konumlandırmayı, özneyi günlük etkinliklerini toplumsal pratikler içinde refleksif olarak nasıl inşa ettiğini anlamadan kavramak mümkün değildir. Rutinin psikolojik doğası, alışılagelmiş yerleşik hayat tarzlarının ciddi bir biçimde kesintiye uğradığı sonuçlar göz önünde bulundurulmalıdır. Belli bireyler için bireyin hayat döngüsünün toplumsal hayatın sürekliliğinde yarattığı bir anlamı vardır. Bu anlamın ifade ettiği güdülenme süreci; hayatın sıradan rutinlerinin yıkılması, toplumsal hayatla bağlantılı olan sosyalleşmiş tepkilerin terk edilmesiyle başlar. Bu türden hızlı terk edişler, gerileme türünden davranışlarla dışa yansır. Direnebilecek yeterli donanıma sahip olmayan bireyler baskılara dayanamaz ve sonunda duygusal olarak 'yeniden sosyalleşme' süreci başlamış olur. Bu da güdülenmenin kendisidir. Güdülenen tüm toplumsal aktörler toplumsal konum teriminin işaret ettiği gibi ilişkisel olarak konumlanırlar. Günlük hayatın içindeki bu ilişkisel konumlanma her birey için aynı zamanda bir hayat döngüsü veya hayat güzergâhı içinde konumlanmadır. Konumlanma etkileşimin bağlamsallıkları olarak da adlandırılabilir. Çünkü her toplumsal etkileşim konumsal etkileşimdir. Bu tespitler, toplumsal bütünleşme ve sistem bütünleşmesi arasındaki ilişkiyi incelemek açısından önemlidir. Toplumsal bütünleşme bir arada bulunulan bağlamlardaki etkileşim ile ilgilidir. Zamansal-mekânsal güzergâhlar, içlerinde yer aldıkları sosyal sistemlerin kurumsal parametrelerinden kuvvetle etkilenir ve bu parametreleri yeniden üretirler. Bu noktada, organizmaların kendi gen havuzlarındaki hayatta kalmayı sağlayan selektif özelliklerine bağlı olarak çevreden etkilenme biçimlerini ifade eden adaptasyon, varlığını gösterir ve sistem değişikliğine entegrasyon gerçekleşmiş olur. (Giddens, 2020: 96-275)

"Toplum İnşasında Medya Ve Siyaset: 2017 Referandumunun Analizi" adlı bu tez çalışmasında da sistem değişikliği sürecinde toplumun güdülenme, konumlanma, adaptasyon ve sistem bütünleşmesi süreçleri incelenirken aynı noktalara dikkat

çekmekte fayda vardır. Bir defa toplum sistem değişikliği sürecinde, ilk olarak bir güdülenmeye tabi tutulmuştur. Bu güdülenme, Giddens'ın ifade ettiği gibi direnebilecek yeterli donanıma sahip olmayanların baskılara dayanamaması ve sonunda duygusal olarak yeniden sosyalleşme sürecine adapte olmasıyla başlamıştır. Toplumun algı yönetimine karşı yeterli bilgiye sahip olmaması, süreçteki ikna etkisini kolaylaştırmıştır. Sistem değişikliğine maruz kalan toplum, inşa barındıran bir değişime kanalize olarak, sonucu belli olan bir gerçeklikte konumlanmıştır. Bu konumlanmanın önemli bir aşaması olarak, güdülenme ve konumlanma arasında adaptasyon süreci de işlemiştir. Bu süreçte toplum, belirli bir sonuca güdülendikten sonra değişime adaptasyon gerçekleştirmiş ve bu adaptasyonun ardından konumlanma tamamlanmıştır. Süreç öncesi ve sonrasıyla doğal bir süreç olarak sunulsa da aslında bir inşa süreci olduğu için topluma sadece onay makamı olduğu algısı gizlenmiştir. Bu sistem değişikliği sürecinin en önemli aşamasını ise son aşama ifade etmektedir: Sistem bütünleşmesi. Giddens'ın ifade ettiği gibi sistem bütünleşmesi için bu tespitlerin veya aşamaların gerçekleşmiş olması önemlidir. Sistem bütünleşmesi, güdülenme, konumlanma ve adaptasyon süreçlerini tamamlamış bir toplumsal bütünleşmenin sonrasında ortaya çıkan bir bütünleşmedir. Yeni Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemiyle bütünleşmek, sözü edilen bu aşamaların tamamlanmasıyla gerçekleşmekte olan bir süreçtir fakat bu bütünleşmenin tamamlandığını ifade etmek ütopik bir varsayım olacaktır. Çünkü toplumsal bütünleşme ile sistem bütünleşmesi arasındaki ilişki sonsuz bir ilişkidir. Şu ana kadar sistem değişikliğine gitmiş pek çok devletin var olduğu bilinmektedir ancak sistem değişikliği çok eski tarihlere dayansa bile bu tip herhangi bir devlette tam olarak entegrasyondan söz edilmesi güçtür. Bu bir süreçtir ve sonsuz bir entegrasyon süreci olduğu bile iddia edilebilir. Bu süreci sonsuzlaştıran, her bir bireyi bile kapsamak zorunda olduğu gerçekliğini duyuran, toplumsal bütünleşme ile sistem bütünleşmesi arasındaki ilişkinin bizatihi varlığıdır. Bu ilişkiyi medya etkileri açısından açığa çıkaran birtakım modeller mevcuttur. Bu modeller, medya aracılığıyla toplumun nasıl şekillendirildiğini izah eden modellerdir.

3.1 Uyaran Tepki Modeli

Uyaran tepki modelinde, medya en ufak bir problemle karşılaşmaksızın bireyleri doğrudan doğruya etkiler. Bu, medya yaşamımızın tamamında yer edinmeye başladığından beri düşündüğümüz, okuduğumuz ya da eylem halinde olduğumuz hemen her durumda etkilendiğimiz anlamını taşır. Dışsal bir uyarıcı, kendini doğrudan

bir nesnede gösterir ve sonucunda içsel bir tepki ortaya çıkartır. Dolayısıyla bu model, medyanın gerçek hayattaki eylemlerimizi ve ortaya koyduğumuz davranışlarımızı belirleyen etkilere sahip olduğunu varsayar. Medya, psikolojik öz yapımıza işleyerek usumuzun bütününe yayılır, bize nasıl davranacağımızı öğütler. Medya, devasa güçteki ikna, tanıtım ve propaganda mekanizmasıdır (Laughey, 2010: 41-42).

3.2 Yetiştirme Modeli

Yetiştirme Kuramı, George Gerbner tarafından 1960'lı yılların son çeyreğinde başlatılan ve 1970'li yılların başında ortaya konulan bir süreci kapsayan bir kuramdır. Kuramın ayırt edici özelliği, medyanın sadece üretim, ileti ve tüketim aşamalarını değil; medyanın bütünsel gücünü açıklamasında yatmaktadır. (Ercan ve Demir, 2015: 128).

Amerikalı iletişim uzmanı George Gerbner'in gözlemlerine göre yetiştirme etkileri daha uzun süre medyaya maruz kalınması sonucunda oluşur. Her ne kadar Gerbner ve arkadaşlarının temel değişkeni, bu modelde televizyon olsa da genel olarak medyanın aynı etkiye sahip olduğu söylenebilir. Çok fazla medyatik davranışlara maruz kalanların düşüncelerindeki değişiklikler maruz kalmayanlarınkiyle karşılaştırıldığında yetiştirme değer farkı belirgin bir şekilde gözlemlenmiştir. Pratik olarak bu, çok fazla medyaya maruz kalan insanların evlerinin dışındaki dünyayı daha az maruz kalanlardan bütünüyle farklı algıladığı anlamına gelir. Yani medya, kendisine maruz kalanları belirli bir süre sonunda yetiştirmektedir (Laughey, 2010:47).

3.3 Yeniliklerin Yayılımı Modeli

Yeniliklerin yayılımı modeline adını veren Amerikalı sosyolog Everett Rogers'a göre yayılmanın dört temel ögesi yenileşme, iletişim kanalları, zaman ve sosyal sistemdir. Yenileşme ögesi, ortaya konulan bir yeniliğin algılanmasıyla başlamaktayken yeniliğe uyum sağlama ya da yeniliğe karşı çıkma kararı ile sonuçlanmaktadır. Yenilik karar süreci, kişinin yeniliğe ilişkin bilgiler edinmesi ile başlamaktadır. İkna olma safhasında kişinin yeniliğe yönelik olumlu ve olumsuz tavırları şekillenmekte ve karar safhasında onay veya ret kararı verilmektedir. Onay kararı verildiğinde pratik etme aşamasına geçilir ve son aşama olan kabul aşamasında bu karar güçlendirilmektedir (Tosuntaş ve Çubukçu, 2019: 959). Bu aşamalar gerçekleştirildikten sonra Rogers, yeniliklerin yayılımı modelinde beş tür benimseyiciden söz eder: İlk grup olan yenilikçiler, keşfetme isteğiyle sarmalanmış

bireylerden oluşur ve son çıkan fikirleri tartışmakta sabırsızca hareket ederler. İkinci grup olan ilk benimseyiciler ise, ilk grup olan yenilikçilerin önderliğinde söz konusu yeniliği tecrübe eden ilk temel sosyal gruba mensup, kavrayış yetisi itibariyle yetkin bireylerdir. Bu grup, yeniliklerin yayılımını başarıya ulaştırma sürecinde hayati derecede önem taşırlar. Üçüncü ve dördüncü benimseyiciler halkın büyük bir kesimini oluşturan ilk çoğunluk ve son çoğunluktur. Son grup ise medyatik savın herkesin yaşam şeklini değiştirdiğine ikna olana kadar kuşkulu bir yaklaşım sergileyen ve yeniliği en son benimseyenlerdir (Laughey, 2010: 50-51).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. MEDYA VE SİYASET İLİŞKİSİ

Medyanın gelişim tarihi, Türkiye'de yaşanan sistem değişikliği sürecindeki toplum inşasını açığa çıkarmak adına önemlidir. Bu önemin içini dolduran temel etmen aslında bir mukayeseden ileri gelir. Çünkü bugünkü boyutuna evrilmeden önceki medya, toplum inşa etmeye uygun bir alan değildi. Fakat medyanın günümüzde eriştiği konum, onu propaganda yapmaya, toplum inşası gerçekleştirmeye müsait hale getirmiştir. Eski haliyle medya, toplumu etkilemek boyutunda oldukça zayıf bir erkti fakat günümüzde medya, gazetecilik, sosyal medya, internet gazeteciliği gibi pek çok alanda topluma kısa süre içinde ulaşma imkanına sahip. Bu durum da onu siyasi figürlerce kullanılması zaruri bir silah boyutuna eriştirmektedir.

Tarihsel sürecine bakıldığında medya, birtakım evrimsel noktalardan geçmiştir. Haberleşme olarak bilinen medyanın ilk boyutu, insanın konuşmaya başlamasıyla daha da gelişmiştir. Bu iletişimin arttığı süreç, kültürel etkileşimi de beraberinde getirmiştir. Konuşabilme yetisinin ortaya çıkmasının sonrasında yazının icat edilmesi; akabinde de yazılı haberleşmenin aktarımı medyanın ilerlemesini sağlamıştır. Bu aşama toplumsal yaşamın şekillendirilmesinde önemli bir etkiye sahiptir. 1438 yılında Gutenberg tarafından icat edilen matbaanın devreye girmesiyle yeni bir boyut kazanan yazılı haberleşme, kaynakların yaygınlaşmasına ön ayak olmuştur ve bu durum, medya endüstrisinin ortaya çıktığı on beşinci yüzyılın ikinci yarısına kadar uzanan dönemde bilginin yayılma hızını artırmıştır (Şahin ve Yurdakul, 2017: 47). Gutenberg'in geliştirdiği basımcılık teknikleri bu dönemde kent merkezlerine yayılmıştır. Ancak bu matbaalar, bir taraftan ortaya çıkan ulus-devletlerin siyasal kurumlarıyla, diğer taraftan sembolik iktidarın uygulanmasıyla ilgili belirli bir otorite iddiasındaki dinsel kurumlarla gerilimli ilişkileri olan yeni sembolik iktidar kurumları haline geldiler. On beşinci yüzyılın sonlarından günümüze kadar bir dizi medya kurumunun gelişimiyle birlikte üretim ve dağıtım süreçleri belirli yönlerde dönüşüm geçirdi. Bu süreçler modern dönemin özelliklerini oluşturan bir dizi kurumsal gelişmeler içinde taşındı. Bu gelişmeler sayesinde sembolik biçimler görülmedik bir boyutta üretilerek bireylere ulaştırıldı. Medyanın gelişimi, modern dünyadaki üretim ve değişimin doğasını çok

esaslı ve geri döndürülemez bir şekilde dönüştürmüş oldu. Ardından kapitalizm, yayıncılık sektörüne girmiş, kitle iletişim araçlarının ortaya çıkışına zemin hazırlamıştır. Enformasyon veya sembolik içeriğin sabitlenmesi ve iletimi yoluyla sembolik malların kurumsallaşmış üretimi ve genelleşmiş dağıtımı olan kitle iletişim araçlarının ortaya çıkması bu araçların siyasal yaşamda belirleyici rol üstlenmelerini sağlamıştır (Thompson, 2008: 25-87). Yaklaşık olarak bir asır önce ortaya çıkan modern medya çalışmaları ise on dokuzuncu yüzyılın sonları ile yirminci yüzyılın başlarında yüksek tirajlı gazetelerin yaygınlaşmasına ve diğer medya gelişmelerinin icadına tanıklık etmiştir. Bu icatlar arasında televizyon çalışmaları, radyo çalışmaları, gazetecilik çalışmaları gibi alanlar vardır. Modern medya çalışmaları, hala tüm bu yeni adlandırılmış alanların toplamıdır (Laughey, 2010: 20-23).

Yeni iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla medyanın günlük yaşama daha fazla etki etmesi günümüzün toplumsal ilişkilerini yeniden biçimlendirmiştir. Günümüz toplumsal ilişkilerine bakıldığında medya, pek çok eksen üzerine inşa edilmektedir. Bu eksenler arasında ana eksen olarak nitelendirilebilecek olanlar Liberal Yaklaşım, Otoriter Yaklaşım, Sosyalist Yaklaşım ve Eleştirel yaklaşımdır (Atılgan ve Aytekin, 2014: 568).

4.1 Liberal Yaklaşım

Liberal yaklaşım, medyanın denetleme işlevini demokratik işlevinin önüne almakta ve özgürlük anlayışını ‘hükümetlerden özgürlük’ biçiminde tarif etmektedir. Otoriter siyasi yapılanmaların hakim olduğu dönemlerde ortaya atılan düşüncelerin günümüz şartlarında da destekçi bulabilmesi, medyanın işleyiş biçiminde beliren aksaklıkların görmezden gelinmesine yol açmaktadır (Demir, 2007: 26).

Liberal yaklaşıma göre medya toplumun aynasıdır. Bu durumun anlamı, medyanın toplumsal gerçekliği aynen aktarmakta olduğunun varsayılmasıdır. Liberal görüşte, rasyonel oldukları kabul edilen bireylerin medya aracılığıyla edindikleri bilgiler ışığında ortak çıkarı gözetecekleri ileri sürülür. Bu anlayış çerçevesinde medyanın toplumsal dayanışmayı tesis ettiği, düzeni koruduğu savunulur. Fakat bu noktada bir ön koşul sunulur: Bu, medyanın içinde bulunduğu toplumun demokratik bir rejimle yönetiliyor olması gerekliliğidir. Yani medyanın işlevini yerine getirebilmesi için mevcut toplumda düşüncelerin özgürce ifade edilebilmesi, ifade özgürlüğünün güvence altına alınması gerekmektedir. Kısacası, basın özgürlüğü tesis edilmelidir

(Atılgan, Aytekin, 2014: 569-570). Ancak basın özgürlüğü sadece gazetecinin kendini ifade edebilme özgürlüğü değil, aynı zamanda halkın haber alma özgürlüğüdür. Basın, halkın gözü kulağı ve sesi olma anlamında çağdaş demokrasinin güvencesi ve temel kaynağıdır. Medya demokratik sürecin vazgeçilmez bir unsurudur. Çünkü halkın haklarını kullanabilmesi için gerekli olan enformasyonu sağlamasından ötürü yurttaşlar, medya aracılığıyla olayların yorumlanmasına ve tartışmalara katılabilirler, toplumun gelişimini ve siyasal tercihlerini etkileyen tutumlar edinebilirler ve eylemlerde bulunabilirler (Fırat, 2020: 10).

4.2 Otoriter Yaklaşım

Otoriter yaklaşım, tarihi şartların ortaya koyduğu siyasi davranış biçimlerinin bir gereği olarak ortaya çıkmıştır. Bu modelin temeli Gutenberg'in baskı tekniğini bulmasına dayanır. Çünkü matbaanın icadı, mutlak egemenliğe dayalı monarşilerin yine otoriter kurallarının hakimiyet sürdüğü dönemlere rastlamaktadır. Otoriter yaklaşım, basın dışındaki güçler tarafından belirlenmiş, politik konulara fazla girmeme ve ideolojik konulara değinmeme kuralından sapma durumunda, denetlemeyi değil ifade özgürlüğünün sınırlandırılması ve baskılanması olarak nitelendirilen sansürü haklı bulmaktadır (Demir, 2007: 34-35). Denetleme, sansürden farklı olarak gerçek baskılamayla ilgili olmaksızın söylenen ve gösterilenler üzerinde güç oluşturma girişimi olmakla sınırlıdır (Laughey, 2010: 127).

4.3 Sosyalist Yaklaşım

Sosyalist yaklaşımın uygulama sahası, daha çok Sovyetler Birliği ve onun kontrolü altındaki ülkelerdir. Bu yaklaşıma göre asıl amaç, Sovyet sisteminin başarısına ve sürekliliğine katkı sunmaktı. Medya, hükümetin ekonomik ve politik eylemlerini denetler fakat yalnızca partiye bağlı üyeler medyayı düzenli olarak kullanabilirdi. Eleştirilebilen yöntemdi ama amaç eleştirilemezdi. Medya ancak devlet tarafından yönetilir ve ancak devleti ileriye taşımak için devletin bir kolu olarak yaşam sahası bulabilirdi (Demir, 2007: 37).

4.4 Eleştirel Yaklaşım

Eleştirel yaklaşım, tarihsel maddeci kuramdan kaynaklanan uzlaşmaz sınıfların meydana getirdiği bir toplum çözümlemesinden hareket eder. Egemen sınıfın düşünce üreten bütün araçlara da egemen olduğu kabulüyle yola çıkan bu düşünce, iletişim araçlarının mülkiyetinin yine egemen sınıfın elinde olduğuna inanır. Bu gerçekten

hareketle, medya toplum çıkarını değil egemen sınıfın çıkarını gözetir. Kendisini denetleyen güçlü sosyolojik sınıfların menfaatleri için çalışır ve onların lehine propaganda yapar (Herman ve Chomsky, 2012: 17). Gerçekliği olduğu gibi yansıtmak yerine çarpıtarak yansıtır. Eleştirel yaklaşım, medyayı, siyasal iktidarın kendisine meşruiyet sağlamak amacıyla önemli bir aygıt olarak görür (Atılgan, Aytekin, 2014: 571).

4.5 Medyanın İdeolojik ve Hegemonik bir Aygıt olarak Kullanımı

4.5.1 Hegemonik Aygıt Olarak Medya

Hegemonya kavramı, yönetenler ve yönetilenler arasındaki ilişkiyi farklı bir bakış açısıyla ele alan İtalyan siyaset kuramcısı Antonio Gramsci ile özdeşleşmiştir. Gramsci'nin hegemonya kavramı, toplum içinde yer alan güçlü ve zayıf arasındaki mücadeleyi ele alır. Yönetici sınıfın toplumu kontrol etmek, onu dönüştürmek, kendi çıkarları doğrultusunda değiştirmek istediği açıktı fakat Gramsci, bunu tamamen kendi metotlarıyla yapmadıklarının altını önemle çizer. Bunun yerine, hegemonya, yöneten sınıfın yönetilenlere verdiği taviz ve özgürlüklerle işleyen ve işleyişi pek de kolay olmayan bir ilişki olarak kabul edilir (Laughey, 2010: 88-89). Gramsci, materyalist Marksist kuramı "ideoloji" alanı içerisinde daha da genişletir. Toplumun üst yapısı üzerinde durur ve onun ideoloji türeten kurumlarını anlam ve güç düzeyindeki mücadele içinde değerlendirir. Gramsci'nin ideolojik hegemonya kuramına göre kitle iletişim araçları seçkin yönetici sınıfın mevcut güçlü konumlarını sürdürmek için kullandıkları araçlardır. Bu araçlar, gerekli argümanları bireylerin bilincine öylesine yerleştirirler ki bilinç, bu argümanları asla reddedemez. Bu öğeler, söz konusu toplumsal kültür içinde derin bir sirkülasyona sahiptirler (Utma, 2010: 72). Bu öğeler, medya açısından değerlendirildiğinde, hegemonyayı elinde bulunduranların kendi ideolojik görüşlerini sosyolojik olaylar üzerinden topluma dayattıkları bir iletişim alanının öğeleri olup çıkar. Bu bakımdan habercilik açısından kurgulanan olayların veriliş şekli ve dozu çok önemlidir. Bütün dünyada haberi yapıp yayan başat merkezler hegemonyayı elinde bulunduranların egemenliği altındadır. Egemenler, hem iktidarı hem de tüm iletişim kanallarını ellerinde bulundurmaktadır. Gerçeği belirleyen onlardır ve tüm medya onların ideolojisi çerçevesinde yayın hayatını sürdürmekte, onlar da hegemonyalarını sürdürmek ya da yeniden üretmek için bu kanalları kullanmaktadır (Çoban, 2013: 250-256).

4.5.2 İdeolojik Medya

İktidarı elinde bulunduran güçler, egemen ideolojinin üzerinde tahakküm kurduğu kitlelerin rızasını kazanırken aynı zamanda da bu ideolojinin yeniden üretilmesini sağlamaktadır. Burjuvazinin ideolojik hegemonyasını kurmasının ve sürdürmesinin araçlarından biri olan medya, toplumun süreklilik içinde değişen şartlarına uygun bir şekilde mevcut ideolojiyi toplumun tüm fertlerine ulaştırıp onların bu düşünceleri benimsemesini sağlayarak, hâkimiyeti ve denetimi sağlar. En etkili kamuoyu oluşturma aracı olan medya, siyasi tercihler başta olmak üzere, algılama, yaşam biçimleri ve daha birçok konuda belirleyicidir (Çoban, 2011: 131). Günümüzdeki teknolojik gelişmelerin etkisi de kendini siyaset ve medyada güçlü bir şekilde göstermektedir. Siyasi figürler ve partiler, mevcut iktidarlarını sürdürebilmek için kamuoyu desteğine ihtiyaç duyarlar. Kamuoyunun da siyasi olaylardan haberdar olabilmek için kitle iletişim araçlarına ihtiyaçları vardır. Seçmenler, kitle iletişim araçlarından bilgi sağlayarak siyasilerin ortaya koydukları icraattan haberdar olurlar ve böylece siyasi kanaatlerini belirlerler (Dilber, 2020: 912). Siyasi kanaatlerin belirleyicisi olarak medyanın algılama eylemini etkileme gücü, küreselleşmeyle birlikte kendini daha çok duyumsatmaya başlamıştır. Küreselleşen dünya ile beraber gelişen kitle iletişim araçları aracılığıyla oluşan etkileşim, oy kanaatleri üzerinde önemli bir rol oynamaktadır (Akdağ, 2016: 9).

Medyanın siyaseten edindiği bu konum, yirmi birinci yüzyılın en çok tartışılan konularından birisi olmuştur. Teknolojinin edindiği gelişmişlikle birlikte medyanın içinde bulunduğu toplumu etkilemekteki gücünün artması söylem çatışması yaratmış, medya ve siyaset arasındaki ilişkileri daha da karmaşık hale getirmiştir. Medyanın topluma dönük olan karmaşıklığı, siyasi güçlerin en önem verdiği konu olmuş, bu durum siyasetin müdahil olmak konusunda iştahını kabartmıştır (Gölcü, 2009: 82). Siyasiler kendi sunumlarının kamuoyuna ulaşmasını isterken medya, haber kaynağı olarak siyaseti görmektedir. Bu bakımdan her ikisinin gereksinimi de karşılıklı bir uyum içindedir. Fakat bu uyum, kuşatıcı çevreyi meydana getiren medyadan ziyade siyasi figürlerin kullandıkları dilin izdüşümü olarak açığa çıkar. Bu yüzden yönlendirme fonksiyonunu içine alarak kitlelere bilgi vermeyi amaçlayan medya ve siyaset arasında iş birliği ile çatışma daima bir arada söz konusu olmuştur. Aslında her iki erk de yönlendirmenin kendi tekelinde olmasını istemektedir. Medya siyaseti kendisinin alt sistemi kılmak için çaba harcarken siyaset de medya için aynı kanaati

taşımaktadır. Bu kısır döngü, medyanın topluma dönük olan propagandasının bir parçası olarak ortaya çıkar (Akdağ, 2016: 2). Medya, iletileri ve sembolleri bireylere propaganda eden bir sistem olarak hizmet verir. Avutmak, bilgi vermek ve kişileri toplumun tamamına eklemleyen değerleri ve davranış kodlarını kabul ettirmek işlevleri arasındadır. Ekonomik gücün belli ellerde toplandığı ve mühim sınıfsal çıkar çelişkilerinin bulunduğu bir dünyada bu rolü yerine getirmek sistematik bir propagandayı gerektirir (Herman ve Chomsky, 2012: 72).

4.6 Medya Etkileri

Her ne kadar etki edip etmediği sorulduğunda itiraf etmek çekinceli bir durum olsa da medya insanların hislerini ve düşünce yapılarını etkiliyor savı hala güçlüdür. Olumsuz etkilerine karşın hemen bütün medya sağlayıcıları insanlara her ne istiyorlarsa verdiklerini, kamu yararını gözettiklerini, yaygın beğeniye hizmet ettiklerini, kısacası toplumun aynası olduklarını belirtirler. Bu doğrultuda ortaya bazı pratikler atılır ve bu pratikler, toplumu dönüştürme ve sistemsel hegemonlarca güdümde tutma girişimleridir. Bu girişimler, propaganda, gündem belirleme ve kamuoyu oluşturma olarak ön plana çıkar (Laughey, 2010: 39).

4.6.1 Propaganda

Propaganda sözcük anlamı olarak, iletilerin otoriterce, tek taraflı ve yoğun olarak hedef kitleye aktarılması sürecidir. Propagandada sunulan iletilerin yorumlanması değil, sunulduğu şekliyle kabul edilmesi, onaylanması ve buna bağlı olarak tutumların değişmesidir. Burada karşılıklı iletişimden çok tek taraflı ileti sağlanması söz konusudur ve iletilerin içeriğini tartışmak lüzumsuzdur, hatta buna olanak yoktur. Propagandada süre kısadır, bu kısa sürede kabul edilmesi istenen ne ise bir an önce sonuca ulaşması beklenir (Utma, 2010: 47-48).

Amerikalı Edward Herman ve ünlü dil bilimci Noam Chomsky, medyanın ima ettiği ayrıntıların muhalif sesleri marjinalmiş gibi sunarak hükümet politikalarını nasıl desteklediğini imleyen bir propaganda taslağı çıkartır. Bu taslağa göre, haberleri bildirim yolları açısından medya hiçbir koşulda tarafsız değildir. Dolayısıyla propaganda medyası, iktidarlarca denetlenmektedir. İçerik bütünüyle kamuya sunulmadan önce titizlikle kaydedilir. Dahası harici medya kaynaklarındaki istenmeyen içerik ya engellenir ya da sızmayı en aza indirgemek amacıyla düzeltilir.

Bu noktada propagandacılar kendilerini kamu yararı ilkesini yerine getirmekle savunurlar ama asıl mesele bu durumun otoriter sonuçlarıdır (Laughey, 2010: 15-78).

Otoriter sonuçlar göz önüne alındığında, başta siyasi figürler olmak üzere tüm siyasi erklerin en önem verdiği konu başlığı olan propaganda medyasının, siyasetin sürece katılım oranını belirgin bir şekilde artırdığı sonucuna varılabilir. Özellikle toplum desteğine muhtaç olan siyasi örgütler, kendi değerlerini topluma aktarmak için medyayı kullanmışlardır. Karşılıklı bu propaganda süreci, medyayı siyasallaştırmıştır fakat aynı zamanda siyaseti de medyatikleştirmiştir. Bu propagandist dönüşüm neticesinde medya ve siyaset ilişkisi yeni yeni boyutlar kazanmıştır. Haber medyası ve siyaset arasındaki karşılıklı ilişkide, haberin ne olduğu ve haber olacak olanın ne içermesi gerektiği siyaset kurumunun beklentileri doğrultusunda yeniden tanımlanmıştır (Gölcü, 2009: 82).

Medya ve propaganda çoğu zaman birlikte ele alınmaktadır. Ancak sahneye çok daha önce çıkan propaganda için medya sadece bir araçtır. Ancak bu araç gelinen noktada çok önem ifade etmektedir. Bazen önemi kullananın kullandığı amacı bile gölgede bırakacak kadar yükseğe çıkmaktadır. Aslında bu sadece bir yanılsamadan ibarettir çünkü sonuçta önemli olan araç değil amaçtır. Propaganda ve kitle iletişim araçları arasındaki ilişki günümüzde birbirinden ayrı düşünülemez. Medyanın, propagandayı kullanan siyasi figürler için en önemli araç olduğunu söyleyebiliriz (Çoban, 2011:120).

Propagandanın esas merkezi konumundaki siyasal figürlerin medyaya bakışında önemli bir etken, meşruiyet kazanma ihtiyacıdır. Kendilerini ve de politikalarını meşrulaştırabilmek adına medyayla ilgilenmektedirler. Tüm siyasi odakların gücü ve etkinliği çerçevesinde kullandığı kendi konumunu meşrulaştırmak için var oluşunu garanti altına alma girişimi, bir iktidar merkezi veya iktidar ilişkilerine girerek bir güç olan medya tarafından kullanılmaktadır. Bu esnada medya, siyasi güç kaynaklı ham haber malzemesine atfedilen önceliğin içerdiği tarafgirlik hakkında durup düşünmez veya hükümetin kendi gündemini dayatarak ve bilinçli bir şekilde dikkati başka haber malzemelerinden uzaklaştırarak haberleri manipüle ediyor olabileceğini aklına getirmez (Herman ve Chomsky, 2012: 73). Toplumun psikolojik özyapısına derinlemesine nüfuz eder, uygulanacak söylemleri salık verir. Medya son derece güçlü bir ikna, tanıtım ve propaganda kaynağı olarak değerlendirilebilir (Akdağ, 2016: 14). Toplumun tasavvur edemediği konuları bile gündeme getirebilir, böyle yaparak

insanları bir şekillendirmeye tabi tutar. Dolayısıyla medyanın siyasi alan üzerindeki etkisi siyasi alanların sınırlarını değiştirir, kurgusal bir alan yaratır, ortaya 'medya siyaseti' diyebileceğimiz kuvvetli bir olgu çıkarır. Siyasal yapıya, demokratik olmak açısından zemin oluşturur. Siyaset ve medya arasındaki iktidar ilişkisi karşılıklıdır, dolayısıyla durum, her iki tarafın teyakkuzda olduğu bir satranç oyununa benzetilebilir. Bir tarafın gündem belirlemekteki hamlesi diğer tarafın gündem belirlemekteki hamlesini etkiler, her hamle karşılıklı bir etkiye sahiptir (Dilber, 2020: 914).

4.6.2 Gündem belirleme

Gündem belirleme, haberin değeri ile haber değeri konularının her ikisinin de haber yapımcıları tarafından nasıl uygulandığını ve habere maruz kalanlarca nasıl algılandığını incelemektedir. Medyanın birbirimize ve yaşadığımız yerel bölgenin ötesindeki dünyaya ilişkin düşünme biçimlerimiz üzerindeki uzun vadeli etkilerini anlamaya çalışmaktadır (Laughey, 2010: 49). 1972 yılında Mc Combs ve Shaw tarafından ortaya atılan gündem belirleme modeli, kitle iletişim araçlarının haberleri sunuş biçimi yoluyla bazı konulara ağırlık vererek, kamuoyunun gündemini oluşturduğu görüşüne dayanmaktadır. Bu modele göre, kitle iletişim araçları, haber ve bilgilerin önem sıralamasını belirleyerek, toplumun neyi ne kadar bilmesi gerektiğine onlar adına karar vermektedir (Utma, 2010: 28). Politikaların etrafını saran belirsizliği dolduracak alternatifleri halka sunmakta önemli bir görev üstlenen medya, mevcut durumu meşrulaştırmakta ve bu aşamada post-truth söylem "gerçekliğe" üstün gelmektedir. Dolayısıyla mantık dışı olsa bile, post-truth söylemin daha fazla taraftar bulmasının olumsuzluğu gün yüzüne çıkar (Akdağ, 2016: 10).

4.6.3 Post-Truth Söylem

Post-truth söylem, postmodern çağ ile bağlantılıdır. Bu durumun ise dijital medya teknolojilerinin gelişimine bağlı olarak ortaya çıktığı iddia edilmektedir (Güven, 2020: 27-33). Bu kavramı incelerken ilk olarak şu tanımı yapmak doğru olacaktır: Oxford Dictionary tarafından 2016 yılında yılın kelimesi seçilen post-truth, kamuoyunun nesnel olgulardan daha çok şahsi duygu ve inançlar tarafından belirlenmesi biçiminde tanımlanmıştır. Türkçe karşılığı gerçeklik ötesi olan kavramın, popülist söylemin gerçekliğin önemini kaybettirdiği ve irrasyonel olanın nesnel olgulardan daha fazla destekçi bulduğu biçiminde tanımlanması sanki daha önce nesnel bir siyaset alanının ve rasyonel kararlar veren seçmen kitlesinin var olduğu

yanılgısını doğurmaktadır. Esasında politika, bir gerçeklik inşa etme sürecidir. Zaten insan davranışı hemen her zeminde manipülasyona müsaittir. Konuları değerlendirirken aktif veya pasif biçimlerde tavır takınacak tutumları etkileyen medyanın, siyasal gündemin oluşma aşamasında çeşitli roller üstlendiği de bir gerçektir. Hangi konuların politik gündemin bir parçası olacağına karar vermekte ve siyaset sahnesinde politik oyuncular yaratarak kamuoyu oluşturmaktadır (Akdağ, 2016: 10).

4.6.4 Kamuoyu Oluşumu

18. ve 19. yüzyılda sanayileşmenin hızlanmasıyla birlikte kitle iletişim araçları çeşitlenmiş, okur-yazarlık oranında bir artış ortaya çıkmıştır. Bu artış kamuoyu olgusunu da beraberinde getirmiştir. Kamuoyu kavramı özellikle 20. yüzyılın başından bu yana sosyal bilimciler tarafından incelenmektedir (Utma, 2010: 40).

"Kamuoyu oluşturmak" demek ise bir konuda belli bir topluluğu yönlendirmek anlamına gelmektedir. Kamuoyu oluşturmak, kitleler üzerinde egemenlik kurmak demektir (Çoban, 2011: 115). Medya ile kamuoyu arasında temel ilişki eğilimi, medyanın kamuoyunun yaratıcısı olması yönündedir. Medyada hangi haber ön plana çıkıyorsa kamuoyu için önemli hale gelenin 'o' gerçek olduğu kabul edilmektedir. Medya, seçmen potansiyeli taşıyan insanlar için bir standart belirlemekte, onları yönlendirerek kamuoyunu oluşturmaktadır. Bu oluşturma yeteneği, siyasi figürler için medyayı cazip hale getirmektedir. Siyasi figürler, medyaya yönelik olarak temsil ettiği seçmen potansiyeline sahip insanların çıkarları üzerine denetim getirmek ister. Bu aşamada ise medya, bireyleri istediği yönde ilerletme, propaganda sonucunda onları ikna etme işlevine sahiptir (Dilber, 2020: 913).

Demokrasilerde kamuoyunun oluşmasında basın en önemli araçtır. Bu, basının kamuoyundan hem etkilenmesi hem de onu etkilemesi biçiminde görülür. Basının kamuoyu konusundaki görevi iki yönlüdür. Basın hem kamuoyundan etkilenerek bunu dile getirir, hem de kamuoyunu oluşturur. Bu açıdan medya, yönetenlerle yönetilenler arasındaki diyalogun da temel aracı olmaktadır (Fırat, 2020: 10). Medya aracının amacı, ezilenleri yanlış yönlendirmek ve bilinçlerini abartılı bir biçimde çarpıtmaktır. Bu noktada çoğu zaman ahlaki panik kavramı doğagelir ve bu kavram söz konusu olduğunda onu ilk kez kullanan Stanley Cohen görülmektedir.

4.6.5 Ahlaki Panik

1972 yılında yazdığı 'Folk Devils and Moral Panics' adlı eserinde Cohen ahlaki panik kavramına yer vermiştir. Cohen, medyada abartılı sunumu ve ardından bu sunuma gelen toplum tepkilerinin sistematik çalışmasını araştıran ilk kişi olarak bilinmektedir. Cohen panik kelimesiyle ne demek istediğini tam olarak ifade etmemektedir. Ancak aklında olan tanım, terimin OED (Oxford English Dictionary)'de açıklanan alışılagelmiş kullanımıdır: "Genellikle bir insan topluluğunu etkileyen ve güvenliği sağlamak için ölçüsüz veya düşüncesiz çabalara yol açan, ani telaş veya ani endişe duygusu." (Yıldız, Sümer, 2010: 36).

Gözetim toplumu sorunlarıyla yakından ilişkili olan ahlaki panik olgusu, yayılmış toplumsal sorunların doğuracağı sonuçlara vurgu yapar. Bu olgu, 'etiket kuramı' olarak bilinen yaklaşıma dayanır. Amerikalı sosyolog Howard Becker tarafından geliştirilen etiket kuramı, insanların eylemlerinin diğer insanların tepkileri tarafından etiketlendiği düşüncesine dayanır. Etiketler her türden davranışın tepkimesi olarak birey üzerine yapışır. Günümüz dünyasında medya, bu etiketleme sürecinin temel dişlisidir. Örneğin gazeteler, salt kamuoyunu güncel gelişmeler hakkında bilgilendirmekle yetinmez, gelecek zaman içinde kamuoyunun hangi ruh halinde olacağını belirleyen yorumlar da yaparlar. Her ne kadar olayları tarafsız bir gözle aktardığı iddia edilse de haber daima bir miktar gerçeklik temelinde fakat suni bir biçimde inşa edilir. Haber alınıp satılan bir maldan fazlası değildir. Bu nedenle haberin önceliği albenisi, kendini satabilmesidir. Dolayısıyla imal edilen gerçek büyük bir özenle ambalajlanmalı ve amaca uydurulmalıdır. Kısacası ahlaki panik meselesinde haber azami etkiyi yaratabilmek amacıyla imal edilir. Haber medyası fitili ateşleyen değil yangını körükleyendir. Ahlaki panik olgusu, bugün bile medya ile toplumsal korku arasındaki bam telini gerginleştirmeyi sürdürür (Laughey, 2010: 117-124).

Ahlaki panikle gerginleşen topluma nazaran medya, kamuoyu oluşturma sayesinde özellikle siyasal anlamda kitleleri yönlendirmek için kullanılmaktadır. Egemen ideolojiyi her gün yeniden üretmekte, onun hegemonyasını sağlamak ve oluşan ideolojik çatlakları onarmak için gereken her şeyi yapmaktadır. Haberler yoluyla kitleler belli bir görüşe kanalize olmakta ve düşünmekten vazgeçmektedir. Bu anlamda medyanın desteklediği bir parti çok rahatlıkla hükümet olmakta ve düzen işlemeye devam etmektedir (Çoban, 2011: 116-117). Siyasi figürlerin güçlü görünmek için kamuoyuna başvurması, kamuoyunu arkasına alması gibi faktörler, yol haritasını

belirlemesi için gereklidir. Şayet siyasi figürler halkın desteğini arkasına alırsa, medya bu sürece aykırı davranmak istemeyecektir. Siyasi gücün aleyhine davranırlarsa, siyasi birçok karardan etkilenebilecekleri gibi kamuoyunun güvenini de kaybetmekle karşı karşıya kalabilirler. Kamuoyunun düşünceleri, söz konusu siyasi olay hakkında yorumları gün yüzüne çıkmaktadır. Amacı ise belli konularda düşünce belirlenimi, tercihlerin tespitini sağlamak, algıları yönetmek ve şekillendirmektir (Akdağ, 2016: 11).

4.6.6 Algı Yönetimi

Algı yönetimi, bireylerin, toplumların, devletlerin algılarını belli bir yöne kanalize etme hedefi taşıyan bir yönetim alanıdır. Amaç mevcut bilgiler ve duygular aracılığıyla kitlelerin kararlarını ya değiştirmek ya da değiştirilemeyen durumu olduğundan farklı göstermektir. Kitlelerin duygu, düşünce, amaç, mantık, istihbarat sistemleri ve liderlerini etkileyerek seçili bilgilerin yayılması ve/veya durdurulması; bunun sonucunda hedef davranış ve düşüncelerinin hedefleyenin istekleri doğrultusunda yönlendirilmesidir. (Tunç ve Atılgan, 2017: 229) Sosyolojik bir varlık olarak birey, sosyal ilişkilerini duyu organları sayesinde yönetmektedir. Çevreden edindiği veriler beyne nüfuz etmekte, algılama süreci başlamakta ve bir anlam yaratılmaktadır. Kişinin benzer olaylara karşı var olan düşünceleri, bu olaylara karşı nasıl yorumlarda bulunduğu, konuya ilişkin yerleşik inanış kalıplarının olup olmadığı araştırılmaktadır. Kişinin zihninde süreklilik gösteren bu süreç, içinde bulunduğu toplum nazarında gerçekleşen algılama sistemi için de temel oluşturmaktadır. Bir birey ya da konuya ilişkin farklı düşüncelerin kendi içinde mantıklı bir tutarlılık ile oluştuğu varsayımı ise anlamanın temelini oluşturur (Bakan ve Kefe, 2012: 23). Anlama temeli ise siyasi literatürce değerlendirildiğinde siyasal iletişim gibi yeni bir alanı daha ortaya çıkartır. Siyasal iletişim, toplumun veya seçmen olarak nitelendirilebilecek bireylerin anlama yeteneği ile siyasal sistemin arasındaki önemli bir bağ olarak kurgulanır.

4.6.7 Siyasal İletişim

Siyasal iletişim, siyasi bir mesaj içeren tüm iletişim şekilleridir. Siyasal iletişim kavramı toplumla ilgili olan olaylar dizisi olduğu için toplumsal olaylardan etkilenmiştir. Örneğin; Eski Yunan Döneminde yüz yüze iletişim etkili bir siyasal iletişim yöntemiyken, günümüzde ise kitle iletişim araçları etkili hale gelmiştir. Siyasal iletişim, belirli bir kitleyi baskı aracı olmadan manipüle etmek ve bireylerin

tutumlarını etkileyerek oy verme davranışlarını yönlendirmek için yürütülen süreci kapsayan bir faaliyettir (Sönmez, 2021: 15).

4.6.8 Siyasal İletişim ve Algı Yönetimi İlişkisi

Siyasal iletişim ve algı yönetimi arasındaki ilişkinin en temel kaynağı iknadır. Her iki disiplin de amaç edindiği toplumsal grubu belirli bir düşünce doğrultusunda yönlendirmek ve ikna etmek üzerine çalışmalar yürütmektedir. Bu bağlamda hem algı yönetimi hem de siyasal iletişim davranış kalıpları oluşturmak ve temel hedeflere ulaşmak için kullanılan araç konumundadırlar. Söz konusu durumu siyasal iletişim çerçevesinde düşündüğümüzde, hedef kitlenin siyasal aktör veya organ tarafından ikna edilebilmesi için amaçlanan toplumsal grubun var olan algısını bilmek gerekmektedir. Algıların bilinmesi gerekliliği siyasal iletişimi, algıları yönetmek için kullanılan en önemli araçlardan biri yapmaktadır. Siyasal iletişimin temel hedefi, seçmenin desteğini alarak iktidar olma arzusudur. Bu durumu gerçekleştirmek için ise hedef kitlesini ikna etmek ve onlarda istenilen davranışı yaratmak gerekliliğinden siyasal iletişim çalışmaları algı yönetimine ihtiyaç duymaktadır (Gülsünler, 2020: 325).

4.6.9 Araç İletinin Kendisidir

Hedef kitlesini ikna etmek ve arzu edilen davranışı yaratmak için 'araç'a ihtiyaç duyan politik-medyatik sistemde, araç iletinin kendisine dönüşür. Medya çalışmaları tarihinin en ünlü deyişi haline gelen 'Araç iletinin kendisidir' argümanını öne süren McLuhan'ın teorisi, gelişmiş modern toplumun buna uygun çeşitli medya teknolojileri tarafından şekillendirileceğini belirtir. Ancak 'Araç iletinin kendisidir' günümüz medyası açısından salt bir cümleden ibaret değildir. Medya, bireyler üzerinde oldukça güçlü etkilere sahiptir. Dahası bu etkiler insanlar tarafından ve çoğunlukla kendi çıkarları doğrultusunda hissedilir. Medya bizim genişliğimiz, insani algı ve kapasitemizin genişliği olur (Laughey, 2010: 25-27)

4.7 Toplum Ve Siyaset Arasında Bir Araç: Liderlik Ve Algı Yönetimi

İnsanların mevcut algıları, gerçeğe dönüşme potansiyeli konusunda güçlü bir meyle sahiptir. Seçmenler için liderle ilgili algıları, bir süre sonra gerçek haline gelmektedir. Tabi ki toplumun liderle ilgili algıları, liderlik biçimiyle de yakından ilgilidir. Alman sosyolog Max Weber, siyasi liderler ve toplum ilişkisi bağlamında liderler için karizma konusunu yakından inceler. Weber'e göre siyasi sistemlerin büyük çoğunluğu rasyonel yapılar tarafından yönetilen bürokrasiler şeklinde işler.

Karizma ise tersine bürokratik yapılara ihtiyaç duymadan toplum ve siyaset arasındaki uzlaşıyı yakalayan bir siyasi liderlik biçimidir (Laughey, 2010: 133). Politik inşada bilinmeyen ve karmaşık sosyal dünyayı anlamlı kılmaktır. Karizmatik lider, bir kurumun en üstünde yer alan insanlar için yaratılan ideal bir tiptir. Bu nedenle lider bir tür dramaturg, ajitatördür. Kendisine meşru yetki ve fırsatlar sağlansa da lider kendi özellikleri ile bir "ideal tip" yaratarak insanların kendisine inanmasını sağlamakta ve kitleleri peşinden sürüklemektedir. Bu bağlamda karizmatik lider, iç grubunun gözünde bir imaj yaratarak siyasal sistemde belirleyici bir konum elde etmiş olmaktadır (Saygılı, 2012: 22).

Karizmatik liderleri diğerlerinden ayıran en önemli özellik, gerçeğe dönüşen algıları nasıl yönettiğidir. Bir liderin etkili bir şekilde algıları yönetebilmesi gerekir. Bu yeteneğin seviyesi, bir liderin etkileme kapasitesini artırır, ona duyulan güveni destekler. Algı yönetimi konusunda en yaygın varsayım şudur: İnsanlar bir lidere baktıklarında, onda görmeyi bekledikleri şeyi görürler. Psikologların ön yargının onayı adını verdikleri bu durum, lidere dair ilk izlenimle şekillenmektedir. Yani insanların bir lider hakkında edindiği ilk izlenim, onu nasıl yorumlayacaklarının belirleyicisidir. Topluma ilk izlenimi olumlu veren liderin, öncelikle algı yönetimi sürecinin dinamiklerini iyi bilmesi gereklidir:

* Sosyal Geçmiş: Algılar, çoğu zaman sosyal geçmişe dayanmaktadır.

* Alışkanlık: İnsanlar olayları, şeyleri ve durumları alışkanlıkları çerçevesinde algılamaya meyillidir.

* Motivasyon: Motive edici unsurlar, kişinin geçmişte yaşadığı deneyimleri göz önünde bulundurarak ihtiyaçlarının karşılanması için, uygun olduğunu düşündüğü uyaranlara karşı duyarlılığını arttırır.

* Öğrenme: İnsanlar öğrenme becerilerinin seviyelerine göre ortamı algılamaktadır.

* Uzmanlık: Kişinin belirli bir örgütsel rolde yer almasını sağlayan uzmanlığı, belirli uyaranları seçmesi ve başkalarını göz ardı etmesi sonucunu getirecektir (Torun, 2019: 187-201).

4.8 Medya ve Siyaset İlişkisinde Türkiye Penceresi

Türk siyaseti ve medya arasındaki ilişki değerlendirildiğinde, bu ilişkinin karşılıklı çıkar ilişkisine dayandığı görülür. Siyasal iktidar güçlü olduğunda, medya, kendine

iktidarla aynı doğrultuda yön çizerken; iktidar zayıfladığında bağımsız hareket etmiş veya ona karşı bir tutum sergilemiştir. Türk siyaseti ve medya arasındaki ilişki zaman zaman sertleşmiş yine zaman zaman yumuşamıştır (İşli, 2018: 34). Medyanın Türk toplumu üzerindeki etkisi oldukça önemlidir. Siyaset açısından seçmen gözüyle bakılan bireyler, siyasi kanaatlerini medyada yer bulan söylemler üzerinden inşa etmektedirler. Türk siyasetinde medya, Türkiye'de, geçmişten bugüne, bilinçli veya bilinçsiz mevcut dönemin egemen ideolojisinin içinde yer alan başat siyasi figürlerin ortaya koyduğu savları, sunumları, söylemleri aktarmıştır (Çoban, 2013: 261).

4.8.1 1980 Darbesi Öncesi Dönem

İlk olarak, 1923'te resmi olarak neticelenen Türk Devrimi sonrasında Osmanlının son dönemindeki sansür uygulamaları kaldırılmıştır. Devrimin henüz yeni olmasından dolayı, dönemin medyasından talep edilen, devrimleri koruyan iktidara karşı çıkmak bir yana destek verilmesidir. Ancak dönemin mevcut siyasi yapısı, ortaya koyduğu uygulamaların ve yeniliklerin halka anlatılmasında medyadan istediği desteği bulamayınca onu ikna etmeye çalışmış, ikna etmesinin mümkün olmadığını anlayınca da yasalarla basını denetim altına almıştır (İşli, 2018: 35). Tek parti döneminde bu denetimin temel amacı, mevcut inkılapları korumak veya kalıcı hale gelmesini kolaylaştırmak olmuştur. Tek parti döneminin başlangıcında basının bu işlevini ikna yöntemi ile yerine getirmesine çalışılmıştır. Ancak bu mümkün olmayınca çeşitli kanuni düzenlemeler aracılığıyla basın denetim altına alınmıştır. Tek parti döneminin zihni yapısı esasında basının işlevleri konusunda tamamen yine dönemin şartlarına göre oluşmuştur ve bu dönemde muhalefet yapmak ve eleştiri yapmak basından yapmaması gereken iki nitelik olarak öne çıkmıştır (Demir, 2007: 139). Çok partili dönemin başlamasıyla birlikte ise tek parti döneminin devrimi koruyan basın politikalarının aksine yumuşak bir geçiş süreci yaşanmıştır. Çok partili döneme geçişte medyaya verilen özgürlükler, Demokrat Parti'nin iktidarının başlarında Basın Kanunu'nun (24 Temmuz 1950) yürürlüğe girmesiyle, daha da arttırılmıştır. Fakat iktidarı gün geçtikçe güçlenen Demokrat Parti, çıkardığı kanunlarla, kendi iktidarı lehine sansür uygulamaları getirmiş, özellikle son döneminde sıkı bir basın yönetimi sergilemiştir (Doksanoğlu, 2018: 21-23). Cumhuriyetin kuruluşundan 1960 darbesine kadar geçen süreçte yaşanan siyasi olaylara medya ile kavgalar da eklenince demokrasinin kesintiye uğradığı 27 Mayıs askeri darbesi gerçekleşmiştir. Demokrat Parti'nin medyaya ve muhalefete karşı aldığı baskıcı tavır, ülkedeki demokrasinin

zayıflatıldığı kanaatinin pekiştirmiş, askeri darbenin yaşanmasına sebep olmuştur. İhtilalden sonra görevde bulunan Milli Birlik Komitesi, medyaya yönelik sınırlandırıcı yasaların uygulamasını kaldırmış ve medya biraz rahatlamıştır (İşli, 2018: 39). Biraz olsun özgürleşen medya, sansüre maruz bırakılamayacağı, medya ile ilgili ön izin ve mali teminat zorunluluğunun olamayacağı, gazete ve dergi kapatma gibi durumların ancak anayasa ile gerçekleştirilebileceği 1961 Anayasası ile güvence altına alınmıştır. 71 muhtırasına kadar devam eden bu süreç, muhtıradan sonra basın aleyhine değişmiş, basın lehine gerçekleşen anayasal güvence ortadan kaldırılmıştır (Doksanoğlu, 2018: 25-26).

4.8.2 1980 Darbesi Sonrası Dönem

12 Eylül 1980 tarihinde gerçekleşen darbe ile Türkiye'deki özgürlük ortamı kökten değiştirilmiştir. Yeni anayasayla basın özgürlüğü sınırlandırılmıştır. Sıkıyönetim uygulamasının yaşandığı dönemde, gazeteler kapatılmaya başlanmış ve basın sansürlenmiştir. Medyanın hiçbir şeyi yazamaz hale gelmesiyle halkın üzerindeki medya etkisi de zayıflamıştır. 1980'den 2002 yılına kadar medya siyaset ilişkisinin medyanın ticarileşmesinden dolayı gerildiği, çıkar çatışmalarına dayandığı, medyanın siyasi dinamikleri belirleyici güçte olduğu ve amacından fazlaca uzaklaştığı bir dönem olmuştur (Doksanoğlu, 2018: 26-29). 2002 yılı öncesinde ise, medya büyük şirketlerin sözcüsü konumundaydı. 2001 krizi ile TMSF medya şirketlerine el koyarak, şirketlerin başka iş adamlarına devredilmesini sağlamıştır (Doksanoğlu, 2018: 29). 2000'li yıllar, Türkiye'de Batı etkisiyle meydana gelen değişimlere ve çatışmalara sahne olmuştur. Henüz tamamlanmamış bu süreçte, Avrupa Birliği rüzgarıyla demokrasi ve iletişim özgürlüğü alanında kat edilen önemli mesafenin yanında medyaya hakim olan büyük sermaye ile medya ve sivil toplum kuruluşlarına dolaylı yollardan etki eden uluslararası güçlerin çıkarları doğrultusunda çok sesliliği yok eden bir medya yapısının oluşumuna şahitlik edilmektedir (Demir, 2007: 234). Hatta üzerinde baskı hissetme korkusuyla denetim altına alınma olasılığına karşı medya patronları, egemen sınıfın fikirlerine aykırı ifadeler kullanılmasına müsaade etmemişlerdi. Üstelik patronlar bunu kendisine bağlı çalışan, yanlış yerde, yanlış zamanda, yanlış bir ifade sonucunda işten çıkarılma korkusuyla hareket eden gazetecilere emir vererek yapmamıştı. İşten çıkarılma korkusu yeterince ikna ediciydi (Çoban, 2013: 263). Yakın dönemde medya şu şekilde revize edilmiştir: İlk olarak, siyasi iktidarı destekleyen medya kurumlarının hükümete yakın kişilere satılması ile

iktidar medyanın büyük bir bölümünde söz sahibi olmayı başardı (Doksanoğlu, 2018: 29). İkincisi, ekonomik olarak kısıtlanmasına rağmen muhalif yayın yapan medya kurumları, muhalefet içinde iktidar yaratmış, kültürel ve yer yer psikolojik iktidarını güçlendirmek için sanal medya iktidarı oluşturmuştu. Üçüncüsü, siyasi iktidara muhalefet eden gazeteci ve yazarlar dışlandıkça, bu sanal, ikinci medya iktidarının içinde kendilerine yer bularak muhalif kanadı güçlendirmişti. Böylece iktidar ve muhalefet dördüncü gücü elinde bulundurmak için yoğun bir savaş vermişlerdir.

Sonuç olarak bakıldığında hem günümüzün siyasi dünyasında hem Türk siyasal hayatında, medya, Osmanlı İmparatorluğu döneminde sarayın, Cumhuriyet döneminde ise siyasi iktidarların ve devletin daima etkisi altında olmuştur. Bu nedenle medyanın, bu etkiyi atlatamadığı için devlete bakış açısı değişmemiş, aksine devleti beslenecek ve gücüne güç katacak bir mekanizma olarak görmüştür (İşli, 2018: 58). Medya, Türkiye'de hayatı kültürel ve ideolojik anlamda kolonileştirmiş ve denetimi altına almıştır. Haberlerin söylemini belirleyen, ya siyasi iktidarın ya da ona karşı çıkma eyleminde başı çeken muhalif grupların ideolojisi olmuştur. Tüm bunlar göz önüne alındığında Türkiye'nin hemen her döneminde, haber, bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde toplumsal rızayı yaratmaya çalışan medyanın en önemli unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır (Çoban, 2013: 262-266).

4.9 Türk Siyasetinde Politik Dil Kullanımı

Demokrasilerde siyaset, partiler etrafında örgütlenmiş farklı düşünce, program ve kadro ile sergilenen bir faaliyet dizisidir. Türk siyasal söyleminin en üretken aktörlerinden birisi olan siyasi figürlerin söylemleri, politik dil kullanımının ana yapısını oluşturur. Türk siyasetinde figürlerin kullandığı politik dil incelendiğinde algı yönetimine ve propagandaya dayalı zengin bir dil kullandıkları gözlemlenmektedir. Kelime haznesi oldukça geniş olan siyasi figürlerin, kullandıkları ifadeler göz önüne alındığında çoğu zaman tekrara düştükleri de tespit edilmiştir. Siyasi figürler, daha çok amaca dayalı kelimeleri kullanmakta karar kılmıştır. Böylelikle söylemin doluluk oranı yüksek bir şekilde, toplum nezdinde sürekli tekrar edilerek verilmiştir. Siyasal söylem stratejisi, seçmenin kullanılan dili iyi kavraması ve üzerinde yerleşik bir etki yaratması olarak belirlenmiştir. Sonuç olarak siyasi figürler açıklamalarında, inanılırlık açısından kamuoyuna karşı teminat olarak partisel güven yerine Türkiye'nin birliğine adres olarak, deneyimlerini referans alarak göstermişlerdir. Kamuoyu ise siyasi figürlerin ne söylediğine değil nasıl söylediğine önem vermiştir (Kantar, 2016:

211). Güncel siyasi konuşmalar, siyasi figürlerin algılanmasında seçmenleri etkileyebilmektedir. Bu durum, siyasi figürlerin dil kullanımına bağlı performanslarını daha da önemli hale getirmektedir. İkna edici olabilme konusunda siyasi figürlere birtakım öneriler sunmaktadır. Böylelikle ikna yönü vurgulanmaktadır (Başarır, 2016, 89).

Konuşma sanatı, inşa edilmiş dil formları sistemi olarak ortaya çıkmaktadır. Politik konuşma ise halkı muhatap alan, pragmatist yaklaşan bir yapı olarak sunulmakta ve söylem bütünlemesine kavuşan bir açılım sergilemektedir. Söylem, özellikle sosyoloji ve psikoloji disiplinleriyle ilintili geniş bir alanı kapsayan bir kavramdır. Dil ve ideoloji arasındaki ilişkiyi anlamakta geniş bir alan sunar. Siyasi figürler de söylemlerde bulunarak hem kendi gerçekliklerini oluştururlar hem de bu gerçekliği seçmene sunarlar. Dolayısıyla onların üsluplarından ikna stratejileri betimlenebilir. Kısacası, bir düşünce veya duygunun aktarılmasını sağlayan dil, siyasal iletişimde siyasi figürlerin sınandığı bir alan olarak ortaya çıkar (Başarır, 2016: 90). Siyasi figürlerin politik dillerini kullanırken ortaya çıkardığı algısal yönetim örnekleri, onların sınandığı bir alan da olmuştur: Siyasi figürlerin kişisel özelliklerine yönelik yapılan eleştiriler; seçmenin nezdinde figür imajını olumsuz yönde etkilediği söylenebilmektedir (Saygılı, 2012: 115).

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SİSTEM DEĞİŞİKLİĞİ: 2017 REFERANDUMU

Çalışmanın bu alanında kullanılacak yöntem içerik analizi yöntemidir. Sosyal gerçeğin belirgin içeriklerinin özelliklerinden, içeriğin belirgin olmayan özellikleri hakkında çıkarımlar yapmak yoluyla sosyal gerçeği araştıran içerik analizi; medya aracılığıyla kamuoyunun dikkatine sunulan ifadelerin ve söylemlerin niceliksel ve niteliksel analiz süreçlerini kapsayan, tasarlanan belirli kategoriler ışığında mevcut ve dağınık veri yığınlarından araştırmanın amacı ve konusuna yönelik önemli verileri tarayan ve yorumlayan sistematik, bilimsel bir metottur. İçerik analizi yöntemi, çalışma sorununun ve araştırma amacının ortaya konulması, örneklemin belirlenmesi, betimleme ve sınıflandırma sisteminin oluşması, kodlama ve sonuçların yorumlanması aşamalarını kapsamaktadır (Saygılı, 2012: 92).

Genel olarak formüle edilen bu çalışmanın analiz edilebilmesi için öncelikle 'sistem' kavramının doğru bir şekilde analiz edilmesi gerekmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında siyaset bilimi literatürüne giren "Sistem" kavramını, 19. yüzyılda fizikçi Carnot veya Clausius'un kullandıkları bilinse de matematikten sosyolojiye kadar pek çok alanda biyolog Ludwig von Bertalanffy'nin genel sistem kuramı 1945'te yayınlandıktan sonra kullanılmaya başlanmıştır. Sosyolog Talcott Parsons ve Edward Shils ve siyaset bilimciler David Easton, Karl Deutsch, Gabriel A. Almond ve J. Bingham Powell sistem kavramını toplum bilimlerinde kullanmayı önermişlerdir. Latin ve Grek kökeninden gelen bir kavram olan "sistem" birbirine karşılıklı bağımlılık ilişkileriyle bağlı parçalardan oluşan bütüne verilen isim olmuştur. En ufak bir parçası bile değişse, bütünün bundan etkilenmesi ve değişmenin kaçınılmaz olması, sistemin en önemli özelliğidir. Sistem parçalarının ne olduğu farklı kuramcılar tarafından farklı şekilde ifade edilmiştir. Almond'a göre yasama, yürütme, yargı, parti, medya gibi yapılar bunlardan bazılarıdır. Bazı kuramcılar, siyasi sistemlerin sosyolojik, ekonomik ve kültürel çevrenin içinde konumlandığına vurgu yapmış, o çevreyle olan etkileşimlerini analiz etmişlerdir. Easton'a göre, siyasal sistemin çevreden gelen etkilere ne derece yanıt verebildiği sistemin hayatta kalmasını sağlayacak en mühim özelliktir. Siyasal sistemi etkin kılan, çevreyle ilgili olan girdi ve çıktıların dönüşümünü sağlayan yapıların gördüğü işlevlerdir. Bu yapılar içinde

çıktıları hükümet mekanizması üretir, yetkililer ise bunların sisteme çevreden gelen girdilerin nasıl çıktılara dönüşebileceklerini belirleyecektir. Almond, bu nedenle yetkilileri siyasal sistemin temel belirleyicisi olarak görmüştür (Kalaycıoğlu, 2017). Türkiye'deki siyasal sistem söz konusu olduğunda ise ilk olarak parlamenter sistemle 1876 anayasasında tanıştığını söyleyebiliriz. O günden bugüne birçok parlamenter hükümet sistemi türünü tecrübe etmiştir. Meşruti monarşili parlamenter sistem olan 1876 Anayasasının sonrasında 1921 Anayasası ile meclis hükümeti sistemine geçilmiştir. 1924 Anayasası ise 1921 meclis hükümeti sistemi ile parlamenter hükümet sisteminin bir karma modelidir. Saf parlamenter hükümet sistemine ancak 1961 anayasasında geçilebilmiştir. 1982 anayasası ile de 'zayıflatılmış parlamentarizm' şeklinde nitelendirilebilen bir hükümet sistemi benimsenmiştir. Bu sistem, parlamentarizmin doğasına uygun olmayan bir şekilde cumhurbaşkanını geniş yetkilerle donatmış, çekici hale gelen cumhurbaşkanlığını kazanabilmek amacıyla ortaya çıkan yarışı kızıştırdığı için tıkanmaya başlamıştır.

5.1 Sistem Değişikliğinin Tarihçesi

Türkiye Cumhuriyeti'nde 16 Nisan 2017 tarihinde gerçekleştirilen referandumla birlikte bir sistem değişikliği yaşanmıştır fakat sistem değişikliği süreci bu kadar kısa bir oldubittiden mi ibarettir? Asıl olarak, siyasi liderlerin şekillendirdiği başkanlık sistemi tartışmaları 1990'larda hız kazanmıştır. Bu tartışmalarda Turgut Özal ve Süleyman Demirel, başı çeken isimlerdir. Her ne kadar sağ gelenek itibariyle birbirlerine yakın gibi görünseler de ortaya koydukları söylem, üslup ve icraatlar onları birbirlerinden farklılaştırmıştır. Bu farklılıklar, başkanlık sistemi tartışmalarına da yansımış, kendilerinden yıllar sonra ortaya çıkacak başkanlık sistemi tartışmalarına da ışık tutmuştur (İçener, 2015: 314).

5.1.1 Turgut Özal'ın Başkanlık Sistemi Arzusu

Özal, bir partinin kurduğu hükümetle kafasındaki değişimleri daha rahat bir şekilde gerçekleştireceğine inanıyordu; çünkü sadece bir partinin kurduğu hükümet yapısıyla ülkenin kalkınma göstermesi arasında pozitif bir ilgileşim olduğunu düşünüyordu. Üç tek parti dönemini de kendisine feyz alıyordu: 1950-1960 arasındaki Demokrat Parti iktidarı, 1965-1971 arasındaki AP iktidarı ve Özal'ın başında olduğu ANAP dönemi. Özal bu tek parti iktidarı dönemlerinde, parlamentonun istediği yasayı çıkarabildiğini, bunun aslında bir nevi başkanlık sistemi olduğunu dile getirmiştir. Fakat burada üzerinde durulması gereken önemli nokta, Özal'ın, başkanlık

sistemindeki yasama/yürütme ayrımındaki keskinliği yok sayması, verdiği örneği başkanlık sistemiyle eş tutmasıdır. Amerikan sistemine özel bir ilgi duyan Özal'ın bu eş tutuşunda kuvvetler ayrılığını bilmediğini varsaymak mantıklı değildir. Özal'ın hükümetin başındayken parlamentodan istediği yasayı çıkaramamaktan, cumhurbaşkanı olduktan sonra ise ANAP üzerindeki yönlendirme yetkisini yeterince koruyamayarak zihnindeki eylem planını gerçekleştirememekten şikayetçi olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla Özal'ın bu örneği Amerikan sisteminden daha çok Türkiye'deki sistemde tecrübe ettiği sıkıntıları işaret etmek için verdiğini söyleyebiliriz. Kısacası, gönlünde başkanlık sisteminin yattığı bilinen Özal, meclise karşı sorumlu olmayan cumhurbaşkanının sanıldığının aksine çok geniş yetkileri olduğunu, bu nedenle de halk tarafından partilerin göstereceği adaylar arasından seçilmesi gerektiğini savunmaktadır (İçener, 2015: 316-321).

5.1.2 Süleyman Demirel'in Başkanlık Sistemi Arzusu

Demirel, başkanlık sistemini istisna gözetmeksizin her koşulda savunmuş bir isim değildir. Demirel'i sistem değişikliği konusunda Özal'dan ayıran en temel nokta, Demirel'in farklı dönemlerde bu dönemlerin gerekliliklerine uygun düşecek şekilde tavırlar takınmış, farklı farklı argümanlarla ortaya çıkmış olmasıdır. Fakat Demirel'in sistem değişikliğine işaret ettiği dönemlerin ortak noktası, sistem tartışmasıyla ilgili yaşanan krizleri aşmak amacıyla müdahil olmasıdır. Demirel, önerilerini genellikle başkanlık ya da yarı başkanlık diyerek adını koymaksızın yalnızca sistemin özelliklerini sayarak sunar. Bunun için Demirel'in söyleminde kendisine sürekli rastlanan özel bir sistemden ziyade, cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesine, yetkilerine açıklık getirilmesine ve cumhurbaşkanına meclisi fesih yetkisinin verilmesine ilişkin değişikliklerdir. (İçener, 2015: 328).

5.1.3 367 Krizi'nin Sonucu Olarak: 2007 Referandumu

Görev süresi dolan Ahmet Necdet Sezer'in yerine, anayasanın kuralları işletilerek zamanında seçim yapılamaması, büyük bir bunalıma yol açmıştır. Seçimin zamanında yapılamamasının sebebi, anayasa kurallarının, önde gelen anayasa hukukçuları tarafından, anayasaya aykırı bir şekilde değerlendirilip cumhurbaşkanlığı seçimi için toplantı yetersayısı olarak TBMM üye tamsayısının üçte iki çoğunluğunun gerektiğinin savunulması ve bu yorumun Anayasa Mahkemesi kararıyla onaylanmış olmasıdır (1 Mayıs 2007 günlü, E.2007/45, K.2007/54 sayılı karar). Dönemin siyasi iktidarı bu durumu öne sürerek, Türkiye'nin 98 yıldır yerleştirmeye çalıştığı

parlamenter sistemi temelinden sarsacak nitelikte bir anayasa değişikliği gerçekleştirmiş, cumhurbaşkanının doğrudan doğruya halk tarafından seçilmesini öngören bu anayasa değişikliğinin 21 Ekim 2007'de halkoylamasına sunulması kararlaştırılmıştır. Böylece, hukukun kötüye kullanılması, Türkiye'de demokratik düzeni tehlikeye atacak boyutlarda bir anayasal düzen değişikliğine yol açmıştır (Eroğul, 2007: 167).

5.1.4 21 Ekim 2007 Referandumu: "Cumhurbaşkanını Halk Seçsin!"

2007 yılında mecliste gerçekleştirilen cumhurbaşkanlığı seçiminde yeterli katılım sağlanamamış ve Cumhurbaşkanlığı seçimine ilişkin oylamalara geçilememiştir. Anayasa Mahkemesi'nin TBMM'nin toplanabilmesi için en az 367 milletvekilinin gerektiği yolundaki kararından dolayı, Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti), Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesini önermiş, bu amaca yönelik yasal düzenlemeye diğer değişiklikleri de ekleyerek TBMM'ye sunmuştur. TBMM'de 10 Mayıs 2007'de kabul edilen anayasa değişiklikleri Cumhurbaşkanınca bir daha görüşülmek üzere geri gönderilmiş, Meclisin aynı metni 31 Mayıs 2007'de yeniden oylayarak Cumhurbaşkanına göndermesi üzerine Cumhurbaşkanı, söz konusu Kanunu halkoylamasına sunmuştur. Halkın referandumda 'Evet'ten yana tavır almasından sonra, yani cumhurbaşkanını halk seçsin tercihinden sonra Türkiye'de sistem değişikliğinin temelleri atılmıştır.

Gerçekleşen halkoylamasında kabul edilen 2007 Anayasa değişiklikleriyle tıkanan sisteme işlerlik kazandırılmaya çalışılmıştır. Cumhurbaşkanının halk tarafından doğrudan seçilmesini öngören anayasa değişikliğiyle sistem değişikliği için ilk adım atılmıştır. Sonucunda 12. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın halk tarafından seçilmesiyle bu sistem fiili olarak uygulanmaya başlamıştır. Ancak çift başlı meşruiyet ve tarafsızlığın yitimi gibi sakıncaların dile getirildiği bir süreçte, hükümet sistemiyle ilgili önemli tartışmaların seyri değişerek başkanlık sistemine doğru kaymıştır. AK Parti tarafından başlatılan anayasal çalışmalara Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) lideri Devlet Bahçeli destek vereceğini açıkladıktan sonra Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi gibi önemli bir dönüm noktasını ilgilendiren anayasa değişikliği üzerinde anlaşmaya varılarak halk oylamasına gidilmiştir (Özdemir, 2020). 16 Nisan 2017'de yapılan referandum ile gerçekleştirilen anayasa değişikliğinin ardından 24 Haziran 2018'de yapılan Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekili Genel Seçimleri sonucunda hem yasal hem de fiili olarak Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi olarak adlandırılan yeni

hükümet sistemine geçilmiştir. Bu konudaki tartışmaları iki ana eksende değerlendirmek gerekmektedir: İlki 2017 Anayasa referandumu öncesi ve sonrasına ilişkin değerlendirmeler, ikincisi de 24 Haziran 2018 tarihinde yapılan seçim öncesi ve sonrasında gerçekleştirilen yasal düzenlemelerdir. 16 Nisan 2017 Anayasa değişikliği ile birlikte Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine anayasal altyapı hazırlanmış, hatta kimi düzenlemelerin değişikliğe ilişkin halkoylamasından hemen sonra yürürlüğe girmesi kararlaştırılmış, kimi düzenlemelerin ise 2019 yılının Kasım ayında yapılması öngörülen seçimlerden sonra yürürlüğe gireceği hüküm altına alınmış ve uyum sorununun çözülmesi amacıyla da 6 ay içinde uyum yasalarının çıkarılması kararlaştırılmıştır. Ancak seçimlerin öngörülen takvimden yaklaşık bir buçuk yıl öne alınması ile birlikte 24 Haziran 2018 tarihinde yapılan seçimlerin ardından Anayasa değişikliğinde öngörülen düzenlemeler de yürürlüğe girmiştir. Ayrıca uyum yasaları ile ilgili süreç tam olarak işletilememiş, yalnızca seçimlerden kısa bir süre önce uyum yasaları olarak nitelendirilebilecek mini bir yasa paketi hazırlanarak yürürlüğe girmiştir (Turan, 2018: 42).

5.2 Sistem Değişikliği: Siyasi Figürlerin Söylem Analizi

Michel Foucault'nun söyleme ilişkin, 'dile getirme eylemini gerçekleştiren öznenin irdelenmiş halinden daha çok öznenin kutsanarak nesneler üzerine nasıl dağıldığını kanıtlayan bir bütündür,' dediği gibi, bu analiz çalışmasında dile getirme eyleminde bulunan özne üzerinde durulacaktır. Yalnızca ortaya konulan ifadeyi çözümleyerek değil aynı zamanda o ifadeyi söylem haline getiren özne ile birlikte değerlendireceğiz. Çünkü söylem, özneyi ve bilgi nesnelerini belirleyecek kuralları konumlandırandır.

Öte yandan Van Dijk'ın da belirttiği gibi eleştirel söylem analizi, söylemin alt metninden doğan kötüye kullanımın ifade ediliş boyutuyla ilgilenmelidir. Bu tez çalışmasında ifade edilen metnin bir bölümüyle sunulmak istenen anlamlar ortaya çıkartılacaktır. Çünkü söylem düzeyi, sadece sözcükler ve tümcelerle değil bunlardan da öte bir analiz gerektirir. Sistem değişikliğinin yaşandığı süreç olan 20 Ocak 2017 – 16 Nisan 2017 tarihleri arasında, bu süreçle ilgili siyasi figürlerin algısal söylemini yansıtan ulusal gazetelerin ilk sayfalarında sunulan haberlerde, toplumu inşa etmek için çeşitli ana kavramlara yer verilmiş, sistem değişikliğinden yana olan siyasi figürlerin ön plana çıkarmak istediği söylemlere muhalefet liderleri, muhalefet liderlerinin ön plana çıkardığı söylemlere ise iktidar kanadı yer vermemiştir.

5.2.1 Sistem Değişikliği Sürecinde Algısal Analizler

Medya faktörü, içinde bulunduğumuz yüzyılda siyaset ve toplum arasında önemli bir iletişim kanalı olmuştur. Bu bağlamda özellikle bilginin nasıl üretildiği sistem değişikliğine karşı olan ve sistem değişikliğinden yana olan siyasi figürlerin gazetelerdeki "söylemleri" incelenerek bilgi üretimleri çözümlenmiştir. 20 Ocak-16 Nisan 2017 tarihleri arasında sistem değişikliğiyle ilintili, Van Dijk'a göre eleştirel analizin ilk çerçevesi olan 'metin başlıklarının analizi' aşamasından dolayı ulusal gazetelerin manşetleri incelenmiştir. Çünkü Van Dijk'ın dediği gibi başlıklar, genellikle konuları ifade etmek için ve bir metnin en önemli bilgisini belirtmek için kullanılır. Ve tam tersi, çok alakalı olaylar veya durumlar hakkında söylemlerle vatandaşlar için olumsuzluğu vurgulayan manşetlerden kaçınabilir. Böylece, bir olayla ilgili zihinsel temsiliyetin yeniden biçimlenmesine ve anlamaların denetlenmesine yardımcı olan stratejik gereçler olarak kullanılabilirler.

Bu noktada yapılabilecek ilk analiz, sistem değişikliğinden yana olan siyasi figürlerin, söylem açısından açık ara bir üstünlük kurmuş olduklarıdır. Aynı haberin farklı gazetelerdeki aynı başlıklı örneklerinin araştırmaya dahil edilmemesi algı yönetimi konusunda farklı bir pencere açmaktadır. O pencere de ifadelerin sürekli tekrarlanarak algılatma ve kabullendirmenin güçlendirilmiş olmasıdır. Çünkü sunulan mesajların sıklıkla tekrar edilmesi, toplum üzerinde etki sağlayarak imgesel söylemlerin kullanılması, hedef kitlenin tanınması gibi etmenler algı yönetiminin başarısı ile paralellik göstermektedir (Tunç ve Atılgan, 2017: 236). Zaman zaman gündem farklı siyasi odaklara kayıp sistem değişikliği gündemden düşse de bu süreçte referandum haberleri gündemdeki sıcaklığını korumayı başarmıştır.

5.3 Sistem Değişikliğinden Yana Olmak: 'EVET!'

Tablo 1: 'Evet!' Vurguları

Evet/Vurgu	Millet	Terör	Demokrasi	Sistem	Otoriterleşme	Beka	Milliyetçilik	Güç	İstikrar	Birleştiricilik	Ekonomi	Tehdit	Sadece Evet	TOPLAM
R. T. Erdoğan	7	7	*	9	1	1	1	2	*	*	*	*	2	30
Devlet Bahçeli	3	1	*	2	2	3	1	2	1	1	*	1	1	18
Binali Yıldırım	6	10	1	4	3	*	*	3	*	2	*	*	3	32
Öznur Çalık	*	*	*	*	*	*	*	1	*	*	*	*	*	1
Numan Kurtulmuş	1	2	*	*	*	*	*	*	1	*	*	*	1	5
Mehmet Uçum	*	*	1	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	1
Bekir Bozdağ	1	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	1
Tevfik Göksu	*	*	*	*	*	*	*	1	*	*	*	*	*	1
Hasan Can	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	1	1
Semih Yalçın	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	1	1
Süleyman Soylu	*	*	*	*	*	*	*	1	*	*	*	*	*	1
Nurettin Nebati	*	*	1	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	1
Naci Ağbal	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	1	*	*	1
Menderes Türel	*	*	*	1	*	*	*	*	*	*	*	*	*	1
TOPLAM	18	20	3	16	6	4	2	10	2	3	1	1	9	95

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçişi savunan isimler göz önüne alındığında, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın, dönemin başbakanı Binali Yıldırım'ın ve Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin ön plana çıktığı Tablo 1'de görülmektedir. Bu isimlerin de yer aldığı toplam 14 siyasi figür, sistem değişikliği ile ilgili toplam 95 haberde yer almıştır. Sistem değişikliğinden yana olan bu siyasi figürler sistem değişikliğini kabullendirme aşamasında en çok terör konusuna vurgu yaparak (20) bu kabullendirmeyi sağlamak istemişlerdir. Hayır oyu vermenin terörist bir davranışla eşdeğer olduğu savını öne sürerek seçmeni hayır kararından vazgeçirme yoluna gitmişlerdir. Sistem değişikliğinden yana olup öne çıkan siyasi figürler, kamuoyu oluşturmada ikincil olarak millet kavramı üzerinde durmuş (18), sorumluluğu seçmene havale etmiştir. Millet kararını verecek, sonuç ne olursa olsun sorumlu millet olacaktır. Üçüncü olarak sistem değişikliği tartışmalarına değinilmiş (16), getirilmek istenen Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin mevcut sistem olan parlamenter sistemden daha makul bir sistem olduğu savunulmuştur. Evet savunusunda, hemen her konuya değinilmiş, ekonomi konusuna neredeyse hiç başvurulmamıştır. Ayrıca "Beka" kavramına da vurgu yapılmış, böylece sistemin değişmemesi durumunda toplumun bizzat tehlike altına gireceği alt metni yine toplumun kendisine sunulmuştur.

Recep Tayyip Erdoğan: "Bir gün FETÖ'nün borazanlığını yapan, ertesi gün PKK seviciliğine soyunan, bir sonraki gün başka bir terör örgütünün avukatlığını üstlenen bir parti, Cumhuriyetin partisi olamaz" vurgusunda bulunan Cumhurbaşkanı Erdoğan, sözlerinin devamında şunları söyledi: "Cumhuriyetin sahibi cumhurdur, millettir. Bunların her şeyden önce millete ve millî iradeye saygısı yok. Bu partinin bir milletvekili çıkar, 'evet' verenleri İzmir'de denize dökmekten söz eder, diğeri ondan aşağı kalmamak için 'hayır' çıkarsa düşmanı İzmir'den denize dökmüş kadar sevineceklerini söyler. Güya bu da deneyimli ha; deneyimlisi öyle, deneyimsizi böyle. CHP milletvekillerinin bu halk oylaması kampanyası döneminde sokakta vatandaşı tehdit etmekten, kahvede darp etmeye kadar sergilemedikleri rezalet kalmadı. Böyle genel başkanının böyle milletvekilleri olur. Ama 16 Nisan'dan sonra artık bu işler öyle kolay olmayacak. Çünkü eğer Türkiye'nin yönetimine sahipseniz, eskisi gibi yüzde 15 oyla Başbakanlığa oturma şansınız yok. İşte 16 Nisan'a, yeni yönetim sistemine bundan dolayı karşı çıkıyorlar."

Recep Tayyip Erdoğan'ın yukarıda yer alan 08.04.2017 tarihli İstanbul Mitingi konuşması, Evet savunusunun genel algı politikasını net bir şekilde özetlemektedir. Özetleyen bu açıklamanın ilk satırlarında, sistem değişikliğine karşı olan hayır savunusunun başını çeken Cumhuriyet Halk Partisi'nin teröristlerle iş birliği yaptığı vurgulanarak terör vurgusu yapılmıştır. Daha sonra cumhuriyetin asıl sahibinin millet olduğu vurgusuyla halka güven verilmiştir. Çalışmanın analizinde de yer verilen tehdit algısına Cumhurbaşkanı Erdoğan da değinmiş, tehdit dilinden şikâyetçi olmuştur. 16 Nisan'dan sonrasına da vurgu yaparak değişimi çağrıştırmıştır. Van Dijk'ın eleştirel söylem analizinde altını çizdiği söylemin alt metninde yer alan dışavurumları bu konuşmada açık bir şekilde görülmektedir. Her şeyden önce seçmene karşı yukarda saydığım ana konu başlıklarında vurgular yapılsa da hitabetin sanatsal karşılığı da kendini göstermektedir. Cümle yapıları incelendiğinde siyasi nezaketsizlik yapılmamış olsa da daha tabandan, daha halktan bir dil kullanılmış, resmiyetin kalıplı cümle yapılarından uzak bir üslup benimsenmiştir.

5.3.1 Millet Vurgusu

Referandum sürecinde millet vurgusunu en çok yapan siyasi figürler olarak Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan (7) ve dönemin başbakanı Binali Yıldırım (6) ön plana çıkmaktadır. Evet savunusunda millet kavramı ön plana çıkartılarak, Van Dijk'ın eleştirel söylem analizinde belirttiği başlıksal bir irdelemeyle yetkinin ve sorumluluğun millette olduğu, sonucu belirlemenin de yine milletin elinde olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Devlet Bahçeli de

millet vurgusunu 3 haberde kullanmış fakat Erdoğan ve Yıldırım kadar konuya değinmemiştir. Sonuç olarak, millet vurgusu hemen her siyasi söylem gerektiren alanda kullanılıyor olsa da aslında buradan çıkartılabilecek en önemli bilinçaltı analiz, sorumluluğun ve yetkinin tamamen millette olduğunun vurgulanmasıyla hem ona bir atıfta bulunulur hem de sonuç ne çıkarsa çıksın siyasi figürler üzerlerindeki sorumluluktan kurtulmuş olur.

21 Ocak 2017 tarihli Sabah Gazetesinde yayınlanan bir haberde dönemin başbakanı Binali Yıldırım'ın sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları, "Milletimiz bu paketi onaylar," şeklinde verilmiştir. Diğer eleştirel dil kuramcıları gibi Van Dijk'ın da cümlelerden daha büyük dil birimlerinde, dilbilimsel ilginin kökenlerinde ve metinlerin bağlamlarında anlam arayışına dayanarak, millet vurgusunun ön plana çıktığını görmekteyiz. Aynı zamanda toplum nezdinde olumlu algıyı pekiştirmektedir. Bu vurgu ile hem millete bir sorumluluk yüklenmekte hem de 'onay' ifadesi ile kararın olumlu olması gerektiği yönünde bir algı yaratılmaktadır.

22 Ocak 2017 tarihli Hürriyet Gazetesinde yayınlanan diğer bir haberde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın sistem değişikliğine ilişkin açıklamaları, "Nihai Karar Milletin!" şeklinde verilmiştir. Bireylerde var olan ama yavaş yavaş bilişsel modellere dönüşen anlamın inşasını toplumsal düzeyde açıklayan Teun A. van Dijk'ın toplumsal düzeydeki bu açıklamalarına binaen bu başlıkta yine millet vurgusu ön plandadır. "Nihai karar" ifadesiyle topluma bir yücelik yüklemesi yapılmıştır. 'Millet' vurgusuyla da yine topluma bir sorumluluk atfedilmiş, kararın evet yönünde olması için algı yönetimi gerçekleştirilmiştir.

13 Şubat 2017 tarihli Star Gazetesinde yayınlanan bir başka haberde Milliyetçi Hareket Partisi genel başkanı Devlet Bahçeli'nin sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları, "Milletin kaderine operasyon yaptırmayız!" başlığı ile verilmiştir. Basındaki haberlerin hazırlanışı ve bu haberlerin algılanışındaki yapıların incelenmesi ile ilgilenen Van Dijk'ın ilgilendiği gibi burada ön plana çıkan temel algı, bir sahiplenme duygusudur. Milletin sahiplenildiği bu ifadede, ilk olarak 'millet' vurgusuyla toplumla bir bağ kurulmuş, 'kaderine' ifadesiyle paydaşlık duygusu yaratılmış, 'operasyon yaptırmayız' ifadesiyle de bir güven duygusu aşılanmıştır.

27 Şubat 2017 tarihli Sabah Gazetesinde yayınlanan bir başka haberde, dönemin başbakanı Binali Yıldırım'ın sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları, "Sevdamız

millet, kararımız evet!" başlığı ile verilmiştir. Sloganlaştırılan bu ifadenin ilk kelimesi olan 'Sevda' ile ilk olarak millete tutku ve bağlılık atfedilmiş, 'millet' kelimesi ile yine vurgu millete yapılmış, 'kararımız evet' ifadesindeki iyelikle de evet oyuna paydaşlık yaratılmıştır.

5.3.2 Terör Vurgusu

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sürecinde, evet savunucusu siyasi figürler tarafından tam 20 haberde yer alarak en çok vurgu yapılan kavram olmuştur. Bu 20 vurgunun 10'u dönemin başbakanı Binali Yıldırım tarafından, 7 tanesi ise Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından yapılmıştır. Bu kavrama vurgu yapılarak, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine karşı hayır oyu vermenin teröristleri sevindireceği, FETÖ, PKK gibi terör örgütlerinin de referanduma hayır dediği ifade edilmiştir. Bu ifadelere yer verilerek, referanduma hayır oyu verecek seçmen ikna edilmeye çalışılmış, onun milli duygularına tesir edilmek istenmiş, oyunun rengi değiştirilmeye çalışılmıştır. Aslında bu vurgu da Türkiye Cumhuriyeti son dönem siyasi tarihi incelendiğinde içinde klasik bir söylem barındırdığı söylenebilir. Terör vurgusu, hemen her siyasi kazanç sağlama girişiminde kullanılagelen bir argüman olmuştur. Bu vurguyla aslında halkın keskin çizgilerine dokunulmuş, her ne sakınca olursa olsun terör söz konusuysa geri kalan tüm sorunsalları elinin tersiyle itme hassasiyeti kullanılmış, bundan siyasi bir kazanç elde edilmeye çalışılmıştır.

6 Şubat 2017'de Sabah Gazetesinde yer alan dönemin başbakanı Binali Yıldırım'ın sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları, "Hayırcılar, HDP, PKK, FETÖ, Uyanın artık!" başlığı ile verilmiştir. Söylemin, insanın dünyayla ilgili ortaya koyduğu ifade içeren davranışların nasıl çözümleneceğini inceleyen bir yaklaşım olduğunu ifade eden Michel Foucault, özellikle dilin nasıl, kim tarafından kullanıldığını ve öznenin kullanımı sonucunda ortaya çıkan sonuçları incelemiştir. Sözcüklerin, tümcelerin, kısacası bütün metinsel ifadelerin birer alt metin bilgisi taşıdığı gerçeğinden hareket ederek çıkarımda bulunabilecek içerikleri içinde barındırdığını söylemiştir. Bu bağlamda buradaki ifadeler incelendiğinde, doğrudan bir terör vurgusu yapıldığı görülmektedir. Öncelikle hayır oyuna destek verenler arasında bir sıralama yapılmıştır. Bu sıralamada Halkların Demokratik Partisi ile PKK terör örgütü arasındaki ilişkiye vurgu yapılmış, ardından bu ilişkiye FETÖ de dahil edilmiş, ardından topluma hayır oyu verenlerin terör örgütleriyle eşdeğer tutulduğu algısı yaratılmıştır. 'Uyanın artık!' ifadesiyle de topluma bir aydınlatma, ufuk açma algısı yaratılarak, onların farkındalık

seviyelerinin artırılması amaçlanmıştır. Ayrıca şayet kararları hayır ise bu kararlarının gözden geçirilmesi konusunda bir algı sunulmuştur.

23 Şubat 2017'de yayınlanan Akşam Gazetesinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları, "Kandil de hayır diyor," başlığı ile verilmiştir. Bu başlıkla ilk olarak 'Kandil' ifadesiyle PKK'ya göndermede bulunulmuş, sistem değişikliğine karşı çıkıp hayır oyu vermenin terörizmle eşdeğer bir davranış olduğu vurgulanmıştır. Aynı zamanda hayır oyuna kanaat göstermek üzere olan seçmenlere 'ülkenin güvenliği tehlikededir' algısı sunulmuştur ve bu vasıtayla oylarının rengi değiştirilmeye çalışılmıştır.

3 Mart 2017'de Sabah Gazetesinde yer alan bir başka haberde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları, "Hayır oyunun gideceği yer kandil!" başlığı ile verilmiştir. Michel Foucault, alt metin olarak algısal yoğunluktan ortaya çıkarılan dışlanmış ifadelerle, bu ifadelerin aksine benimsenmesi mümkün kılınan başka ifadeler arasında bir bütünlük bulunduğunu vurgular. Başlıktaki bu ifadelerle de halka 'hayır oyu vererek yanlış davranış içine girmeyin' uyarısında bulunulmuştur. 'Kandil' ifadesiyle yine PKK terör örgütüne atıf yapılmış, hayır oyu vermenin terörizmle aynı davranış biçimi olduğu vurgusu yapılmıştır.

2017 yılının 2 Nisan gününde Sabah Gazetesinde yayınlanan dönemin başbakanı Binali Yıldırım'ın sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları, "Terör efendilerinin Kandil'ini söndüreceğiz!" şeklinde başlıklandırılmıştır. Bu başlık incelendiğinde, ilk olarak yine bir terör vurgusu yapıldığı görülmektedir. Yeni sistemin terör örgütlerine bir pranga vuracağı algısı yaratılmış, 'Kandilini söndüreceğiz!' ifadesiyle bu algı pekiştirilmiştir.

26 Mart 2017 tarihli Yeni şafak gazetesinde yayınlanan bir başka haberde dönemin başbakanı Binali Yıldırım'ın sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları, "Evet çıkacak, terör bitecek!" başlığı ile verilmiştir. Bu başlıkla, mevcut ve süregelen bir sorun olan terör, yeni sistemde ortadan kaldırılacak, algısı yaratılmış, topluma güven verilmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda terörün bitmesi için şartın da bu referanduma evet oyu vermekten geçtiği vurgusu yapılmıştır. Yani millete bir taahhütte bulunulmuştur.

5.3.3 Demokrasi Vurgusu

Referandum sürecindeki haberlerde yer alan demokrasi vurgusu, çoğunlukla mevcut parlamenter sistemi savunan hayır taraftarları tarafından kullanılan bir kavram, bir vurgu olsa da evet savunusu yapan siyasi figürler de zaman zaman kullanmayı tercih etmişlerdir. 95 evet yanlısı haberde yalnızca 3 kez kullanılan demokrasi vurgusu, daha çok yeni Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin demokrasiden ve cumhuriyetten hiçbir taviz vermeyeceği yönünde olmuş, seçmene güven veren ifadeler olarak ön plana çıkartılmıştır. Böylece sosyolojik gerçeklikte varlığını koruyan toplumun değişimden korkma esnasında duyduğu tereddüdü ortadan kaldırmanın daha kolay hale geldiği söylenebilir.

Foucault'ya göre özne ile toplum arasında bir ayrım yoktur. Özne, iktidarca şekillendirilen, toplumsal ilişkiler içerisinde oluşturulan bir özne olduğu için bireyin inşa edilmesinde iktidar anahtar bir ögedir. Toplum, meşrulaştırmanın en temel argümanıdır. Bu uğurda özne, iktidarın bilinciyle donatılmaktadır. Dolayısıyla 2 Şubat 2017 tarihli Star Gazetesinde yayınlanan bir haberde, dönemin başbakanı Binali Yıldırım'ın sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları "Demokrasiyi sindireceksin!" başlığı ile verilmiştir. Bu başlığın ilk kelimesi olan demokrasi ile demokrasi vurgusu yapılırken, demokrasiye inanıldığı algısı yaratılırken bir yandan da sindirmek kelimesi ile aslında sonucun çoktan evet çıktığı algısı yaratılmış, bu şekilde öznede, yani toplumda bir inandırıcılık ve ikna yaratılmaya çalışılmıştır. Yaratılmak istenen algı meşrulaştırma eylemi ile bütünleştirilmiştir. Toplum ve özne arasında ayrımsız bir görüntü çizilmiştir.

5.3.4 Sistem Vurgusu

Sistem vurgusu söz konusu olduğunda, bu vurguyu yapan siyasi figürler arasında başı Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan çekmektedir (9). Bu haberlerde yine topluma güven vermek adına, rejim değişiyor suçlamalarına karşı aslında rejimin değil sistemin değiştiği ifade edilmiştir. Bu yolla seçmende yaratılan rejim endişelerinin giderilmesi amaçlanmıştır.

Örneğin 12 Şubat 2017 tarihinde Yeni Şafak gazetesinde çıkan bir haberde, dönemin başbakanı Binali Yıldırım, 'Cumhuriyet taçlanacak!' ifadesini kullanırken, gündemde olan sistem değişikliği tartışmalarına bir atıfta bulunarak var olan rejim değişiyor kaygısını ortadan kaldırmak adına topluma bir güven aşılamıştır. 'Taçlanacak'

ifadesiyle de var olan durumdan daha da ileriye güçlenerek ulaşılacağı da vurgulanmıştır.

Son olarak 25 Şubat 2017 tarihinde, Habertürk gazetesinde çıkan bir haberde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 'Rejim sorunu 1923'te bitti!' diyerek son noktayı koymuş, halka güven aşılamıştır. Bu noktada yapılacak en önemli analiz Recep Tayyip Erdoğan'ın konuşmalarının büyük bir çoğunluğunda halkın yoğun tereddütlerini üslup, ikna ve güven barındıran bir dille bertaraf ettiği gerçeğidir. Halkta kendini gösteren rejim değişikliği ithamlarının da yine aynı dille bertaraf edildiği söylenebilir.

5.3.5 Otoriterleşme Vurgusu

Otoriterleşme, çoğunlukla muhalif kanadın değinmiş olduğu bir vurgudur. Bu yüzden bu vurguya evet savunusu yapan siyasi figürler girmeyi çokça tercih etmemişlerdir. Fakat toplumda bu yönde artan kaygıları gidermek amacıyla, evet savunusu yapan siyasi figürler aslında otoriterleşme olmadığını, meclisin daha da güçlenip özgürleştiğini savunmuşlardır. Endişe duyan seçmenin bu endişelerini ortadan kaldırmak isteyen siyasi figürler, toplam 95 haberden yalnızca 6 kez bu kavrama vurgu yapmayı tercih etmişlerdir. Aslında bu sayının bu denli az kalmasının psikolojik dışavurumu yine toplumun ikna edilebilir alanlara çekilme gayretinden başka bir şey değildir. Zaten başta Recep Tayyip Erdoğan olmak üzere evet savunusundan yana olan tüm siyasi figürler çoğu zaman bu tekniği kullanmışlardır. Sorunu çözme esnasında ortaya çıkan sorunu tanımış olma sorunsalından uzakta, daha kolay ikna edilebilir alanlarda yoğunlaşılmıştır.

Van Dijk, söylem ve toplum arasında bir bağ kurmaktadır ve güce erişenlerce kullanılan araçları söylemle açıklamaktadır. Söylemler güç kullandıkları için kendileri aynı zamanda bir güç faktörüdürler. Davranışları ve söylemleri teşvik etmeye yatkındırlar. Böylece söylemler, bir toplumdaki güç ilişkilerinin yapılanmasına katkıda bulunurlar. 14 Mart 2017 tarihinde Akit Gazetesinde yayınlanan bir haberde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları "Tek adamlık yok, milletin adamlığı var" başlığıyla verilmiştir. Bu başlık ile muhalefetten yükselen otoriterleşme seslerine karşı çıkılmış, böyle bir durum olmadığı vurgulanmıştır. Ardından, 'milletin adamlığı var' ifadesiyle yine millet kavramı güçlendirilmiş, millete onların hizmetkarı olduğunun altını çizmiştir. Sonuç olarak 'tek

adamlık yok, milletin adamlığı var' ifadesiyle otoriterleşme reddedilmiş, yeni sistemin milletin etkisini daha da artırdığı vurgulanmıştır. Burada bir güç faktörü olarak kullanılan söylem, toplumla kendisi arasında bir bağ kurmuş, millete kendisinin gücünün perçinleneceği teşviki sunulmuştur.

11 Nisan 2017 tarihinde Habertürk Gazetesinde yayınlanan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın açıklamaları 'Şahıs ve parti projesi değil,' başlığıyla verilmiştir. Yine bu ifadelerle otoriterleşme vurgusu yapan sistem değişikliği karşıtlarına bunun doğru olmadığını ifade etmiştir. Muhalefet, otoriterleşme vurgularını genellikle 'tek adam' kavramıyla ön plana çıkarmış, Cumhurbaşkanı Erdoğan da bu eleştirileri, 'Şahıs ve parti projesi değil' diyerek açıklamaya çalışmıştır. Otoriterleşmeyi reddetmiştir.

6 Nisan 2017 tarihinde Habertürk gazetesinde yayınlanan dönemin başbakanı Binali Yıldırım'ın sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları, 'Tek adam olmaz, patron vatandaş' başlığıyla verilmiştir. Yine bu, muhalefetten yükselen otoriterleşme seslerine bir cevap niteliğindedir. Tek adamlığın olmadığını, 'patron vatandaş' ifadesiyle de aslında yeni sistemde asıl yöneticinin millet olduğu vurgulanmıştır.

5.3.6 Beka Vurgusu

Beka vurgusu, yani devletin olası bir hayır kararında devletin tehlike altına gireceği sorunsalının yalnızca Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Devlet Bahçeli tarafından ortaya atılmış bir sorunsal olduğunu görmekteyiz. Bahçeli'nin beka kavramına vurgu yapması, olası bir hayır kararına karşı toplumun tehdit edilmesi olarak yorumlanabilir. Bu kavrama vurgu yaparak, toplumu evet oyuna yönlendirmek amaçlanmıştır. Çünkü Türk toplumunun sosyolojik yapısı incelendiğinde vatani duygularının hemen her konuya karşı daha ağır bastığı aşikardır. Sistemin değişmesinden yana olan Bahçeli toplumun yumuşak karnı olan bu hassasiyeti göz ardı etmemiştir.

27 Ocak 2017 tarihinde Yeni Şafak Gazetesinde yayınlanan Devlet Bahçeli'nin sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları, 'Devletin bekası için evet' başlığıyla verilmiştir. Devlet Bahçeli, ilk olarak devlet kavramını ön plana çıkarmış, beka kavramıyla ön plana çıkardığı devlet kavramını birleştirmiş ve hayır oyu verilmesi durumunda devletin tehlikeye düşeceğini çağrıştırmıştır.

5.3.7 Milliyetçilik Vurgusu

Referandum sürecinde neredeyse hiç vurgu yapılmayan tek kavram olarak milliyetçilik kavramı ön plana çıkmaktadır. Evet savunusu yapan siyasi figürlerden olan Recep Tayyip Erdoğan'ın ve Devlet Bahçeli'nin yalnızca birer kez kullandığı bu vurgu ile yine toplumun milli duygularına hitap etmek amaçlanmış fakat bu vurguya fazla başvurulmamıştır.

20 Mart 2017'de Sabah Gazetesinde yayınlanan Devlet Bahçeli'nin sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları, 'Evetler Türk düşmanlarına tokat olacak' başlığı ile verilmiştir. Burada 'Türk düşmanlarına' ifadesiyle milliyetçilik vurgusu yapılmıştır. Milliyetçi duygulara hitap edilmiş, evet oyu vermekle milliyetçi duyguların aynı paralellikte hareket ettiğine atıfta bulunulmuştur.

5.3.8 Güç Vurgusu

Güç vurgusundan kastedilen, yeni Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin mevcut parlamenter sisteme nazaran ülkeyi daha da güçlendireceği vurgusudur. Bu vurguyla seçmen evet oyuna teşvik edilmiş ve 95 evet yanlısı haber arasında oldukça önemli bir rakamda vurgu yapılmıştır (10). Bu teşvik ile seçmenin oy rengini hayır'dan evet'e yönlendirmek amaçlanmıştır. Devlet, her anlamda kalkınacak ve parlamenter sisteme nazaran daha da güçlenecektir: Güç, sadece siyasi konularda değil her konuda cezbedici bir gerçekliğe sahiptir. Toplum, teker teker birey bazında değerlendirilse bile daima güçten yana olmuştur. Gücün çekiciliği işte bu noktada sistemin değişmesinden yana olan siyasi figürlerce de kullanılmış, toplumun hassas olduğu bir başka psikolojik dışavurum olan güç olgusunu her fırsatta çağrıştırmayı tercih etmişlerdir.

8 Şubat 2017 tarihinde Star Gazetesinde yayınlanan Devlet Bahçeli'nin sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları, 'Prangalar sökülecek!' başlığı ile verilmiştir. Bu ifadelerle parlamenter sistemin bir pranga olduğu vurgulanmış, yeni sisteme geçişle birlikte bu prangalardan kurtulacağımız belirtilmiştir. Dolayısıyla yeni sistemin ülkeye güç katacağı savunulmuştur.

31 Ocak 2017 tarihli Akit Gazetesinde yayınlanan AKP Genel Başkan Yardımcısı Öznur Çalık'ın sistem değişikliğine ilişkin açıklamaları, 'Yeni anayasa Türkiye'yi daha güçlü yapacak' başlığıyla verilmiştir. Bu ifadelerle yeni sistemin ülkeyi daha güçlü yapacağı açıkça belirtilmiş, topluma ülkenin güçlenmesi adına bir güven verilmiştir.

3 Şubat 2017 tarihinde Posta Gazetesinde yayınlanan Esenler Belediye Başkanı Tevfik Göksu'nun sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları 'Güçlü bir Türkiye için evet diyoruz,' başlığı ile verilmiştir. Bu ifadelerle mevcut parlamenter sistemin güçle paralellik göstermediği, yeni sitemin ülkeyi daha da güçlendireceği vurgulanmıştır. Evet oyu verilirse, bu paralellik sağlanacak mesajı verilmiştir.

5.3.9 İstikrar Vurgusu

İstikrar vurgusu, güç vurgusuna paralel bir şekilde kullanılan bir vurgu olduğu için sayısı oldukça az (2) fakat yine de evet savunusu yapan siyasi figürlerin başvurduğu bir kavram olmuştur. İstikrar vurgusuyla, parlamenter sistemde koalisyon sorunsalıyla uğraşılmasının yeni sistemde ortadan kalkacağı savunulmuş, topluma güven ve güç aşılanmaya çalışılmıştır.

1 Şubat 2017 tarihinde Habertürk Gazetesinde yayınlanan dönemin başbakan yardımcısı Numan Kurtulmuş'un sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları, 'Sandık istikrarı artıracak' başlığıyla verilmiştir. Bu ifadelerle yeni sisteme geçişle birlikte ülke için istikrarlı bir görüntü çizileceği vurgulanmıştır.

5.3.10 Birleştirici Vurgu

Birleştirici vurgu neredeyse hiçbir siyasi figürce başvurulan bir vurgu olmamıştır. Evet savunucuları tarafından yalnızca 3 haberde kendine yer bulabilmiştir.

20 Ocak 2017 tarihinde Habertürk Gazetesinde yayınlanan Binali Yıldırım'ın sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları 'Referandum sürecinde kutuplaşma olmaz' başlığı ile verilmiştir. Bu ifadelerle birleştirici vurguya atıfta bulunulmuştur. Referandum sürecinde ortaya atılan kutuplaşma eleştirilerine bir yanıt niteliği taşıyan bu ifadelerle kutuplaşmanın olmadığı vurgulanmıştır.

5.3.11 Ekonomi Vurgusu

Referandum sürecinde, evet veya hayır çıkması durumunda ekonomik sonuçların ne olacağına ilişkin yorumlamalar sığ kalmıştır. Yalnızca dönemin Maliye Bakanı Naci Ağbal tarafından 1 haberde kendine yer bulabilen ekonomi vurgusundan anlaşılmaktadır ki sistem değişikliğinin ekonomik getirisinin veya ekonomik götürüsünün ne olacağıyla hiçbir siyasi figür ilgilenmemiştir. Bu da göstermektedir ki siyasi figürler sistem değişikliğine yalnızca siyasi bir gözle bakmıştır.

6 Mart 2017'de Yenişafak Gazetesinde yayınlanan dönemin Maliye Bakanı Naci Ağbal'ın sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları 'Evetle yatırım artacak' başlığı ile verilmiştir. Bu ifadelerle parlamenter sistemde var olan yatırım oranının yeni sistemde üzerine çıkılacağı kast edilmiştir. Evet oyu verilmesi ve sistemin değişmesiyle birlikte ülkeye yapılacak yatırımların artacağı ve ülkenin ekonomik olarak daha da güçleneceği vurgulanmıştır.

5.3.12 Tehdit

Evet savunucusu siyasi figürler, büyük bir oranda sistem değişikliğini topluma anlatmayı tercih etmişlerdir. Toplumu tehdit eden açıklamalara çok yer vermemişlerdir.

5.3.13 Sadece Evet

Sadece evet kategorisinden kastedilen temel dayanak, siyasi figürlerin evet oyu verilmesini teşvik etmekten öte herhangi bir ifadeye yer vermemeleridir. Evet savunusu yapan siyasi figürler, ilaveten başka hiçbir söyleme başvurmadan yalnızca evet propagandası yaparak toplumu referandumu kabul etmeye çağırmışlardır. Bu vurgu, 95 haberden 9'u gibi oldukça yüksek bir oranla karşımıza çıkmaktadır. Van Dijk'ın başlık analizinden hareketle, bu haberlerde genellikle, 'evet çıkacak' gibi sade ve basit bir başlıklandırma tercih edilmiş, mesaj barındıran ifadelere yer verilmemiştir. Bu yüzden yalnızca birkaç örnek haber başlığını vermekle yetineceğiz.

20 Ocak 2017 Akşam Gazetesi, Devlet Bahçeli: 'Millet evet diyecek'

4 Şubat 2017 Sabah Gazetesi, Recep Tayyip Erdoğan: 'Evet Demeye Hazır Mısınız?'

13 Şubat 2017 Posta Gazetesi, Dönemin Ümraniye Belediye Başkanı Hasan Can: 'Memleketini seven evet demeli'

26 Şubat 2017 Sabah Gazetesi, Binali Yıldırım: 'Dilden değil gönülden evet'

5.4 Sistem Değişikliğine Karşı Olmak: 'HAYIR!'

Tablo 2: 'Hayır!' Vurguları

Hayır/Vurgu	Millet	Terör	Demokrasi	Sistem	Otoriterleşme	Beka	Milliyetçilik	Güç	İstikrar	Birleştiricilik	Ekonomi	Tehdit	Sadece Hayır	TOPLAM
Meral Akşener	2	*	*	*	*	*	1	*	*	1	*	*	2	6
Koray Aydın	2	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	1	3
Pervin Buldan	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	1	1
Kemal Kılıçdaroğlu	3	*	6	2	11	*	1	*	*	*	*	7	8	38
Deniz Baykal	1	*	*	*	4	*	*	*	*	*	*	1	*	6
Veli Ağbaba	*	*	*	*	1	*	*	*	*	*	*	*	*	1
Muharrem İnce	*	*	*	*	1	*	*	*	*	*	*	*	*	1
Selin Sayek Böke	*	*	1	*	*	*	*	*	*	*	1	*	1	3
Ekrem İmamoğlu	*	*	1	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	1
Recep Gürkan	*	*	*	1	*	*	*	*	*	*	*	*	*	1
Ümit Özdağ	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	1	*	1
TOPLAM	8	0	8	3	17	0	2	0	0	1	1	9	13	62

Tablo 2 incelendiği takdirde ortaya çıkan dinamik, hayır savunusu yapan siyasi figürlerin evet savunusu karşısında yetersiz kaldığı ve çok aktif bir görünüm sergilemedikleri yönündedir. Topluma medyatik bir sunum gerçekleştirememişler, sistem değişikliğini savunan siyasi figürlere nazaran daha zayıf bir görüntü sergilemişlerdir. Demokrasi, parlamenter sistemle özdeşleştirilerek getirilecek yeni sistemin otoriterleşmeye sebep olduğu vurgusu yapılmıştır. Ayrıca sistem değişikliğine karşı çıkan muhalefet liderleri evet oyu vermenin geri dönülmez bir yol olduğunu vurgulayarak toplumun hayır kararını keskinleştirme yolunu da seçmişlerdir.

Her şeyden önce haber başlıklarında hiçbir detaya girmeden sadece hayır'a çağırmak oldukça yüksek bir sayıdadır (13). Gerekçe göstermeden seçmeni bir tercih yapmaya zorlamak, algı ve algı yönetimi açısından oldukça güç bir kulvardır. Çünkü birey, gerekçelere ilişkin inanç oluşturmadan ikna edilmesi zor bir yapıdadır. İkincil olarak hayır savunusu yapan siyasi figürlerin en çok otoriterleşmeye dikkat çektiği yönündeki çıkarımla yeni sistemin, iktidara sahip erki tekadamlaştıracağı vurgulanmıştır (17). Bu vurgunun başını 11 defa ile Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu çekmektedir. Demokrasi ve evrildiğini iddia ettiği otoriterleşme arasında bir karşılaştırma sunarak, toplumu bir tercih yapmaya yönlendirmiştir. Burada sistemin değişmesine karşı çıkan siyasi figürlerin, toplum için demokratik hassasiyetlerinin güçlü olduğu varsayımıyla hareket ettiğini de vurgulamak gerekir. Millet vurgusu (8) sonuçtan yine milletin sorumlu olduğu imajını topluma sunmuş ve bu vurguyu en çok

Kemal Kılıçdaroğlu kullanmıştır. Demokrasi vurgusuna (8) başvurularak parlamenter sistemin daha makul bir sistem olduğu vurgulanırken, evet oyu verilmesi durumunda ülkenin nasıl bir tabloyla karşılaşacağı tehlikesi üzerinden toplum 9 haberde tehdit edilmiştir. Bu noktada yine önemli bir algı yönetimi etkisizliği karşımıza çıkmaktadır. Seçmenin oyu, tehdit edilerek değiştirilmeye çalışılmıştır. Oysa seçmen, gerekçe, ilinti ve ilgi beklemektedir. 20 Mart 2017*, Cumhuriyet Gazetesi,* Kemal Kılıçdaroğlu: *"Evet demenin vebali çok ağır!"* Bu örnek ifadede de olduğu gibi haber başlığında sadece bu ifadenin yer alması topluma bir uyarı niteliği taşısa da bunu derinleştirmek, hangi ifadenin haberlerde ön plana çıkartılacağını önceden düşünmek, buna göre gerekçelendirici bir ifade kullanmak gerekir. Topluma, referandumda evet demeleri halinde ülke açısından tehlikeler ortaya çıkacağını, ülkenin sistemsel açıdan otoriterleşmeye evrileceğini veya ekonomik, sosyal açıdan sorunlara yol açacağını duyuruyor olabilirsiniz fakat bunu ifade etmek için sahiden de bu duyuruları ayrıntılı bir şekilde ifade etmeli, haber başlığında sadece hayır oyuna yönlendirme olasılığının zayıflığını hesaba katılması gerekir.

> *CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu: "Yeni gelecek düzene göre kurulacak hükümet meclisten güvenoyu istemiyor. Çünkü meclisi ikinci sınıf meclis görüyor. Güvenoyu istemeye gerek yok diyor. Ayrıca güvenoyu istemiyor, ayrıca hükümet programını da TBMM'de okumayacak. Yani 550 milletvekilinin yetkileri elinden alınıyor. Sizin vicdanınız bunu kabul ediyor mu? Benim de vicdanım kabul etmiyor neden? Çünkü TBMM Milli Kurtuluş Savaşını yöneten meclistir. Çünkü TBMM Gazi Meclistir. Çünkü TBMM halkın oylarıyla seçilen, parlamentoya gelen 550 milletvekili aracılığıyla milli iradeyi temsil eden bir meclistir. Bu meclis aynı zamanda Kıbrıs Barış Harekatını yöneten meclistir. Bu meclis aynı zamanda başına bombalar yağarken 15 Temmuz darbe girişimini savuşturan bir meclistir. Şimdi bu meclisin yetkileri elinden alınıyor. Yani gazi meclis olmayacak artık bundan sonra. Yetkileri elinden alınmış, dişleri sökülmüş bir aslan gibi orada duracak. Bunu sizin vicdanınız kabul ediyor mu? Bütün bunları anlatıyorum, anlatacak daha çok şey var. Ama sandığa giderken bakın bu anlattıklarımın hiçbir partiyle ilgisi yok. Bu anlattıklarımın hiçbir kişiyle ilgisi yok. 16 Nisan'da sandığa giderken oy kullanacağız. Bir partiyi seçmeyeceğiz, bir kişiyi seçmeyeceğiz. Geleceğimizi ve demokrasimizi oylayacağız. Hangisi doğrudur, hangisi yanlıştır ona bakacağız."*[3]

Genel Başkan Kemal Kılıçdaroğlu'nun 1 Nisan 2017 tarihinde İstanbul Kâğıthane İlçe Başkanlığı Halk Buluşması'nda yaptığı konuşmada, yukarıdaki ifadeleri kullanmıştır.

[3] Konuşma, Cumhuriyet Halk Partisi'nin resmi sitesi olan www.chp.org.tr adresindeki 'Miting Konuşmaları' bölümünden alınmıştır.

İfadelerinde, konuşmasının bu bölümünde meclisin yetkilerinin elinden alındığının altını çizerek dolaylı olarak otoriterleşmeye dikkat çekmiştir. Meclisin tarihi davranışlarına örnekler vererek milli duygulara hitap etmiş, konuşmasının sonunda 'geleceğimizi' ifadesiyle evet çıkması durumunda ortaya çıkacak olası bir tehlikeye atıfta bulunurken, 'demokrasimizi' ifadesiyle demokrasi vurgusu yapmıştır.

5.4.1 Millet Vurgusu

Millet vurgusunun hayır savunucusu siyasi figürler tarafından kullanımı 62 haber incelendiğinde yüksek bir orana sahip değildir fakat yine de 8 haberle ciddi bir vurgu yapılmıştır. Millet vurgusunu en çok yapan siyasi figür Kemal Kılıçdaroğlu'dur (3). Bu vurgu yapılarak, Van Dijk'ın eleştirel söylem analizinden hareketle, çıkacak sonuçtan milletin sorumlu olduğu, dolayısıyla da siyasetçi olarak herhangi bir sorumluluk yüklenilmediği ifade edilmek istenmiştir. Yetki ve sorumluluk tamamen millettedir ve sonuç evet çıkarsa, siyasetçi olarak onlar sorumluluk kabul etmeyecektir. Dönemin Milliyetçi Hareket Partisi genel başkan adayları Koray Aydın ve Meral Akşener de ikişer kez millet vurgusu yaparak sürece dahil olmuşlardır.

Van Dijk'ın söylem çözümlemesinde belirttiği makro yapı incelemesinde, haber başlıklarının ardalan bilgisi çözümlenmektedir. Ardalan bilgisi, olayların sosyal ve politik yönünü vurgulaması nedeniyle önemlidir. Bu açıdan olay içerisinde sebep-sonuç ilişkisi kurarak haberin alt metninde yer alan ideolojinin anlamlandırılmasını sağlar. Mikro yapı incelemesinde ise özellikle sözcük seçimleri üzerinde durur. Tümcelerin gramer yapısını incelerken söylemin bütününe odaklanır. Van Dijk'ın çözümleme modelinde cümlelerin uzun-kısa, basit-karmaşık, aktif-pasif bağlamları incelenmektedir. 15 Şubat 2017 tarihli Birgün Gazetesinde yayınlanan, Cumhuriyet Halk Partisi genel başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları, 'Son sözü millet söyleyecek!' başlığıyla verilmiştir. Bu ifadelerin ardalan bilgisi incelendiğinde ifadenin sosyal ve politik yönü vurgulanmıştır. Bu ifadelerde sözcük seçimleri de önemlidir. Yetki ve sorumluluk millete havale edilmiştir. Ayrıca bu ifadelerle topluma güç ve güven verilmiştir. Tüm yetkinin millete ait olduğu ve onun yetkisinden daha üstün hiçbir şey olmadığı vurgulanmıştır. Karmaşık bir cümle yapısı söz konusu değildir.

1 Şubat 2017 tarihli Cumhuriyet Gazetesinde yayınlanan Kemal Kılıçdaroğlu'nun sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları, 'Millet izin vermeyecek' başlığıyla verilmiştir.

Bu ifadelerle sorumluluk ve yetki yine millete havale edilmiştir fakat diğer millet vurgusu bulunan haberlerden farklı olarak 'izin vermeyecek' ifadesi kullanılarak, millet üzerinde bir hayır oyu kararlılığı olduğu vurgulanarak, sonucun hayır yönünde çıkacağı algısı yaratılmıştır.

5 Mart 2017 tarihli Yeniçağ Gazetesinde yayınlanan dönemin Milliyetçi Hareket Partisi genel başkan adaylarından Koray Aydın'ın sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları, 'Millet hayırla tarihe notunu düşecektir' başlığıyla verilmiştir. Bu ifadelerde ilk olarak yine millet vurgusu yapıldığını görmekteyiz. Millet vurgusunun ardından hayır oyu ile bu vurgu birleştirilmiş, 'tarihe notunu düşecektir' ifadesiyle de yine belirleyiciliğin, yetkinin ve sorumluluğun tamamen millette olduğu vurgulanmıştır.

5.4.2 Terör Vurgusu

Tablo 2'de görülmektedir ki; başta ana muhalefet partisi lideri Kemal Kılıçdaroğlu olmak üzere hiçbir hayır destekçisi siyasi figür, kendilerine hayırcı oldukları için yöneltilen terörist suçlamasını muhatap almamış, bu suçlamayı kabul etmemiştir. Daha da önemlisi, bu suçlamayı muhatap almayarak aslında farklı bir algısal tekniğe de başvurmuşlardır: Bir şeyi reddetmek de reddedilen şeyi tanımak, varlığını kabul etmektir. Bir şeyi yok etmenin en iyi yolu, yok etmek istediğiniz şeyi yok saymaktır. Dolayısıyla sistem değişikliğine karşı çıkan siyasi figürler terör konusuna hiç girmemiş, bunun yerine konuyu kendi odaklanılmasını istedikleri otoriterleşmeye doğru kaydırmışlardır.

5.4.3 Demokrasi Vurgusu

Parlamenter sistemin savunucuları olarak hayır destekçisi siyasi figürler demokrasiye ayrı bir parantez açmışlardır. Tek adam, otoriterleşme gibi vurgular yaparak demokrasi kavramının değerini topluma anlatmaya çalışmışlar, yeni Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin demokrasiyi sekteye uğratacağını savunmuşlardır. Aslında yeni sistem iktidarı elinde bulunduran kişiyi tekadamlaştırmaktadır, ona daha çok otorite atfetmektedir. Böylece demokrasi zayıflamakta ya da zayıflatılmaktadır. Özellikle cumhurbaşkanına verilen meclisi fesih yetkisi ve meclisin elinden alınan yürütmeyi denetleme yetkisi ile demokrasi güç kaybetmekte, bir otoriterleşme yaratılmaktadır. Demokrasi vurgusunu en çok yapan

isim (6) Kemal Kılıçdaroğlu'dur. Kılıçdaroğlu, demokrasi vurgusunu referandum süreci boyunca da en çok kullanan isim olmuştur.

31 Ocak 2017 tarihli Cumhuriyet Gazetesinde yayınlanan Kemal Kılıçdaroğlu'nun sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları, 'Erdoğan karşıtlığı için değil demokrasi için hayır' başlığı ile verilmiştir. Bu ifadelerle hayır oyu istemenin temel amacının Erdoğan karşıtlığına dayandırılamayacağı ve aslında asıl gayenin demokrasiyi egemen kılmak olduğu vurgulanmıştır. Toplum içinden zaman zaman yükselen 'muhalefetin tek derdi Erdoğan' seslerine karşı çıkılarak, temelde amaçlanan şeyin demokrasinin kendisi olduğu söylenmek istenmiştir. Ayrıca bu ifadelerde demokrasi isteyenlerin hayır oyu ile özdeşleştirildiği de gözden kaçmaması gereken önemli bir detay olarak karşımıza çıkmaktadır.

8 Şubat 2017'de Milliyet Gazetesinin ilk sayfasında yayınlanan yine başka bir haberde Kemal Kılıçdaroğlu'nun sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları, 'Demokrasiyi oylayacağız' başlığı yer almıştır. Bu başlıkla Kılıçdaroğlu, demokrasi vurgusu yapmanın yanında aslında başka bir noktaya da işaret etmektedir. İşaret ettiği o nokta otoriterleşmeyi de anımsatmaktadır. Başlıkta verilen bu ifade ile aslında sistem değişikliğinin sağlanması ya da sağlanmaması değil; toplum nezdinde otoriterleşme mi yoksa demokrasi mi sorusu sorulacaktır. Başlıktaki bu ifadeyle Kılıçdaroğlu, hayır oyu vermeyi demokrasi ile evet oyu vermeyi de demokrasi karşıtlığıyla özdeşleştirmiştir. Fakat bu tüm bu analizi daha iyi anlayacağımız bir başka haber daha mevcuttur. O haber de 26 Şubat 2017 tarihinde Yeniçağ Gazetesinde yayınlanmıştır. Yeniçağ gazetesinde yayınlanan bu haberde yukarıda vardığımız analiz sonuçları açıkça ifade edilmiştir. 'Ya otoriter sistem ya demokrasi' başlığıyla verilen bu haberde kullanılan ifadelerden de anlaşılacağı üzere Kılıçdaroğlu, seçmeni bir tercih yapmaya zorlamıştır. Sistem değişikliği ile ilgili yapılacak referandumda hayır oyu verilerek ya demokrasiden yana olunacak ya da evet oyu verilerek otoriterleşme süreci onaylanacaktır. Bu her iki haberden çıkan sonuç şudur ki Kılıçdaroğlu'nun seçmene, 'Seçim sizin!' mesajını ileterek onlar üzerinde bir baskı oluşturduğu açıkça görülmektedir.

5.4.4 Sistem Vurgusu

Sistem konusu, sistem değişikliğine karşı çıkan siyasi figürler tarafından girilmesi çok tercih edilmiş bir konu olmamıştır. Yalnızca 2 kez Kemal

Kılıçdaroğlu'nun değindiği sistem konusuna, muhalif hayırcılar çoğulcu anlamda değinmeyerek, algısal açıdan meselenin başka konular olduğu, aslında evet destekçilerinin ifade ettiği gibi sistem değişikliği değil rejim değişikliği olduğu mesajı verilmek istenmiştir. Aslında hayır kanadı bu konuda sessiz kalarak toplumun asıl meseleye odaklanmasını sağlamak istemiştir. Bu da Van Dijk'ın eleştirel söylem analizinde ifade ettiği bir alt metin niteliği taşımaktadır.

Yalnızca Kemal Kılıçdaroğlu'nun yine sadece 2 kez değindiği sistem konusuna dair çıkan haberler okuyucuya şu başlıklarla sunulmuştur:

Birincisi, 14 Nisan 2017 tarihinde Habertürk Gazetesinde yayınlanan Kemal Kılıçdaroğlu'nun sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları, 'Yeni sistemde demokrasi yok' başlığı ile verilmiştir. Bu başlığın ilk iki kelimesi ile sistem konusuna değinilmiş, yeni sistem tartışmaya açılmış, 'demokrasi yok' ifadesiyle yeni sistemde aslında otoriterleşmenin daha kuvvetli olduğu vurgulanmıştır.

Hayır oyunun en önemli savunucularından CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu'nun sistem konusunda değindiği ikinci haber ise 19 Mart 2017 tarihinde yayınlanmıştır. Yeniçağ Gazetesinde yayınlanan bu haberde Kılıçdaroğlu'nun sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları, '80 milyona tek adam hükmedecek' başlığı ile verilmiştir. Bu ifadelerle aslında sistem konusuna değinilmiştir. Şayet sistem değişikliğine onay çıkar ve sistem değişirse ortaya çıkacak durumun bir tekadamlık olacağı vurgulanmıştır. O dönemde ülke nüfusunun tamamını kast etmek için kullanılan '80 milyona' ifadesiyle yöneten olarak 'tek' bir 'adam' ifadeleri arasında algısal bir uçurum yaratılmıştır.

5.4.5 Otoriterleşme Vurgusu

Referandum sürecindeki algı yönetimi esas alındığında, sistem değişikliğine karşı çıkan siyasi figürlerin en çok üzerinde durduğu vurgu (17) otoriterleşme olmuştur. Sürekli olarak bu kavrama vurgu yaparak, topluma, kendisinin elindeki yetkilerin alındığının, bu yetkilerin tek adama verildiğinin, bu tek adamın da geniş yetkilerle donatılarak aslında ülke açısından bir tehlike oluşturduğunun mesajı verilmek istenmiştir. Bu kavrama en çok vurgu yapan siyasi figür, 11 kez ile Kemal Kılıçdaroğlu olmuş, ardından 4 haberde bu kavrama vurgu yaparak CHP eski genel başkanı ve dönemin Antalya Milletvekili Deniz Baykal gelmiştir. Yeni

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, bir tek adam yaratmakta, meclisi ve yetkilerini zayıflatmakta, otoriterleşmeyi güçlendirmektedir.

Hayır savunucusu siyasi figürlerin otoriterleşme ile ilgili haberlerini incelediğimizde karşımıza çıkan haberlerden birisi 19 şubat 2017 tarihinde Sözcü Gazetesine aittir. CHP eski genel başkanı ve dönemin Antalya Milletvekili Deniz Baykal'ın sistem değişikliği ile ilgili bu açıklamaları, 'Bu tek adam anayasasıdır' başlığıyla verilmiştir. Bu ifadede Baykal, yeni sistemin bir tek adam yarattığını, yeni sistemle ilgili yeni anayasanın da bir tek adam anayasası olduğunu vurgulamıştır. Dolayısıyla otoriterleşmeye dikkat çeken Baykal, topluma, meclis vasıtasıyla kendisinin elinde bulunan yetkilerin aslında alındığına dikkat çekmektedir.

2 Nisan 2017'de Cumhuriyet Gazetesinde yayınlanan bir başka haberde Kemal Kılıçdaroğlu'nun sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları, 'Kontrolsüz güç felaket getirir' başlığıyla verilmiştir. Kılıçdaroğlu bu ifadelerle, yeni sistemin bir tek adama kontrolsüz güç tayin ettiğini ve bu kontrolsüz gücün ülke açısından felaketle sonuçlanacağını vurgulamıştır. Aslında otoriterleşmeye parmak basılan bu ifadelerle, yeni sistemin ülke açısından olumsuz sonuçlar doğuracağı belirtilmiştir.

25 Ocak 2017 tarihinde Sözcü Gazetesinde yayınlanan CHP Milletvekili Muharrem İnce'nin sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları, 'Getirilmek istenen tekbaş sistemi' başlığıyla verilmiştir. Bu ifadelerle İnce, yeni sistemin bir tek adam yarattığını vurgulamıştır. Aynı zamanda mevut demokrasinin zayıflatıldığını da belirtmek istediği aşikardır. Dolayısıyla İnce, yeni sisteme geçerken halkı otoriterleşme konusunda uyardığı sonucuna da varılabilir.

12 Şubat 2017'de Posta Gazetesinde yayınlanan bir başka haberde Kemal Kılıçdaroğlu'nun sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları, 'Güçlü tek adam ülkeyi böler' başlığıyla verilmiştir. Bu ifadelerle Kılıçdaroğlu, bir yandan yeni sistemin bir tek adam yarattığını vurgulayıp otoriterleşmeye dikkat çekerken bir yandan da bu tek adamlığın ülkeyi kutuplaştıracağını, böleceğini vurgulamıştır. 'Güçlü tek adam' ifadesiyle meclisin yetkilerinin tek adama devredildiği gibi bir sonuca da varabilirken aynı zamanda 'böler' ifadesiyle de topluma otoriterleşme ve kutuplaşma konusunda bir uyarıda bulunduğunu söyleyebiliriz.

Yine 22 Şubat 2017'de Vatan Gazetesinde yayınlanan Kemal Kılıçdaroğlu'nun sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları, 'Osmanlı'da bile tek adam yok' başlığıyla verilmiştir.

Otoriterleşme vurgusunu içeren bu haberde her şeyden önce bir kıyaslama yapılmıştır. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki mevcut sistemle Türkiye Cumhuriyeti'nde getirilmek istenen yeni Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi arasında kıyaslama yapılarak yeni sistemin getireceği tek adamlığın ortaya çıkardığı tehlikeye dikkat çekilmiştir. 'Osmanlı'da bile tek adam yok' ifadesiyle bir yandan demokrasinin zayıflatılması açısından yeni sistemdeki tehlikeye vurgu yapılırken bir yandan da yeni sistemin meclisin elinden yetkileri alıp tek adamı donattığı algısı yaratılmıştır.

5.4.6 Beka Vurgusu

Hayır oyu vereceğini açıklayarak, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine karşı çıkan siyasi figürler beka kavramına hiç vurgu yapmamışlar, beka kavramına hiç vurgu yapmadıkları bu davranışla topluma aslında böyle bir tehlike olmadığını anlatmak istemişlerdir. Oysa Türk toplumu için beka kavramı hassas olduğu bir kavramdır. Her ne sorun olursa olsun beka sorununu önceleyen bir duruşa sahiptir. Bu açıdan sistem değişikliğine karşı çıkan siyasi figürlerin bu vurguya değinmemeleri bir eksiklik olarak görülebilir.

5.4.7 Milliyetçilik Vurgusu

Milliyetçilik vurgusu, Kemal Kılıçdaroğlu ve dönemin MHP genel başkan adaylarından Meral Akşener'in birer kez başvurduğu bir vurgu olmuştur. Milliyetçilik konusu da hayırcı siyasi figürlerin üzerinde durduğu bir konu olmamıştır. Sistem değişikliğinin milliyetçilikle herhangi bir ilgisinin olmadığı mesajını vererek, farklı konular üzerinde durmuşlardır.

5.4.8 Güç ve İstikrar Vurgusu

Evet destekçisi, sistem değişikliğinden yana olan siyasi figürler güç ve istikrar vurgusuna toplam 12 haberde yer vererek, yeni sistemin Türkiye'yi daha da güçlendireceğini savunmuşlardı. Hayır destekçisi siyasi figürler ise bu vurgulara yer vermemiştir. Bu doğaldır fakat güçlendirmeyeceği, daha da zayıflatacağı yönünde bir vurguya da yer vermemişlerdir. Burada da bir algı yönetimi etkisizliği ortaya çıkmaktadır. Oysa durum algı yönetimi olarak tam tersine çevrilebilirdi. Örneğin sistem değişikliği sürecinin başından beri gücün ve istikrarın aslında parlamenter sistemde mevcut olduğu savunusuyla hareket edilebilir, ön alınabilirdi.

5.4.9 Birleştirici Vurgu

Bu kategoride, evet savunucuları açısından ifade ettiğimiz belirtiler aynen geçerlidir ve tekrar etmekte fayda vardır: Birleştirici vurgu yalnızca evet savunucusu siyasi figürlerce değil aynı zamanda genel olarak referandum sürecinde ihtiyaç duyulan bir vurgu olmasına rağmen neredeyse hiçbir siyasi figürce başvurulan bir vurgu olmamıştır. Toplumun kutuplaştırılmasına sebep olan bu vurgunun yoksunluğu kendini açık bir şekilde belli etmiştir ki hayır savunucuları tarafından yalnızca 1 haberde kendine yer bulabilmiştir. Bu haberin öznesi de Meral Akşener'dir.

5 Şubat 2017'de Yeniçağ Gazetesinde yayınlanan bu haberde Meral Akşener'in sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları, 'Bizi birbirimize düşürmeye çalışanlara hayır diyeceğiz' başlığıyla verilmiştir. Başlıkta yer alan ifadeden de anlaşılacağı üzere ilk olarak vurgulanan ana tema hayır oyu vermekten önce 'bizi birbirimize düşürmeye çalışanlara' ifadesiyle birleştirici bir vurguyla sunulmuştur. Birleştirici vurgu ile hayır oyu vermek özdeşleştirilmiş, birlik ve beraberlik mesajı verilmiştir.

5.4.10 Ekonomi Vurgusu

Hayır savunucusu siyasi figürler arasında yalnızca CHP Genel Başkan Yardımcısı ve dönemin parti sözcüsü Selin Sayek Böke tarafından sistem değişikliğinin ekonomik sonuçlarına vurgu yapılmıştır. Bu vurguya göre de yeni sistemin ekonomik anlamda ülkeye zarar vereceği ifade edilmiştir.

12 Mart 2017 tarihinde Cumhuriyet Gazetesinde yayınlanan bu haberde Selin Sayek Böke'nin sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları, 'Ekonomi tek adamla çakıldı' başlığıyla verilmiştir. Başlıkta kullanılan ifadelere bakarak ilk önce şunu söyleyebiliriz: 'Çakıldı' ifadesiyle, henüz gerçekleşmemiş olan ve getirilmek istenen anayasa değişikliğinden de önce uygulamada var olduğu savunulan bir tek adamlığa atıfta bulunulmuştur. Ve bu yönetimle ekonomik sonuçlara vurgu yapılarak, aslında uygulamada süren tek adamlığın ülkeye ekonomik açıdan zarar verdiğini belirtmiştir. Bu belirtme durumundan da hareketle varabiliriz ki Böke, sistem değişirse bu durumun daha da ileri gidebileceği konusunda halka karşı bir uyarıda bulunmuştur.

5.4.11 Tehdit

İfade edildiği üzere, evet destekçisi, sistem değişikliğinden yana olan siyasi figürlerin toplumu evet çıkması konusunda tehdit ettiğine dair çıkan haberlerdeki açıklamalarda fazla şahit olunmamıştı fakat hayır destekçisi siyasi figürler toplumu

hayır çıkması konusunda tehdit alt metnine sahip ifadelere yer vermiştir(9). Hayır kanadının analizine başlanılan bölümde de ifade edildiği gibi toplum, ikna edilmek, gerekçe, ilgi ve ilinti ister. Dolayısıyla toplumun bu isteklerini göz ardı ederek, dayatmacı bir anlayışla onun üzerine hayır tahakkümü kurmaya çalışmak elde edilecek sonucu olumsuz yönde etkileyecektir.

Örneğin 18 Mart 2017'de Yurt Gazetesinde yayınlanan Kemal Kılıçdaroğlu'nun sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları, 'Evet'in vebali ağır!' başlığıyla verilmiştir. Vurgulanan 'Vebal' kelimesinden de anlaşılacağı üzere seçmene bir gözdağı verilmiş, evet oyu verilirse altından kalkılamayacak bir durumun ortaya çıkabileceği vurgulanmıştır. Dolayısıyla topluma bu doğrultuda yumuşak bir tehditte bulunulduğu söylenebilir. Yine 20 Mart 2017'de Cumhuriyet Gazetesinde yayınlanan başka bir haberde Kemal Kılıçdaroğlu'nun yine aynı ifadelerini görüyoruz: 'Evet demenin vebali çok ağır.' Bu ifadelerin ilk örnek haberimizdeki ifadelerden tek farkı 'çok' kelimesidir. Buradan da anlıyoruz ki Kılıçdaroğlu, 'vebal' kelimesinin ağırlığındaki vurguyu bu açıklamalarında 'çok' kelimesiyle daha belirgin ve daha etkili kılmaya çalışmıştır.

2 Nisan 2017'de Cumhuriyet Gazetesinde yayınlanan bir başka haberde Kemal Kılıçdaroğlu'nun sistem değişikliği ile ilgili açıklamaları, 'Kontrolsüz güç felaket getirir' başlığıyla verilmiştir. İlk olarak 'kontrolsüz güç' ifadesiyle yeni sistemin başında bulunacak olan ve aslında bu durumun tek adamlık olduğu savunulan kişinin donatıldığı yetkilere bir atıfta bulunulmuştur. Daha sonra ise 'felaket getirir' ifadesiyle tek adamlık olarak nitelendirdiği sistemi kontrolsüz güç ile özdeşleştirmiştir. Dolayısıyla Kılıçdaroğlu, kontrolsüz ve denetimsiz bir tek adamlığın ülkeye olumsuz sonuçlar doğuracağını belirtmiş, bu olumsuz sonuçların ülkeye felaket getireceğini söyleyerek halka bu konuda kuvvetli bir uyarı yapmıştır. Fakat 'felaket' kelimesiyle topluma uyarıdan çok gözdağı verdiği algısına ulaşabiliriz.

5.4.12 Sadece Hayır

Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçişi reddeden ve hayır oyu vereceğini ifade eden siyasi figürler, genel olarak bakıldığında hayır deyişlerini yeteri kadar gerekçelendirememiştir. Sadece hayır denilmesi gerektiği ve gerekçesiz bir hayır oyunun talep edildiği toplam 13 haber mevcuttur. 62 haber arasında en çok tercih edilen ikinci vurgu olması sebebiyle de büyük bir orana sahiptir. Buradan da

anlaşılacağı üzere, sistem değişikliğini reddetmenin ve bu yönde gerekçesiz oy istemenin oy kanaatleri üzerinde algısal olarak olumlu bakış açıları oluşturamayacağını belirtmek gerek. Hiçbir gerekçe göstermeden yalnızca hayır oyu istenilen haberlerden bazıları ise şu şekildedir:

6 Şubat 2017, Cumhuriyet Gazetesi, Kemal Kılıçdaroğlu: 'Hayırlı bir iş yapın'

7 Şubat 2017, Yeniçağ Gazetesi, Koray aydın: 'Niyet Hayır akıbet hayır'

2 Şubat 2017, Evrensel Gazetesi, HDP Meclis Başkanvekili Pervin Buldan: 'Baskılara direnerek hayır diyeceğiz'

8 Şubat 2017, Vatan Gazetesi, Kemal Kılıçdaroğlu: 'Hayırlarımızı çoğaltmalıyız'

23 Şubat 2017, Birgün Gazetesi, Selin Sayek Böke: 'Hayırlı bir gelecek için hayır'

5.5 Lider Fonksiyonları ve Genel Değerlendirme

20 Ocak 2017-16 Nisan 2017 tarihleri arasında, doğrudan algı yönetimi arzusuna dayanan toplam 157 haber yapılmış, siyasi figürler sistem değişikliği sırasında yapılan bu haberlerde toplam 14 kategoride vurgu yapmıştır. Bu vurgular, Millet, Terör, Demokrasi, Sistem, Otoriterleşme, Beka, Milliyetçilik, Güç, İstikrar, Birleştiricilik, Ekonomi, Tehdit, Sadece Evet ve Sadece Hayır vurgularıdır. Bu vurgular arasında sistem değişikliğinden yana olan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi savunucuları, Millet, Terör, Sistem ve Güç kategorileriyle ön plana çıkarken parlamenter sistemden yana olan hayır savunucuları ise Otoriterleşme, Tehdit ve Sadece Hayır vurgularıyla mesajlarını iletmiştir. Algısal açıdan incelendiğinde evet savunucuları çoğunlukla hayırcıları terörist olmakla suçlamış, yeni sistemin Türkiye'yi daha da güçlendireceğine vurgu yaparak seçmenin oy rengini değiştirmeyi amaçlamışlardır. Hayır savunucuları ise otoriterleşmeye dikkat çekmiş, bu tehlikeye karşı halka uyarılarda bulunmuş ve seçmenin kararını değiştirmek için tehdit yoluna başvurmuşlardır. Gerek sistem değişikliğinden yana olan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi savunucuları gerekse mevcut parlamenter sistemden yana olan hayır savunucuları olsun, her iki kanat da toplumu ikna etmek için çaba sarf etmişlerdir. Dikkat edilmesi gereken algısal teknik, millet vurgusuyla her iki tarafça halka havale edilen sorumluluk iken, şaşırtıcı olan teknik hayırcıların tehdit yoluna ciddi bir sayıda başvurmuş olmaları. Toplum kendisine gerekçelendirme sunmayan, tehdit yoluna başvuran algıları onaylamamış, yeni sistem anlatımını gerekçelendirerek güç ve istikrar vaat eden anlayışa ikna olmuştur. Tabi burada özellikle "Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun"un "Sandığın açılması ve zarfların sayımı" ile ilgili olan 98'inci maddesinin tersine mühürsüz oyların geçerli olduğunun belirtilmesinin de sürece katkı sağladığı görülmektedir. Ayrıca burada dikkat edilmesi gereken diğer husus, muhalefetin yasalardan aldığı gücü dahi kullanmakta aciz kaldığı anlaşılmaktadır. Sonuç olarak, burada sistem değişikliği sonrası ortaya çıkan ülke tablosuyla ilgilenilmemektedir. Sistem değişikliği sonrası ülke nasıl bir konuma gelirse gelsin, ikna çabalarının sarf edildiği an olan referandum sürecindeki algısal tekniklerin başarıya ulaşıp ulaşmadığı temel sorunsaldır.

Bu noktaya kadar bu tez çalışmasında daha genelleştirilebilir bir şekilde siyasi 'figür' söylemleri incelenmiştir ancak şimdi, özel olarak siyasi 'lider'lerin analizi

gerçekleştirilecektir. Bu analizle, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Cumhuriyet Halk Partisi lideri Kemal Kılıçdaroğlu, Milliyetçi Hareket Partisi lideri Devlet Bahçeli, Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Başkanı Binali Yıldırım'ın söylemleri, bu söylemlerin liderler arasındaki benzerlikleri ve farklı yanları üzerinde durulacaktır.

5.5.1 Lider Fonksiyonu: 'EVET!'

5.5.1.1 Recep Tayyip Erdoğan

İlk olarak sistem değişikliğinden yana olan siyasi liderleri incelediğimizde evet savunucusu siyasi figürlerin haber sayısının toplam 95 olduğu görülmektedir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan bu 95 habere 30 haberle katkı yapmıştır. Sistem değişikliği ile ilgili konu olduğu bu haberlerde en çok sistem vurgusu yaptığını(9) ve sistem değişikliğini halka izah etmeyi tercih ettiğini görüyoruz. Yani kısacası Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sürecinde Erdoğan, sistem değişikliğini anlatmayı misyon edinmiştir.

5.5.1.2 Binali Yıldırım

Binali Yıldırım, sistem değişikliğinden yana olan siyasi figürlerin konu olduğu 95 haber içerisinde 32 haberde yer almıştır. Bu 32 haber arasında en çok vurgu yaptığı konu terör olmuştur. 10 kez teröre vurgu yapan Yıldırım, halka muhalefetin terörle işbirliği yaptığını ve toplumun yumuşak karnı olan güvenlik anlayışını canlı tutmayı misyon edinmiştir.

5.5.1.3 Devlet Bahçeli

Devlet Bahçeli, 95 haber arasında 18 kez yer almıştır. Bu 18 haberin 6'sında 'milletin bekası' üzerinde durmuştur. 3 kez millet kavramına vurgu yaparken 3 kez de beka kavramını işlemiştir. Buradan anlaşılacağı üzere Bahçeli önce belirleyici olanın millet olduğunu sonra da beka kavramının milletle özdeşleşebilir bir olgu olduğunu vurgulamış, beka vurgusunu ön plana çıkarmayı misyon edinmiştir.

5.5.2 Lider Fonksiyonu: 'HAYIR'

5.5.2.1 Kemal Kılıçdaroğlu

Sistem değişikliğine karşı olan siyasi figürlerin ortaya koymuş olduğu söylemlerin toplam sayısı 62'dir. Bu 62 haber arasında CHP lideri Kılıçdaroğlu, 38 haberde kendisine yer bulmuştur. 38 haber arasında en çok değindiği kavram ya da vurgu otoriterleşme olmuştur. Tam 11 haberde otoriterleşmeye dikkat çekmiş, yeni

sistem konusunda halkı uyarmıştır. Dolayısıyla Kemal Kılıçdaroğlu'nun otoriterleşme konusunda halkı uyarmayı misyon edindiğini söyleyebiliriz.

SONUÇ

‘Toplum İnşasında Medya ve Siyaset: 2017 Referandumunun Analizi’ adlı çalışma ile tam da sistemin değiştiği ‘o an’ incelenmiş, Van Dijk’ın eleştirel söylem analizi, Michel Foucault’nun söylem analizi çerçevesinde teorik altyapı oluşturulmuş, genel bir söylem analizinin yanı sıra incelenen haber başlıklarında kelimeler, başlık yapıları ve cümle yapıları ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Ayrıca bu süreçte toplumun nasıl inşa edildiği Anthony Giddens’ın inşa süreciyle açıklanmış siyasi figürlerin söylemlerinin sürece etkileri ve medyanın süreçteki rolü ayrıntılı bir şekilde irdelenmiştir. Bu irdeleme neticesinde, siyasi figürlerin ortaya koydukları söylemlerle aslında sistem değişikliğinden önce toplumu inşa etmeye çalıştıkları, bu inşa etme sürecinde konumlandırma, güdüleme, adaptasyon ve sistem bütünleşmesi adına kabullendirilme çabasına giriştikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu çabayı üretirken de medyayı bir araç olarak kullandıkları, sürecin kolay gerçekleşmesini sağlamak adına medya aracılığıyla bu sürece göre söylem ürettikleri açığa çıkartılmaya çalışılmıştır. Siyasi sürecin istatistiksel sonucu olarak bakıldığında, 16 Nisan 2017 referandumunda kabul edilen Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin hayata geçmesini sağlaması ve toplum davranışını etkileyecek pek çok yeni düzenleme içermesinden dolayı 24 Haziran 2018’de gerçekleşen seçimler, Türk siyasi tarihinin en önemli seçimi olarak da değerlendirilebilir. Bu seçim, cumhur ittifakının zaferiyle sonuçlanmıştır. Recep Tayyip Erdoğan, %52,6 oy oranına kavuşarak yeni sistemin ilk Cumhurbaşkanı olmayı başarmış, AK Parti ve MHP’den oluşan Cumhur ittifakı da %53,6 oy oranı ve 344 milletvekili ile meclis çoğunluğunu elde etmiştir. CHP, İYİ Parti ve SP’den oluşan Millet İttifakı ise %33,9 oy oranı ve 189 sandalye ile seçim öncesi hedeflerinin gerisinde kalmıştır. Her iki ittifakın da dışında kalan HDP ise %11,7 oy oranı alarak barajı geçmiş ve mecliste 67 sandalyeye sahip olmuştur. Bu sonuçlarla, sistem değişikliği uygulama aşamasına geçerek kalıcı hale gelmiştir (Ete, 2018: 293-306). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi, siyasi ve yönetsel anlamda daha hızlı ve etkin karar almaya olanak sağlayacak bir yönetim sistemi olarak görülmektedir. (Yazıcı, 2018, 250-251).

Ortaya çıkan bulgulara istinaden söylenebilecek en önemli netice ise, sistem değişikliğinden yana olan ‘Evet’ savunucusu siyasi figürlerin, sistem değişikliği sürecinde belli başlı kavramlara vurgu yaparak toplumun kararını belirlemekle

kalmadığı, sistem değişikliğinden öte zihinsel bir ön kabul yarattığıdır. Bu ön kabulü sağlamak için, Terör, Sistem, Millet ve Güç vurgularını ön plana çıkarmışlardır. Resmiyette sürecin sonunu ifade eden 16 Nisan 2017 tarihine kadar bu vurgular tekrarlanmış ve tekrar edilerek oy rengi 'Evet' olarak belirlenmiştir. Bu süreçte toplumu ikna etmek için, özellikle gazete manşetlerinde vurgular tekrar edilerek iknanın dozu yükseltilmiş ve nihayetinde referandum sonucu Evet'ten yana olmuştur.

İkinci olarak, sistem değişikliğine karşı çıkan ve parlamenter sistemde kalmaktan yana tavır takınan muhalefet ise çoğunlukla otoriterleşme kavramına vurgu yapmış fakat yapılan bu vurgu toplumu ikna etmek için yeterli olmamıştır. Toplum tavrını sistem değişikliğinden yana bir tutumla takınırken muhalefetin sunduğu gibi otoriterleşmeyi bir tehdit olarak algılamamış, terör ve güç vurgularına hassasiyet göstermiştir. Neticede referandum sonucu da göstermektedir ki toplum, otoriterleşmeye karşı gücü ve milliyetçiliği tercih etmiş, sistem değişikliği idrakinden ziyade hegemonik ve ideolojik aidiyetine değer vermeyi tercih etmiştir. Burada önerilebilecek realite olarak ön plana çıkmaktadır ki; toplum, hassas olduğu konulara eğilim gösterildiğinde ve değerli hissettirildiğinde karşıtındaki söylemin ne olduğunu çok da önemsememektedir.

Sonuç olarak, Van Dijk'ın eleştirel söylem analizi ve Michel Foucault'nun söylem analizi ile teorik altyapı oluşturulan bu çalışmada, manşetlerde yer alan haber başlıkları incelenmiş, referandum yapılmadan önce toplumun kararını etkileyecek, toplumsal inşa barındıran ifadelere başvurulduğu sonucuna varılmıştır. Bu başlıklarla ve başlığa konu olan siyasi figürlerin kullanmış olduğu ifadelerle toplum evet oyuna hazırlıklı hale getirilmiştir. Yani toplum gerek süreç öncesinde medyada ön plana çıkartılan 'talimatıyla' kavramıyla gerek süreç boyunca kullanılan vurgularla, siyasi bir sistem değişikliğinden ziyade geçilecek olan sistemin kültürel ve toplumsal yapıtaşlarını topluma enjekte ederek kararın sistem değişikliğinden yana olmasını sağlamışlardır. Kısacası toplum, aslında siyasal bir değişiklikten çok bu değişikliği kendiliğinden sağlayacak bir toplumsal değişime tabi tutulmuştur. Bu toplumsal değişimle referandum sonucu olağan görünümlü bir 'Evet' ile taçlandırılmıştır. Analiz bölümünde ayrıntılarıyla ele alınan sayısal verilere de bakıldığında yapılan vurgular bu sonucu doğrulamaktadır. Fakat bu doğrulamanın diğer bir boyutu, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemine geçiş sürecindeki muhalefetin izlediği (izleyemediği) propaganda yöntemidir. Bu süreçte muhalefetin karşı çıkış performansı

oldukça yetersiz kalmış, bu yetersiz kalışla birlikte gerçekleştirilmek istenen toplumsal inşa zorlanmadan süreci atlatmıştır. Muhalefetin bu süreçteki propaganda performansı, toplumun her ne kadar sistem değişikliğine itiraz etse de bu değişiklikten yana bir tavır koymasına neden olmuştur. Çünkü Tablo 2'de muhalefetin medyatik performansı incelendiğinde hiçbir gerekçe göstermeden sadece hayır oyu isteme eyleminin oldukça ciddi bir rakam olduğu görülmektedir(13). Topluma otoriterleşmenin ve sistem değişirse ortaya çıkacak olumsuz sonuçların ülkeye ve topluma ne gibi zararlar ve tehlikeler doğuracağı konusunda yeterli bir ikna profili çizememişlerdir. Dolayısıyla muhalefetin ortaya koyamadığı çalışmanın, süreç içerisindeki inşada payı büyüktür. Bunun kasıtlı veya kasıtsız yapıldığına ilişkin herhangi bir konu tartışılmamaktadır, zaten bunu kanıtlamaya çalışmak da akla yatkın bir izah olmayacaktır ancak bu süreçte sistem değişikliğinden yana olan siyasi figürlerin toplumsal inşa barındıran ifadelerine toplumun ikna olması için ilk ve en önemli etkenin hâlihazırda alternatifsizlik olması gerektiği aşikardır. Bu alternatifsizlik sayesinde toplumun kendisine karşı dile getirilen inşa söylemlerine boyun eğmesi kaçınılmazdır.

KAYNAKÇA

Abdülkadir Gölcü. (2009). Haber Söyleminde Medya-Siyaset İlişkisi: 29 Mart 2009 Yerel Seçimleri. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 82

Ahmet Güven. (2020). Hakikatin Yitimi Olarak Post-Truth: Bir Kavramsallaştırma Denemesi, *İnsan&İnsan Dergisi,* 23-33

Ahmet Mert Utma. (2010). 1980 Sonrası Türkiyesi'nde Medya-Siyasi İktidar İlişkisi, 40-72

Ahmet TUNÇ, Ali Atılgan. (2017). ALGI ÜZERİNE KURULU YÖNETSEL BİR ANLAYIŞ: ALGI'NIN YÖNETİMİ. *International Journal of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies*.

Ali Akay. (2016). Michel Foucault'da İktidar ve Direnme Odakları, Ankara: Doğu Batı Yayınları, 26-44

A.Menaf Turan (2018). Türkiye'nin Yeni Yönetim Düzeni: Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi. *Social Sciences Research Journal*.

Bilal İşli. (2018). Üçüncü Binyılda Türkiye'de Medya Ve Siyaset, 34-58

Cevriye Güneş. (2013). Michel Foucault'da Söylem ve İktidar. *Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi*, 56-61

Cem Eroğul. (2007) 2007 Cumhurbaşkanı Seçimi Bunalımından Çıkarılabilecek Dersler, SBF Dergisi, 167

Cüneyt Coşkun. (2010). Michel Foucault: Özne ve İktidar. *T.C Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi*, 18-73

Dan Laughey. (2010). Medya Çalışmaları, Kalkedon Yayınları, 15-133

Eda Nur Sönmez. (2021). Liderlerin Üslubuna Yönelik Algıların Oy Verme Davranışı Üzerindeki Etkisinde Dindarlığın Düzenleyici Rolü: Adana Ve Nevşehir İli Örneği, 15

Edward S. Herman ve Noam Chomsky. (2012). Rızanın İmalatı, Bgst Yayınları, 17-73

Erdal Fırat. (2020). Medya Siyaset İlişkisi, Stc Technological University International Engineering, St Clements Institute Political Science, 10-22

Eren Ekin Ercan, Fatma Nur Demir. (2015). Yetiştirme Kuramı: Anadolu Üniversitesi Fen Fakültesi'nde Yapılan Araştırma, 128

Ersin Kalaycıoğlu. (2017). www.sarkac.org: https://sarkac.org/2017/11/siyasal-sistem-ve-rejim-nedir-ersin-kalaycioglu/ adresinden alındı

Fadime Dilber. (2020). Seçmenler Açısından Siyaset Ve Medya İlişkisinin Önemi, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 912-914

Foucault, Michel. (1999). Bilginin Arkeolojisi. (V. Urhan, Çev.) İstanbul: Birey Yayıncılık, 18-41

Foucault, Michel. (2014). Özne ve İktidar (4. b.). (O. A. Işık Ergüden, Çev.) İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 63-75

Giddens, Anthony. (2020). Toplumun İnşası. (Ü. Tatlıcan, Çev.) Bursa: Sentez Yayıncılık, 96-275

Gökhan Atılgan, E. Atilla Aytekin. (2014). Siyaset Bilimi: Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler arası İlişkiler, Yordam Kitap, 567-571

Gökmen Kantar. (2016). Türk Siyasetinde Politik Dil Kullanımı: Recep Tayyip Erdoğan'ın Miting Konuşmalarının Söylem Dilinin İçerik Analiziyle İncelenmesi. Doktora Tezi. 211

Gökmen Kantar ve Sibel Akova. (2019). Michel Foucault'un Bilgi ve Güç Odaklı Söylem Anlayışı Bağlamında Gerçeklik ve İktidar Arasındaki İlişkilerin Tarihsel Çözümlemesi. *Turkish Studies-Historical Analysis*, 867-870

Gözde Yardım ve Hilal Doğruel. (2018). Eleştirel Söylem Çözümlemesi Bağlamında Haber Metinlerinin İncelenmesi: Pippa Bacca Cinayeti Örneği, *Erciyes İletişim Dergisi*, 141-146

Hakan Özdemir. (2020). TÜRKİYE'NİN PARLAMENTER HÜKÜMET SİSTEMİ TECRÜBESİNE KISA BİR BAKIŞ. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.

Hatem Ete. (2018). 24 Haziran Seçimleri: Yeni Sistemin Siyaseti ve Sosyoloji. *Muhafazakardüşünce*.

İlknur Doksanoğlu. (2018). Türkiye'de Medya Siyaset İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Analiz, 21-29

İsmail Bakan ve İlker Kefe. (2012). Kurumsal Açıdan Algı Ve Algı Yönetimi, 23

John B. Thompson. (2008). Medya ve Modernite, Kırmızı Kedi Yayınları, 25-87

Makbule Evrim Gülsünler. (2020). Siyasal İletişim ve Algı Yönetimi İlişkisinin İdeolojik Açıdan Değerlendirilmesi: Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Örneği, 325

Mehmet Fidan, Havva Nur Tarakçı, (2019) İletişimde Algı Yönetimi, As Atlas Akademi Yayınları, 187-210

Muhittin Şahin ve Hasan Yurdakul. (2017). Medyanın Evrimleşmesi, Öğrenme Bağlamları Ve Aktörleri. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 47

Murat Başarır. (2016). Politik Konuşmalardaki İkna Ve Üslup Faktörlerinin Seçmenlerin Sosyo-demografik Özellikleri İle Siyasi Tercihlerine Göre Karşılaştırılması. Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi. 89-90

Mustafa Akdağ. (2016). Medya ve Siyaset Üzerine, medi@Ware: 2012-2014 yılları arasında AB Çerçeve Programları Destekli Proje bünyesinde çalışma, 2-14

Nurul Fathia Salma. (2004). Exploring Van Dijk: Critical Discourse Analysis's Aims, *FKIP Universitas Lancang Kuning, 2*

Rukiye Saygılı, (2012). Siyasi Parti Liderlerinin Mitinglerde Rakipleri Hakkında Kullandıkları Söylemlerin Liderlerin İmajlarına Olası Etkileri.

Rukiye Saygılı. (2012). Siyasi Parti Liderlerinin Mitinglerde Rakipleri Hakkında Kullandıkları Söylemlerin Liderlerin İmajlarına Olası Etkileri, 22-115

Savaş Çoban. (2013). Hegemonya Aracı Ve İdeolojik Aygıt Olarak Medya, Parşömen Yayınları, 115-266

Sevil Yıldız, Haluk Hadi Sümer. (2010). Medya Ve Ahlaki Panik, 36

Sinan Yazıcı. (2018). Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi Toplumsal Algısının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Turkish Studies*.

Şule Betül Tosuntaş, Zühal Çubukçu. (2019). Yeniliklerin Yayılması Teorisi Bağlamında Öğretmen Adaylarının Bulut Teknolojisi Kullanımlarını Etkileyen Faktörler, 959

Umut Şah. (2020). Eleştirel Söylem Analizi: Temel Yaklaşımlar, *Kültür Araştırmaları Dergisi,* 216-219

Utku Özmakas. (2021). Biyopolitika: İktidar ve Direniş, İstanbul: İletişim Yayınları, 58-126

Van Dijk, Teun A. (2001). "Multidisciplinary CDA: A Plea for Diversity". *Methods of Critical Discourse Analysis*. Eds. Ruth Wodak, Michael Meyer, 33

Van Dijk, Teun A. (2006). Discourse and Manipulation, *Sage Publications, Ltd., 362-373*

Van Dijk, Teun A. (1993) Critical Discourse Analysis, *Sage Publications, Ltd., 254*

Vedat, Çelebi. (2013). Michel Foucault'da Bilgi, İktidar Ve Özne İlişkisi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 518-519

Vedat Demir. (2007). Türkiye'de Medya ve Siyaset İlişkisi, Beta Yayınları, 26-234

Yasin Şahin. (2017). Michel Foucault'da Söylem Analizi. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 133

Zeynep Çağlıyan İçener. (2015) Türkiye'de Başkanlık Sistemi Tartışmalarının Yakın Tarihi: Özal ve Demirel'in Siyasi Mülahazaları, Bilig Dergisi, 314-328